

Aposel lerawun li lahandari mashi

Jisas hevenik or lawuri

¹⁻² Tiofilus, jekamba maifu os mas mirnjik a kayeri oso karem, mbele mbele ol Jisas undari nga mashin or sawendari nga amber hom angop a kayerakori sira. Os or sishihi lerawun or lala raha Avui orhi orin or laha hevenik or lalawuri wolo nga oson amu kayeri sira. Or lalawu namber, Masikome Avui Wasilakahi orin or sauharik aposel ol or kamandari ondon ormu sawera, lerawu os kumak li lakuri oson. ³ Jisas nomorawun or kishaha miandok hari ri. Hako Avui Wasilaka mbarik indiyok or usaha niri 40-k aposel onдохik kormbak or talaha mbele mbelen or urik li heyekrahakoroho limu mbara, ♦ Omendinga sira. Jisas or hari angop Avui Wasilaka mbarik usahari ria, ♦ karem limu mbara. Os lihik or talari wolo, Avui Wasilaka arangoshinak jip li likuri oson ormu sawera. ⁴ Os lir nga nor lihi li ari wolo lirin ormu sawera, ♦ Avak kolok kolaka Jerusalemin ji hala iwa hala. Yawur ji nikishika. Unak Avui anhi os jirin or hakmbaha nor mbarik a sawerik ji misiri oson avak or haka. Ushinak oson ji laka. ⁵ Jon fambak man tolofalendari ria. Hako nambek nakwa ambu sir, avak Avui Wasilaka or mbashinak Masikome orhi or takaha jihik sikwa ri, ♦ karem ormu sawera.

⁶ Ushinaha nindi wolo lasik indik lirik ormu talara. Uhu telemba Oliv, karem li ushandari orok lir nga nor lirik limu silira, ♦ Wasilaka, avak ter wolok wutari nihi Romik fehendan mi tukru ermbehe malakama nihik mi naha nirin arangoshinak jip ni likwa on? Mo wahau? ♦

⁷ Karem li silirik ormu sawera, ♦ Oso mbeek lerawu jihi ambu sir. Os erem si nakwa wolo oso Avui Wasilaka nom angop or heyehé nor mbahanda sir. ⁸ Hako os ji heyekwa karem. Avui Wasilaka avak Masikome orhin or halashinak or takaha jihik or sinak kwambu nga ji naha mashi anhin laha yanga yangak saweikwa jira. Jerusalemik ji sawehe provins Judiak ji sawehe provins Samariak saweyakwa jira. Er ji sawe ihi misam sumbu lersuwu sumbuk er ji sawerakokwa sira. ♦

⁹ Jisas mashi oson am or sawerakorik Avui Wasilaka mu orin lalawura. Orin or lalawurik li sishi mawurik lersuwu avisha kwandi hom orin si arangoshirik mbeek li heyeri ambu ri. ¹⁰ Or lawurik li sishi mawurik kolok ma lap kouavishan fri falehe os li siri mishi orok frimu talasira. ¹¹ Uhu frimu mbara, ♦ Hai, Galilik fehenda ma jirin. Mberem ushiwak torok ji sishihi lersuwu yok ji sishi mawundu? Jisas or ji heyewak Avui Wasilaka jihi nindik or laha hevenik or lalawuwa Jisas orto, avak os Avui Wasilaka orin or lalawuwak ji heyewa hom kumak erem indik rakanak ji heyekwa ria, ♦ karem frimu mbara.

Judashi farniyik sikuri man li kamari

¹² Karem fri saweshirik li misihi telemba Oliv oson li halaha, indiyok Jerusalemik li ikmbaha li layi limu lawura. Telemba Oliv oso Jerusalem nga pasir nanda sira.

¹³ Am Jerusalemik li layihi, aka os heyersiyer li undari aka heyeyok limu lawura, os li waha yandari mishi orok. Aposel ol orok liri ondo hi lihi karem, Pita, Jon, Jems, Andru, Filip, Tomas, Bartolomyu, Matyu, Alfiushi jikisi Jems, Saimon, Judas, karem nandari lira. Saimon oto ma ol Romik fehe gavmanin li jihi tukru ermbenak li ikmbaha undari ondo lar oria. Judas oto Jems ome larhi jikisi ria.

¹⁴ Ma ondo amber orok li tirsaha wavu namtaskop li hishihi Avui Wasilakan sawendari lira. Nokove lal er nga liri lira. Jisas nijava orhi Maria nga jimatama orhi ondo nga li tirsaha Avui Wasilakan sawendari lira.

¹⁵ Oro wolok Jisasin hishindiandari ma 120 hom li tirsaha li lirik Pita lihi nindik or usasihi ormu mbara, ¹⁶ ♦ **Mahasanje** anhi jirin, mas Masikome Avui Wasilakahi or sauharik mbele os Judashik nakurin Devit or mbahandari mashi oso osmu jekamba Avui Wasilakahik nanduwa, Judas oto nombon or mukushirik Jisasin li tolohondari ma ria. Devit mbari mashi oso osmu omendingak erem nari sira. ¹⁷ Mas wolo Judas nakrem nir nga nor sihi lerawun nakrem nir nga ni landari ria. ♦

(¹⁸ Judas Jisasin Judama lida lihi tavak or harik orin yan limu hara. Urik ya os li hari orok misambi las ormu frungawura. Uhu misambi orok masiji yok or takatukuyirik sungu orhi si tavarik simbalesik meryalangu misambik si orko takarik ormu hara. ¹⁹ Urik ma ol Jerusalemik lindari ondo amber mashi os erem nari oson limu misira. Uhu misambi oso maintontlo orok fi ngoronda mishi, karem limu ushara. Mashi lihik Akeldama, karem li ushandari sir.)

²⁰ Pita mu mbara, ♦ Os mas king Devit or mbahandari mashi oso Buk Songik li kayehendari karem,

♦ **Halanak** aka orhi men er si sihi si tarvlarakaka. Avak ma lar aka orok or liwan or hala. ♦ *Buk Song 69:25*
Hovok mashi ome las Devit or mbahandari karem li kayehendari sir.

♦ **Lerawu** os or lahanda oso halanak ma lar orhi farniyik or sihi lerawu oson or laka. ♦ *Buk Song 109:8*

²¹⁻²² Uwa osik ter ma lar nihi nindik nimu kamakuwa. Ma oto os mas Jon Jisasin fak or tolofaleri wolok sishi

raha Jisas or haha indiyok or usaha hevenik or lawurik heyeri ma oton nimu kamakuwa. Or nir nga nakrem or liyaha os Jisas misambi torok lerawun or laha nor yandarin misokome orhik heyenda ma ri. Ushinak nir nga nor sihi mashi os Jisas mawak or usahari oson avak nir nga ni saweyaka.◆

²³ Pita karem or mbashihi ma lap frijip limu kamara, Josep nga Matias nga. Josep oto Barsabas karem li ushandari ria. Hako hi yeje orhi Jastus oria. ²⁴ Uhu Avui Wasilakan li sawehe limu mbara, ◆Wasilaka, mirtonom sunguwavu nihin amber mi heyerakonda sira. Mir avak ma tovro lar or mi kamawa man mukunak ni heyeka. ²⁵ Ushinak Judashi farniyik or sihi avak aposelik or naha lerawu os Judas landari oson avak or laka. Judas angop or haha yanga os or ikmbaha mi mbahandari mishi orok iri ria.◆ ²⁶ Karem li mbashihi kolok satu Matiashi nga satu Josephi nga li laha limu ormbera. Urik satu Matiashi mu talara. Urik orin li laha aposel 11-pela ondo nga li halashirik ormu sira.

2

Masikome Avui Wasilakahi takari ri

¹ Pentikos, ^{2:1} karem li ushandari wolok am si narik Jisashi mashin misindiyandari ma ondo lasikop limu talandirsa lira. ² Lasikop li tirsaha li lirik, kolok heven yok suwa laka rasandari hom si hukwasihi aka os li liri oson simu hojera. ³ Urik li heyeri kolok hi tarvle hom nari oso lir namtarmba namtarmba lihi lihik simu nara. ⁴ Urik Masikome Avui Wasilakahi lir nga nor sishi nor

1:21-22: Mt 16:19; Mk 1:9; Jn 15:27 2:1 2:1: Pentikos oso mainome sihi niri 50 sira. Hiyawu Pasovan li urakoho niri 50 si ishirik hiyawu Pentikos oson undari lira. 2:1: Wkp 23:15-21; Lo 16:9-11 2:3: Mt 3:11

sauhari hom yanga apsham apshambhik fehe mashi orok limu mbara.

⁵ Judama ol Avui Wasilakahi mashin yawur tiyandari ondo lal yanga yanga lihi homek nandan li halaha, li taha Jerusalem orok er nga lindari lir. Mashi lihi apsham apsham nandari lira. ⁶ Ma ondo hukwa oson li misihi amber limu talandirsara. Uhu mashi mashi lihi indingak li mbarik li misihi li lishnyafaha wavu musha mushak limu hishira. ⁷ Uhu limu mbara, ♦ Ma tondo Galilik fehenda numbu ol te. ⁸ Wa, mberem ushiwak mashi nihi nihik li mbawak ni misindu? ⁹ Nir Judama lal kuyanga Partiak linda nga Midiak linda nga Elamik linda nir. Hovok nir lal kuyanga Mesopotemiak linda nga Judiak linda nga, Kapadosiak linda nga Pontusik linda nga Esia, ¹⁰ Frigia, Pamfilia nga, hovok Ijip nga Libia, os pasir Sairini nga nanda orok linda Judama nira. Hako nir lal Romik fehenda torok ni ta liwa nir. ¹¹ Nir lal Judama nira. Lal Judama ambu ol nir nga nakrem ni lotu unda lir. Hovok nir lal ailan Kritik fehenda nga lal kuyanga Arebiak fehenda nir. Hako nir amber ni misiwa lerawu jivindinga Avui Wasilaka or lahandan mashi nihi nihik li sawewak nimu misinduwa. ♦ ¹² Uhu amber er li lishnyafa wavu musha mushak limu hishira. Uhu lihi ambek limu anasilira, ♦ Mberem si nawak tos ter li mbandua? ♦ karem limu mbara. ¹³ Hako lal olmu okolehe mbara, ♦ Ma rondo angop wain uku akri kas amba amba li awa osik olmu ambarambasihi mbandu, ♦ karem limu mbara.

Pita usaha mashin or saweri

¹⁴ Urik Pita aposel 11-pela ondo nga nor sihi wasilaka mendek ormu sawe mbara, ♦ Jir Judama nga jir Jerusalemik taha linda ma jir nga, mambla jihin ji owehe mashi anhin ji misi. Unak awak tos ter nawak ji heyewa

toson a sawenak ji misikrahakoroka. ¹⁵ Jir ji hishiwa, nir ni uk aha ni ambarambasiw, karem jimu hishindu? Hako wahau. Ter nirsumbu 9 kilokik nawa sir. Mbeek wain ukun li aha ambarambasinda wolok nawa ambu sir. ¹⁶ Tos ter nawak ji heyewa toso angop mas wolok profet Joel or mbahandari hom osmu ter nanduwa. ¹⁷ Mas profet Joel karem or mbari osa,

◆ **Avui** Wasilaka karem or mbari sir. Kumak mbele mbele am mendek si nakuna wolok si nanak avak Masikome anhin a halashinak or layi ma amber lihik sikwa ri. Ushinak jikishulayi jihi nga jikisnokopji jihi nga mashi anhin profet hom sawekwa lira. Unak jikanda ermbasi avak mbele las a mukunak sukwa heyenda hom heyekwa lir. Unak avoko laka avak mbele las a mukunak sukuwa heyekwa lir.

¹⁸ Oso wolo avak Masikome anhin a halashinak hulaima nokopma ol lerawu anhin landa onдохik or sishinak avak profet hom mashi anhin sawekwa lir.

¹⁹ Avak a unak mbele mbele apsham apshamhi ondo lersuwu yok talakwa lir. Unak misambi yok mbele mbele ma undahi ambu ondon a ukwa lir. Ondo fi nga hi nga, hikrish nakrisha nga nakwa sir. Hikrisha avak wasilakak si mborje tasahavikwa sir.

²⁰ Ta avak or tormblehe nirtle sirinda hom nakwa ri. Niyaka avak si tormblehe fi hom heyekwa sir. Ushinak kuma Wasilaka takwa ria. Os or tawa wolo kwambu orhi nga or tanak ukru harujakwa sira.

²¹ Erem si nana wolok ma ol Wasilaka lirin or jivinakmbaha orin ushawa ma ondo amber avak or lalawu oweshinak jipjip likwa lir. ◆ *Joel 2:28-32*

Mashi kaso profet Joel mas or sawehendari mashi kasira.

²² Hai, yanga Israelik fehenda ma jirin, ji mambla arngalaha mashi anhin ji misi. An jirin Jisas Nasaretik

fehendahi mashin a sawekwa nira. Avui Wasilaka lerawu wasilaka kwambu ngashi nga mbele mbele apsham apshamhi nga ma undahi ambu nga tava Jisashik jihi nindik or larin angop ji heyeri sir. Avui Wasilaka erem or ushinak ji heyehe ji mba, **◆**Omendinga sira, Avui Wasilaka mbashiwak tawa ma toria, **◆**karem ji hishikmbahan. ²³ Uhu os maskop Avui Wasilaka or hishihi nor ukmbaha nor mbahandari hom ma oton tavarenje jihik ormu halashira. Urik tavarenje ma kava onдохик orin miandok ji tirihi ji mandingormeshirik ormu hara. ²⁴ Hako Avui Wasilaka or mbarik indiyok mawak usahari ria. Mbeek mawa oso orin toltangrindahik nari ambu sir, wahau. ²⁵ Mas wolo Devit angop orin karem or mbahandari sir.

◆An Wasilakan a heyewa or ermba ermbak a ngashi sinda ri. Or anin or jelyashihinda osik wutari mbeek anin jihi tukru ermbendahi ambu lir.

²⁶ Erem si nawa osik sunguwavu anhi mende nga amu rupshinduwa. Uhu a hakwan a ajenda ambu nir. Mberem ushiwak?

²⁷ An lerawu mihin a laha jivi mendek a nanda nir. Avak mi halashinak mbeek ma ol haha li linda mishi orok a likwa ambu nir. Unak maome anhi mbeek mawak kuvayikwa ambu sir.

²⁸ Nombo os ermba ermbak linda oson angop anin mi mukuri sir. Avak mi halashinak an mir ngashi likwa shir. Uhu mi unak a rupshi mendekwa nir. **◆**

Mashi kaso Devit mu mbahandari sira. *Buk Song 16:8-11*

²⁹ Mahasanje anhi jirin, an kormbak a saweshinak ji misikwa karem, neloko nihi Devit, or harik angop li wakor oweri ria. Uhunda mawa orhi ter os er nandu. ³⁰ Hako Devit oto profet orik angop or heyeri sir, Avui Wasilaka kuma kumak jinirmbanira orhi lar or kamashinak or

lindari hom kingik or naha nor likurin. ³¹ Uhu Devit mashin or sawe nor mbar, ♦ An Avui Wasilaka halashinak mbeek ma ol haha ihi li linda mishi orok a likwa ambu nir. Uhu mbeek or halashinak maome anhi mawak ku-vayikwa ambu sir, wahau. ♦ Hako, mashi os Devit karem or mbari oso mbeek maome orhin or mbari ambu sir, wahau. Avui Wasilaka mbele mbele os kumak or ukundari oso Devit angop or heyeri sir. Devit mbari ma oto Kraiss, hulaima nokopman jivinakmbaha Avui Wasilaka kamahanda ma ria. Oto Jisas oria. Os or mbari oso Kraiss or haha indiyok or usahakurin ormu mbari sira.

³² Avui Wasilaka or mbashirik Jisas oto mawan or halaha indiyok usahari ri. Nir amber angop ni heyeri osik mashi kason nimu saweyanduwa. ³³ Jisas angop or lawuhu ormu tapmama Avui Wasilakahik linduwa. Urik Avui Wasilaka os mas orin or hakurik or mbahandari hom Masikome orhin ormu tava orhik hara. Ushiwak ter Jisas or nga halashiwak Masikome or takaha ormu nir nga sinduwa. Uhu Masikome ortonom or sauhawak ni sawewak jimu misinduwa. ³⁴⁻³⁵ Devit mbeek hevenik iri ambu ri, os Jisas iri hom. Hako Devit karem or mbahandari ri,

♦ Avui Wasilaka, Wasilaka anhin ormu sawera, ♦ Mir tapmama anhih lika. Unak wutari mihi ondo avak a halashinak mihi siyok sikwa lir. ♦ ♦ *Buk Song 110:1*

³⁶ Erem nawa osik, Israelik fehenda ma jirin, jir amber karem krahak ji hishika. Avui Wasilaka Jisas or miandok ji tirihi ji mandingormeri oto angop or kamashihindak Wasilaka nihik or naha Kraissik nawa ri. ♦

Ma mushak sunguwavu lihin li tormblehe fak li layiri

³⁷ Pita mashi oson erem or sawerik li misihi wavu lihi si jirik Pita nga aposel anandi ondo nga limu silira, ♦ Hai,

mahasanje nihi jirin, wa mberem nivai uku? ♦ Karem li silirik, ³⁸ Pita mu lirin sawera, ♦ Jir amber sunguwavu jihin ji tormblehe kavakava ol ji undan ji halaha Jisas Krais nga nakrem ji sihi kwambu orhik fak ji layika. Ushinak Avui Wasilaka kavakava jihi ondon or yoko ermbeka. Erem ji unak Masikome orhin jirin or haka. ³⁹ Masikome orhin ma ol or kamahanda ondon or hakmbaha angop or mbahandari sir. Undari osik jir nga jikisi jihi nga ma ol homek liwa ondo nga nor hakwa sir. ♦

⁴⁰ Pita hovok mashi musha anandi lal nga nor sawehe mainkwambuk lirin ormu mbara, ♦ Jir Avui Wasilakan ji sawenak jirin or jivinaka. Las avak jir er nga ma ol misambi torok fehe kavakavan unda ma ondo nga kavak ji nanda ngashi. ♦ ⁴¹ Karem or mbarik ma mushak mashi orhin li misindiyaha fak limu layira. Oso wolo ma ol fak layiri ondo 3,000 hom nari lir. Uhu lir nga nakrem limu tirsara.

Ma amber wavu namtaskop hishiri lir

⁴² Hulaima nokopma ondo aposel saweri mashin li misihi limu toltambanara. Uhu lasikop li talandirsaha nakrem Avui Wasilakan li sawehe komunionin andari lir. ⁴³ Urik Avui Wasilaka mbele mbele ma undahi ambu ondo musha mendek tava aposel ondohik ormu ura. Ushirik Jerusalemik lindari ma amber oson li heyehe limu ajera. ⁴⁴ Ma ol Jisashi mashin misindiyandari ma ondo ermba ermbak li talandirsaha mbele mbele lihi ondon li owendirsaha lihi ambek li haihandaha landari lir. ⁴⁵ Uhu li halashirik ma lal mbele mbele lihi nga misambi lihi nga yak li frungawundari lira. Ushirik ya ondon li humasihi erndakava ondon limu handara. ⁴⁶ Ermba ermbak tempel aka orok li tirsaha lotu undari lir. Uhu aka

akak li tirsaha komunoin li aha li anahaha lihi ambek li ananjelyaha rupshihi lindari lir. ⁴⁷ Uhu ermbe ermbak hi Avui Wasilakahin hauowendari lir. Urik ma amber lirin li heyehe limu mbara, ♦Ma rondo jivi mende lira,♦ karem limu mbara. Urik Avui Wasilaka ermbe ermbak man or larik Jisashi mashin misindiyari mak li naha musha mendek limu nara.

3

Ma lar kumba nashindari jivik or nari

¹ Nindi las wolok Pita nga Jon nga am 3 kilokik si naha si homikurik Judama Avui Wasilakan li sawendari wolok si narik tempel akak frimu layikmba ira. ² Uhu fri heyerik ma lal ma lar kumba nashindari oton li kisha laharaha tempel akayanga sumbu orok li oweshirik ormu lira. Kumba orhi ovro angop nijava orhi orin si wari wolokop er nashindari vri. Ermbe ermbak li kisha lahara oweshirik lindari ma ria. Akayanga oso ♦Akayanga arme mende♦ karem li ushandari sira. Orok or lishihi ma ol tempel akak layikmba iri ondon ya mbele mbelenjik lishi silindari ma ria. ³ Ma oto or lihi nor heyerik Pita fre Jon opmu tempel akak layikurik tara. Urik fririn ormu yanjik silira. ⁴ Urik Pita nga Jon nga orin er frimu heilatalera. Uhu Pita mu mbara, ♦Hai, mir shirin heye.♦ ⁵ Urik ma oto ya lal orin fri haku, karem mbaha normu fririn lishi heyera.

⁶ Hako Pita ormu mbara, ♦An ya ngashi ambu nir. Hako mbele las anhik nawan mirin a hakwa karem, kwambu Jisas Krai Nasaretik fehendahik amu mbanduwa. Mir usaha ese ika.♦ ⁷ Karem or mbaha tapmama orhin or toloho nor jelyarik ormu usasira. Urik lewas kumba orhi jivik er frimu nara. ⁸ Urik or kweina

usaha normu ese ira. Uhu frir nga tempel akak limu layira. Li layihi er or rupshihi sanglai sanglaraha hi Avui Wasilakahin ormu hauowera. ⁹ Hi Avui Wasilakahin or hauowehe or ese sihi yarik orok siri ma amber limu heyera. ¹⁰ Orin li heyehé limu hishira, ♦ Ma roto kar ermba ermbak tempel akayanga, ♦ Arme mende ♦ torok or lishihi ya mbele mbelenjik silinda ma toria. ♦ Karem mbaha li heyeri angop jivik or nashirik li heyehé li lishnyafaha wavu musha mushak limu hishira.

Pita mashin or saweri

¹¹ Ma ondo mbele mbele os talarin li misihi warje mende nga er lishnyafari lira. Uhu ma oton li heyekurik limu shirinya rara. Uhu li heyerik Pita fre Jonin or toltambanaha tempel akanivi orok ormu sira. Oso ♦ Solomon undari akanivi ♦ karem li ushandari sira. ¹² Pita ma ol shirinya tari ondon or heyehé lirin ormu sawera, ♦ Jir Israelik fehenda ma jirin, mberem ushiwak tos talawan ji heyehé ji lishnyamashnyandu? Uhu mberem ushiwak shirin ji washiolondu? Shir shihinjik kwambu ngashi naha ma toton shi mbawak jivik or naw, karem jimu hishindu? Wahau. Mo shir misokome Avui Wasilakahik jivi mendek shi naha ma roton shi mbawak jivik or naha or usasiw, karem jimu hishindu? Wahau te. ¹³ Avui Wasilaka misimu walanga nihi Abraham, Aisak, Jekop lihi Avui Wasilaka oria. Unda Avui Wasilaka oto mu lerawu orhin landa ma Jisas oto hi orhin wasilaka mendek ormu hauowera. Hako jir ji turaha orin li mandingormekmbaha wutaruhi tavak jimu halara. Pailat or halashinak or i, karem or mbari. Hako jir orin ji turaha jimu kumaifara. Ushirik Pailat mbeek or halashirik or jip iri ambu ri.

¹⁴ Ma oto jivi mendek or naha jivi jivi nom undari

ri. Hako jir orin jimu kumaifara. Uhu jir Pailatin ji ushasawe ji mbashirik man mandingormendari ma yejen or halashirik jip iri ri. ¹⁵ Uhu ma or ermbe ermbak linda oson handa ma oto or jimu mandingormera. Hako Avui Wasilaka or mbarik indik or usahari angop shi heyenda osik os shimu sawenduwa. ¹⁶ Kwambu Jisashik shi mbawak ma roto jivik or nawak jimu heyenduwa. Ome sira. Mashi Jisashin shi misindiyanda nombo orok shi mbawak ma roto lewas jivi mendek or nawak os jimu heyenduwa.

¹⁷ Omendinga sir, mahasanje. An angop a heyewa sir, jir nga lida jihi ondo nga jir Jisas or nirin jivinakmbaha Avui Wasilaka mbashirik tari oton ji heyekrahakorori ambu osik or jimu mandingormera. ¹⁸ Hako mas profet ondo amber Avui Wasilaka sauhari hom limu sawera, ♦ Ma or Avui Wasilaka kamashinak hulaima nokopman jivinakwa ma oto nomorawun or kishaha hakwa ri, ♦ karem limu sawera. Undari nombo hom, os jimu erem orin uri sira.

¹⁹ Unda osik ter kavakava jihi os ji unda oson ji hala kumaifaha Avui Wasilakan ji hishindiyaka. Ushinak avak kavakava jihi oson or laha ermbeka. ²⁰ Os erem ji u nahi, Wasilaka avak kwambu akri orhin or hakwa jira. Uhu avak ma lar or kamaha nor mbashinak indik takwa ri. Ma oto Jisas oria, orhi man or jivinaha indik lakwa ma ria. ²¹ Ter ormu hevenik lihi nikishinduwa, mbele mbele amber Avui Wasilaka os or ushinak akrik li nakmbaha or mbahanda wolo oson. Erem li nakmbaha Avui Wasilaka profet orhi ondon or sauhashirik mas li sawendari sir. ²² Mas Moses karem or mbari osa,

♦ Avui Wasilaka jihi or mbashinak ma lar jihi nindik avak an hom profetik nakwa ria. Unak jir mashi ol or mbawan amber ji tiyaka. ♦ Lo 18:15

23 ♦ Os jir masihi orhin ji misi nahi ambu, avak Avui Wasilaka jirin or mandingormeshinak hakwa jir. ♦ *Lo 18:19*

24 Samuelik sishihi kuma kuma talari profet ondo amber li sawendari masihi oso ter osmu omendingak talanduwa.

25 Jir jinirmbanira profet ondohi jira. Avui Wasilaka Abrahamin karem saweri ri. ♦ Jinirmbanira mihi lar kumak a kamashinak ma misambik fehe amber or jiv-inashinak jip likwa lira. ♦ Os suma oson neloko jiji ondo nga nor ishindari hom ma misambik fehe amber or unak jip likwa lir. 26 Urik Avui Wasilaka lerawu orhin landa ma Jisas oton or mbashirik ormu tara. Masmaz jir Judamanjik or mbashirik tari ria, or taha jirin armesarmek or ukmbahan. Uhu jir amber or jelyashinak mbele mbele kava os ji unda oson ji halakmbahan, ♦ Pita karem ormu mbara.

4

Pita fre Jonin krawuk li oweri

1 Pita fre Jon ma ondon fri saweri hom, pris ondo nga Sadyusi ondo nga maifuk sihi tempel oson washilindari ma oto nga limu tara. 2 Li taha fri saweri mashin limu misira karem, ♦ Jisas angop indiyok usahari ri. Unda hom ma ol mas hahanda ondo kumak erem usahakwa lira. ♦ Karem fri sawerik li misihi wasilaka mendek limu ngriara. 3 Uhu kolok fririn li toloho krawuk limu oweri. Am si krinyakurik si nari osik li wahandanakop fririn li kotim ukmbahan, karem hishiri ola. 4 Hako ma ol masihi Jisashin misindiyari ondo angop musha mendek nari lir. Hulayi nom li kantiri 5,000 hom nari lira.

Pita fre Jonin li kotim uri

⁵ Li wahandashihi Judama lida lihi ondo nga ma ol maifuk sindari ondo nga mashi Moseshin sawendari ondo nga Jerusalemik limu tirsara. ⁶ Hetpris Anas oto orok liri ri. Urik orhi krahak fehe Kaiafas, Jon, Aleksander nga ma anandi ol hetprishi krahak fehendari ondo nga orok tirsari lir. ⁷ Uhu Pita fre Jonin li laharla owehe limu silira, ♦ Shir mbel kwambu mende ngashi naha, lerawu oson shi landu? Uhu lawehi hik mbele mbele ondon shi uwak li talandu? ♦

⁸ Karem mbarik Masikome Avui Wasilakahi Pitahik or sishirik lirin ormu sawera, ♦ Jir lida Israelik fehenda nga maifuk sinda ma jirin, ji misika. ⁹ Ter ma or kumba nashindarin shi mbarik jivik or narin ji silikwak jimu hishindu? Uhu jir ma toto mberem or uhu jivik or nar, karem jimu mbandu? ¹⁰ Os erem si na nahi, jir nga Israelik fehenda ma ondo nga amber ji heyeka. Kwambu Jisas Krai Nasaretik fehendahik kumba nashindari ma roto jivik nari ria. Uhu ter ormu jihi misokomek sinduwa. Hako jir mu Jisas oton miandok owe tirishirik ormu hara. Hako Avui Wasilaka or mbarik angop indiyok usahari ria.

¹¹ Jisas or wormbonawa indingan heimanda ri. Mashi Avui Wasilakahi karem mbahandari osa, ♦ Jir akan unda ma ji heye ji mba, sunja toto kava, karem ji mbaha ji ermberi oto ter wormbonawa hom or naha ormu sinduwa. ♦

¹² Jisas ortonom nirin jivinanda ma ri. Mbeek ma anandi lar hi orhik ni ushanak nirin jivinakwa ambu ri, wahau. Misambi torok Jisas hi orhikop ni ushanak nirin jivinakwa ri. Orto nom nirin jivinakmbaha Avui Wasilaka mu kamari ria. ♦

¹³ Judama lida lihi ondo li heyeri, Pita fre Jon frir men ma kuyangak fehe vri. Hako mashi wasilakak fri mbaha korbak fri sawehe mbeek ajeri ambu vri. Karem urik

li heyehe wavu musha mushak limu hishira. Hako li hishihi limu mbara, ♦Ma tovro mas Jisas nga yandari vri.♦¹⁴ Uhu ma oton li heyeri, angop jivik or naha ormu frir nga sira. Karem uri osik lir mbeek mashi las mbakurik nari ambu lir, wahau.

¹⁵ Urik Judama lida lihi ondo fririn li mbashirik aka os li kot undari mishi oson fri halaha hikrik frimu layira. Am fri layishirik ma ondo mashi las limu mbara, ¹⁶ ♦Wa mberem nivai ma tovron uku? Ma tovro mbele las ma undahi ambu angop fri uri sir. Urik ma ol Jerusalemik linda ma amber angop li heyetakori sir. Wa, mbeek ni wanyindahi ambu. ¹⁷ Hako las avak mashi roson li haisau handasawe inda ngashi. Ka ni mainkwambuk fririn ni mbashinak mashi Jisashi oson fri sawewan fri halaka.♦¹⁸ Karem mbaha li usharik indiyok fri layirik fririn li pantlehe limu mbara, ♦Avak mashi Jisashin shi owesawewa shi hala.♦

¹⁹ Urik Pita fre Jon lirin frimu sawera, ♦Wa, mashi Avui Wasilakahin shi tiyakwan shi halaha mashi jihin shi tiyakwa oso misokome Avui Wasilakahik or heyewa jivik nakwa os mo wahau? Jihinjik ji hishika. ²⁰ Hako shir mbeek mayam shi likwa ambu shir. Shir mashi oson er shi sawekwa shir. Uhu mbele mbele amber ol shi heyehe shi misinda mashi oson shi sawekwa shir.♦

²¹ Urik Judama lida lihi ondo hulaima nokopman li ajeri osik men mainkwambuk fririn li sawehe li mbashirik frimu ira. Ma amber Avui Wasilaka os or uri oson li heyehe hi orhin hausimbausiri lir. Erem nari osik malakama ondo mbeek fririn li kavak nakuri nombo kas nga nari ambu lir. ²² Ma or fri mbarik jivik nari ma oto asama orhi angop 40-n tkrindari sir.

Avui Wasilaka kwambu orhin lirin or hashinak Jisashi mashin li sawekmbaha li beten uri

²³ Lida ondo Pita fre Jonin li halashirik indiyok fri ihi ol nakrem li yandari ma ondon frimu heyera. Uhu mashi mashi amber os bikpris ondo nga maifuk sindari ondo nga li mbari mashi oson lirin frimu sawera. ²⁴ Urik mashi oso li misihi amber nakrem wawu namtaskop li hisihi Avui Wasilakan limu sawera, ♦Wasilaka, mir mu lersuwu, misambi, fa, mbele mbele amber tol nawa rondo mirtonom mi uhundari lira. ²⁵ Mas mi halashirik Masikome mihi neloko nihi Devitin ormu sauhara. Or lerawu mihin landari ma ri. Urik Devit karem ormu sawera,

♦**Mberem** ushiwak Judama ambu ondo li waplelenandu?

Uhu nombo os Wasilakan kavak li nakmbaha li mbaolsolondu? Oso men sembe li mbanda sir.

²⁶ King amber misambi torok fehe nga maifuk sinda ma nga olmu hundujenduwa, awun li uhu Wasilaka nga Krai nga kavak li nakmbahan. Krai oto hulaima nokopman jivinakmbaha Avui Wasilaka or kamahanda ma ria. ♦ Devit karem ormu sawera.
Buk Song 2:1-2

²⁷ Omendinga sira. Mashi oso ter osmu omendingak nanduwa. Herot nga Pontius Pailat nga Judama ambu ondo nga Israelik fehe ma ondo nga Jisasin kavak li nakmbaha yanga torokop tirsari lir. Or jivi mendek or naha mi kamashirik or sihi lerawu mihin lari ma ria.

²⁸ Os erem li uri oso mas mir mbahandari hom limu uri sir. Kwambu mihikop mas angop mi sawehendari sir, mbele mbele os talakurin. ²⁹ Wasilaka, mir angop mi heyewa sir, mashi mashi os nir ajekmbaha li mbawa mashi oson. Hako mir avak nir lerawu mihin landa ma nirin jelyaka. Ushinak avak kwambu mendek ni sihi mashi

4:24: Kis 20:11; Neh 9:6; Sng 146:6

4:27: Mt 27:1-2; Lk 23:7-11; Ap 3:13

4:28: Ap 2:23

mihin er ni saweka. Uhu avak ni ajewan ni halaka. ³⁰ Uhu mir avak kwambu mihin nirin mi hashinak ni mbanak kavamisinda ma jivik li naka. Uhu nir avak mbele mbele apsham apshamhi nga mbele mbele ol ma undahi ambu ondo nga kwambu Jisashik ni uka. Jisas oto jivi mendek or naha angop lerawu mihin or lakmbaha mi kamahandari ma ria. ♦

³¹ Am Avui Wasilakan li sawerakorik aka os li tirsaha li liri oso er simu nenawu jira. Urik Masikome Avui Wasilakahi lihik ormu sira. Ushirik mashi Avui Wasilakahin korbak li sawehe mbeek ajeri ambu lira.

Jisashi mashin misindiyandari ma lihi ambek ananjelyandari lir

³² Ma ol Jisashi mashin misindiyandari ma ondo amber sunguwavu lihi nakremkop si nashirik wavu namtaskop hishiri lir. Uhu ma lar mbeek or mbar, ♦ Mbele mbele anhi tondo anhi numbu lir, ♦ karem mbari ambu ri, wahau. Mbele mbele lihi ondo amber hom lihik nari lir. ³³ Aposel ondo mashi os Wasilaka Jisas indiyok or usahari oson korbak kwambu mendek saweri lir. Urik Avui Wasilaka Jisasin hishindiyanda ma ondo amber armek ormu ura. ³⁴ Mbeek ma lar lihi nindik akwa mbele mbelenjik frunguri ambu ri, wahau. Mberem ushirik? Lihi lal misambi nga nandari lir. Urik lihi lal aka nga nandari lir. Uhu li mbashirik ma anandi lal mu aka lihi nga misambi lihi nga limu frungawura. Ushirik yan limu lara.

³⁵ Uhu ya ondo aposel onдохik limu laharara. Ushirik aposel ondo li humasihi ma ol mbele mbele ngashi ambu ondon limu hara.

³⁶ Ma lar orok lindari ri. Hi orhi Josep oria. Ma oto man saumbornandari ma ri. Uri osik aposel orin Barnabashik limu ushara. Hi Barnabas oso mashi lihik

man saumbornanda ma, karem li mbanda sir. Or kraha Livaik fehendari Judama ri. Uhu ailan Saiprusik fehendari ria. ³⁷ Ma oto misambi orhi kas or mbashirik ma anandilar mu frungawura. Ushirik ya os or lari oson or laha aposel ondon ormu hara. Ushinak erndakava ondon li jelyakmbahan.

5

Ananaias fre Safaira Avui Wasilakan fri haimba handambandahi, karem fri hishiri

¹ Ma lar orok lindari ri. Hi orhi Ananaias oria. Nokove orhi Safaira sira. Ovro misambi frihi kas yan fri la, karem mbaha fri mbashirik ma lar mu frungawura. ² Hako ya os misambi frihi orok fri lari oso kas frimu la wanyira. Ushihi or mbafirimbaha normu mbara, ♦Yan a lawa amber kalira. ♦Karem or mbaha ya ondon aposel ondon ormu hara. ³ Urik Pita mu mbara, ♦Ananaias, mberem ushiwak mi halashiwak Laulaka sunguwavu mihik or sindu? Uhu Masikome Avui Wasilakahin mi mbafirimbandu? Uhu ya os misambi mihi orok mi lahanda oso kas mi laha mi wanyindu? ⁴ Ya os mi lawa oso mihi sira. Uwa oso mbele mbele mihin mi frungawukwa ya sira. Hako mberem ushiwak wavu kava oso mihik si nandu? Wa mir mbeek man haimba handambawa ambu mir, wahau. Oso Avui Wasilakan mimu haimba handambawa sira, ♦Karem ormu mbara. ⁵ Ananaias mashi oson or misihi lewas or takatukuyihi normu hara. Urik ma ol mashi oson misiri ma amber limu aje mendera. ⁶ Urik hulayi ermbasi lal li raha maninimba orhin waskowarmbak li hevehe kolaka hikriyok li lai limu wakor owera.

⁷ Ushinaha Ananaias nokove orhi mu tara. Sir mbeek hula sihi hari mashin misiri ambu sir. ⁸ Urik Pita mu sirin silira, ♦Nyir sawenak a misi. Ya amber hom

kalir, os misambi shihi shi mbashirik li frungawurin? ♦ Karem mbarik simu mbara, ♦ Ome sira, amber hom olira. ♦ ⁹ Urik Pita mu sirin mbara, ♦ Mberem ushiwak shi anasaweshihi Masikome Wasilakahin shi haimba handambakmba undu? Wa, heye, ma ol hula nyihin lai wakor owewa ma kandai ra akayangak sindu. Avak nyirin er nga kisha lai wakor owekwa lir. ♦ ¹⁰ Urik lewas Pitahi kumbamuk si rakatukuyihi simu hara. Urik hulayi ermbasi ondo li rala heyeri nokove oso angop hari sir. Ushirik maninimba oson li kisha ihi hula sihi li wakor oweri mishi orok er nga limu wakor owera. ¹¹ Urik ma ol Jisasin hishindiyardari ondo nga ma ol mashi oson misiri ondo nga limu aje mendera.

Aposel mbele mbele apsham apshamhi li urik talari

¹² Aposel ondo mbele mbele ma undahi ambu ondo nga mbele mbele apsham apshamhi ondo nga hulaima nokopma lihi nindik uri lira. Jisasin hishindiyardari ma ondo amber wavu namtaskop li hishihi tempel akak li layihi Solomon undari akanivik tirsas lindari lir. ¹³ Hako ma ol Jisasin hishindiyardari ambu ondo lir nga nakrem li tirsakurin ajendari lir. Hako aposel ondo nga Jisasin hishindiyardari ma ondon li heyehe, ♦ Lir ma jivi lira, ♦ karem limu hishira. ¹⁴ Hako Wasilakan hishindiyardari ma ondo musha mendek er nari lir. ¹⁵ Urik ma ol kavamisindari ondon li kisha laharaha nombo laka sumbu yok kawun li lerehe ma ondon li oweshirik olmu wara. Li hishiri karem. Erem li ushinak Pita nombo laka orok or inak ta orin or jinak ta masikome orhi avak lihik si inak jivik li na, karem mbahan. ¹⁶ Ma ol yanga Jerusalem nga pasir nandari yangak lindari ondo nga musha mendek tari lir. Ma ol kavamisindari nga ma ol wasimalengamba

toloshirik ambasihi liyandari ma er nga limu kisha laharara. Urik aposel li mbarik ma ondo amber jivik limu nara.

Ensel lar aposel ondon or jelyashirik krawu akan li hala ralari

¹⁷ Urik hetpris nga kraha orhi ol Sadyusik fehenda ma ondo er nga mbele mbele ol aposel ondo uri ondon li heyeha li antlaha wavu lihi kavak er simu nara. ¹⁸ Urik li usaha aposel ondon li toloho krawuk limu owera. ¹⁹ Hako nirik ensel Wasilakahi krawu akayangan or sutlaha ormu lirin hikrik laharlara. ²⁰ Uhu ormu sawera, ♦Ji ihi tempel aka orok ji layihi Jisas os ermba ermbak linda oson jirin or hakunda mashin simbalesik hulaima nokopman ji sawerakoka.♦

²¹ Urik aposel ondo ensel saweri mashi oson li misihi nirsumbu indingak tempel akak li layihi mashi oson limu sawera.

Urik hetpris nga kraha orhi ondo nga indik li talandirsaha li usharik lida ol li kamahandari ondo nga maifuk sindari Israelik fehe ma ondo nga amber limu talandirsara. Uhu ma lal li mbashirik limu ira, aposel ondon li laharakmbahan. ²² Ma ondo krawu akak limu layira. Hako li layi heyeri aposel ondo mbeek orok liri ambu lir. Ushirik indiyok li ihi ma ol lirin mbashirik li tari ondon limu sawera, ²³ ♦Ni ihi ni heyewa, krawu akayanga angop li kosorakoshiwak ni heyewa sir. Ushiwak ma ol akayanga ondon washilinda ma olmu orok er washiliwa. Uwak ni sutla ni heyewa mbeek ma namtar mende orok liwa ambu ri.♦

²⁴ Karem li mbarik maifuk sihi tempel akan washilindari ma nga bikpris nga mashi oson li misihi, ♦Mberem mberem nakundas mbe?♦ karem mbaha wavu mushak

limu hishira. ²⁵ Urik ma lar or taha ormu lirin sawera, **◆**Misi. Ma ol krawuk ji oweri ondo ter tempel akak li sihi olmu mashin sawenduwa. **◆** ²⁶ Karem or mbarik maifuk sihi tempel akan washilindari ma nga ma ol lidanjik lerawun landari ondo nga li ihi aposelin limu laharara. Hako lir mbeek aposel ondon kavak nari ambu lir, wahau. Mberem ushirik? Las avak hulaima nokopma sunjakomben li loho lirin li jinda ngashi, karem li hishihi ajeri ola.

Aposel ondo mbeek lida ondon mashin li sawekurin ajeri ambu lir

²⁷ Judama lida lihinjik lerawun landari ma ondo aposel ondon li tolo laharaha misokome lida onдохik li halashirik limu sira. Urik hetpris oto mashi las or sawehe ormu mbara, ²⁸ **◆**Ma oto hi orhik ji sawewa hala, karem angop ni pantleri jir. Hako jir mashi nihi oso jimu mblarnanduwa. Ushihi mashi oso ji sawewak Jerusalemik linda ma amber angop li misirakowa sir. Uhu jir, ma oto musa nihik ni mandingormeri, karem mbanda jir. **◆**

²⁹ Karem or mbarik Pita nga aposel ondo nga limu sawera, **◆**Nir Avui Wasilaka nom ni tiyakwa nir. Hako nir mbeek man ni tiyakwa ambu nir. ³⁰ Jir Jisas oto angop miandok ji owehe ji mandingormeshirik hari ri. Hako neloko nihi ondo Avui Wasilaka lihi oto angop or mbarik indiyok usahari ri. ³¹ Uhu angop or lalawushihindak ormu tapmama orhiyok linduwa. Uhu malakamak or naha nirin jivinakwa mak ormu nanduwa. Uhu nir Israelik fehendan or jelyashinak sunguwavun ni tormblenak kavakava nihi avak or yoko ermbekmbahan. ³² Karem or urin ni heyehе nir nga Masikome Avui Wasilakahi nga

nimu sawenduwa, Masikome oto Avui Wasilaka ma ol orin hishiowehe tiyawa ma ondon or hari ria. ❖

Gamaliel lida ondon or saweri, ❖ Yawur ji hishihi aposel ondon ji uka. ❖

³³ Urik lida ondo masi Pitahin li misihi wavu lihi indik er lelenari sira. Uhu aposel ondon li mandingormekmbaha limu mbara. ³⁴ Hako lida lar orok siri ri. Hi orhi Gamaliel oria. Or Farisi, masi Moseshin sawendari ma ri. Ma amber hi orhin hauowendari lir. Judama lida lihi li tirsandari mishik or sihi ma ondon ormu sawe mbara, ❖ Aposel tondon ji lalainak hikrik kandakar nga nambek li sinak, ❖ karem ormu mbara. ³⁵ Am hikrik li layishirik Gamaliel mu lida ondon ormu sawera, ❖ Jir ma tondon mbele las ji uku nahi, wa yawur ji hishishihi jivai uka. Ji misi. ³⁶ Mas wolo Teudas or usaha ormu mbara, ❖ An malakama nir. ❖ Karem or mbarik ma ol orin tiyandari ma ondo 400-ik nari lira. Hako gavman orin li jimandingormeshirik ormu hara. Urik ma ol orin tiyandari ma ondo simbalesik er li hala tulu ishirik lerawu lihi os li landari oso mendek simu nara. ³⁷ Teudas oto am or hashirik kandakar nga nambek naha, os gavman hulaima nokopma hi lihin li kayekuri wolok si narik Judas Galilik fehendari nga nor usasihi or mbarik hulaima nokopma orin limu tiyara. Uhu gavman nga awun li ukmba limu ura. Hako gavman orin li mandingormeri ri. Urik ma ol orin tiyandari ma ondo amber simbalesik er li tuluhu apshamba apshambak limu ira. ³⁸ Unda osik jirin amu sawenduwa. Jir avak mbele las ma tondon ji uwa hala, wahau. Ji halashinak li ika. Lerawu os li lawa oso, men wavu lihi li hishihi li landa nahi, avak mendek nakwa sir. ³⁹ Hako os Avui Wasilaka sunguwavu lihi or mbashinak li landa nahi, mbeek ji pantlendahi ambu sir. Os erem ji

u nahi, Avui Wasilaka nga jimu anajikwa sira. ♦ Karem or mbarik lida ondo Gamalielhi mashin limu misira.

⁴⁰ Uhu aposel ondon li usharik li tarik limu sawera, ♦ Avak mashi Jisashin ji sawewa hala, ♦ karem limu aposel ondon pantlera. Uhu lirin li warmblashihi li halashirik limu ira. ⁴¹ Aposel ondo Judama lida lihi li tirsanda mishin li halaha hikrik limu layira. Mashi Jisashin li sawendari osik os erem lirin li warmblashiri oso ♦ Avui Wasilaka or mbashiwak nomorawu oson ni kishawa sir, ♦ karem mbaha limu rupshira. ⁴² Uhu ermba ermbak tempel aka nga mahi aka nga li ihi mashi jivi Avui Wasilakahin sawendari lir. Mashi os li saweri karem, ♦ Jisas oto Avui Wasilaka angop mas or mbahandari hom or mbashirik hulaima nokopman jivinakmbaha tari ma ria, ♦ karem limu sawera.

6

Ma 7-pela aposelin jelyakmbaha li kamari

¹ Oso wolo Jisashi mashin misindiyandari ma ondo musha mendek nari lir. Hako Judama ol Grikhi mashin mbandari ondo Aramhi^{6:1} mashin mbandari Judama ondon olmu ngriara. Li ngriaha olmu mbara, ♦ Jir ern-dakava ondonjik akwan humasinda jir. Hako jir mbeek nokove nihi ol mumblak wahayanda ondon yawur ji heyehe akwa mbele mbelen nakremba nakrembak humasinda ambu jir. ♦ ² Karem li mbarik 12-pela aposel ondo li misihi lir nga Jisasin hishindiandari ma ondon amber limu ushara. Li usharik li talandirsarik limu sawera, ♦ Os mashi Avui Wasilakahin ni sawendan ni halashihi lerawu os akwa mbele mbelen ni humasindan

^{5:40:} Ap 4:18 ^{5:41:} Mt 5:10-12; 1 Pi 4:13 ^{6:1} ^{6:1:} Mashi Aram oso mashi Hibru hom nanda sir. Ma ol provins Judia nga Galilik lindari ma mashi orok mbandari lira. ^{6:1:} Ap 4:35

ni la nahi, mbeek jivik nakwa ambu sir. ³ Uwa osik mahasanje, misi. Jir avak ma 7-pela jihi nindik ji kamaka, hulaima nokopmahi misokomek li heyewak jivik li naha Masikome Avui Wasilakahi nga li naha hishiyarinda nga nanda ma ondon. Ushinak avak akwa mbele mbelen humasinda lerawu oson li laka. ⁴ Hako nir avak ermba ermbak Avui Wasilakan ni sawehe mashi orhi nom ni sishi sawehe hulaima nokopman ni jelyakwa nira. ♦

⁵ Urik ma amber aposelhi mashi oson li misihi limu rupshira. Uhu Stivenin limu kamara. Stiven oto or kwambuk Jisashi mashin misindiandari ma ria. Masikome Avui Wasilakahi nga nandari ria. Uhu Filip, Prokorus, Nikanor, Timon, Parmenas, Nikolas karem ondo nga limu kamara. Nikolas oto yanga Antiokik fehenda ma ria, or Judama ambu ri, hako or lir nga nakrem Avui Wasilakan tiyandari ma ria. ⁶ Ma ol li kamari ondon li mbashirik lasikop os aposel siri mishi orok limu sira. Urik aposel ondo ma ondohi masijik tavan li hauowehe lirnjik Avui Wasilakan limu sawera, ushinak lerawu oson li lakmbahan.

⁷ Urik hulaima nokopma mashi Avui Wasilakahin li laha yanga yanga amber limu haisau handasawe ira. Urik Jerusalem lindari ma musha mendek mashi oson li misihi Jisasin wavu lihik limu owera. Pris musha mendek er nga Jisasin wavu lihik limu owera.

Judama Stivenin li kotim uri

⁸ Avui Wasilaka Stivenin or waprupshihi kwambu orhik orin ormu jelyara. Uri osik Stiven mbele mbele apsham apshamhi nga ma undahi ambu nga hulaima nokopma lihi nindik ormu ura. ⁹ Hako ma lal li usaha Stiven nga limu mainkwambu mbara. Ma ondo aka lasik talandirsaha hi Avui Wasilakahin hauowendari Judama lira. Lir neloko walanga lihi mas akishmakishak nandari lir.

Hako os erem li nandarin li halaha jip lindari lira. Ma ondo kuyanga Sairinik fehenda nga yanga Aleksandriak fehenda nga yanga Silisiak tari nga Esiak tari nga lira. ¹⁰ Hako Masikome Avui Wasilakahi Stivenin or jelyaha wajjip hishiyarindarin orin or harik mashin or saweri osik ma ondo mbeek mashi orhin li mblarnakurik nari ambu lir, wahau. ¹¹ Uri osik ma ondo ma lal li mbashirik li taha limu haimba handambara, ♦ Ni misiwa Stiven oto mashi kavan Moses nga Avui Wasilaka nga nor mbawak ni misinda ri. ♦ ¹² Karem li mbarik mashi oso li misihi hulaima nokopma nga Judama lida lihi nga mashi Mose-shin sawendari ma nga wavu lihi osmu kavak nara. Uri osik Stivenin li i tolo Judama lida lihi ondo li tirsandari mishik limu laha ira. ¹³ Uhu ma lal Stivenin li haimba handambakmbaha li mbashirik orok li sihi limu mbara, ♦ Ermba ermbak ma toto tempel aka toso nga mashi Avui Wasilakahi nga mashi kavakavan owehe mbanda toria. ¹⁴ Ni misiwa karem mbanda ri. ♦ Jisas Nasaretik fehenda oto avak tempel aka toson or jila tarvlalaha anandin ukwa ri. Uhu mbele mbele ol Moses ni ukmbaha or mbahandari ondon avak or halaha nombo anandin ewekwa ri, ♦ karem mbanda ria. ♦ ¹⁵ Urik ma amber ol orok tirsaliri ondo olmu Stivenin washiolora. Li washiolori fumunyava orhi enselhi fumunyava hom ormu nara.

7

Stiven lida ondon mashin or saweri

¹ Urik hetpris Stivenin ormu silira, ♦ Mashi kas ma tondo mirin li mbawa omendinga os mo wahau? ♦ ² Urik Stiven mu mbara, ♦ Mahasanje, avoko anhi jirin. Ji misi. Os neloko nihi Abraham yanga Haranik or i namber, os yanga Mesopotemiak or liri wolo, Avui Wasilaka hevenik

fehe kwambu wasilaka ngashi ormu Abrahamik talara.
³ Uhu ormu orin sawera, ♦ Mir yanga mihi nga mahasanje mihi nga halashihi misambi os mirin a lai halashinak mi likwa mishi orok ika. ♦ ⁴ Karem or mbashirik Abraham yanga Mesopotemia os Kaldia ma ondo li lindari mishin or halaha ormu yanga Haranik ira. Orok er or lihi avoko orhi hashirik Avui Wasilaka or mbashirik misambi tos ji liwa torok ta liri ria. ⁵ Oro wolok Avui Wasilaka misambi toso mbeek orin or hari ambu sir, wahau. Hako or mbari karem, misambi toso avak orhik si nashindanak kumak jinirmbanira orhi lihik nakwa sira, karem mbari ria. Hako os mashi oson erem or mbari wolo, Abraham mbeek jikisi nga nor nari wolo ambu sir. ⁶ Avui Wasilaka Abrahamin ormu sawera, ♦ Jinirmbanira mihi avak mahi kuyanga lasik li ihi akishmakishak nakwa lira. Unak ma orok fehenda ondo avak asama 400-ik lirin kavakavak li ukwa lira. ⁷ Hako ma ol lirin kavakavak uwa ondo avak kavak a nakwa lir. Ushinak kumak jikisi lihi ondo avak misambi oson li halaha indik kuyanga torok li raha anin lotu ukwa lir. ♦ ⁸ Uhu Avui Wasilaka Abrahamin ormu sawera, ♦ Mir avak masamsishi mihin koro. Oso suman mir nga na tivikwan heimakwa sira. ♦ Urik Abraham mashi orhin or misindiyaha os or mbari hom ormu ura. Erem or ushirik Abraham nokove orhi Aisakin simu wara. Niri 7-pela am li ishirik Aisakhi masamsishin ormu korora. Ushirik Aisak nokove orhi Jekopin simu wara. Ushirik Jekop oto nokove orhi ondo neloko nihi 12-pela ondon limu wara. Lar Josep oria.

⁹ Urik Josep sanje orhi ondo orin li heyeye olmu wapkava hishira. Uhu ma anandihi tavak Josepin li haha yan limu lara. Ushirik Josepin li laha yanga Ijipik limu

7:2: Stt 11:31; 12:1 7:4: Stt 11:31—12:5 7:5: Stt 12:7; 15:18; 17:8
 7:6: Stt 15:13-14; Kis 12:40 7:7: Kis 3:12 7:8: Stt 17:9-14; 21:4

ira. Hako Avui Wasilaka or nga nor sihi nomorawu orhik talarin kopshan or mbashirik ormu sira. ¹⁰ Uhu orin or jelyaha armesarmek orin or ushirik hishiyari orhi wasilakak si nashirik, king Ijipik fehe or heyeye or rupshihi orin or mbashirik malakamak ormu nara. Malakamak or naha hulaima nokopman or arango ho kinghi aka nga ormu washilira.

¹¹ Hako oro wolok yanga Ijip nga yanga Kenan nga akwa mendek si nashirik wasilaka mendek limu erenghara. Urik neloko nihi nga akwa mendek si narik olmu erenghara. ¹² Hako Jekop or misiri yanga Ijip akwa nga nari sir. Uri osik jikisi orhi ondon or mbashirik yanga Ijipik li ihi akwan li frungawu laha indiyok limu tara. ¹³ Ushihi indiyok limu ira. Urik Josep lirin ormu sawe mbara, **◆**An Josep anira,**◆** karem or mbaha king Ijipik fehe oton er nga mashi oson ormu sawera. ¹⁴ Ushihi Josep or mainharik Jekop jikisi jinirmbanira orhi 75 ondon or laha Josepin li heyekurik Ijipik limu ira. ¹⁵ Ijipik li i lihi Jekop orok ormu hara. Urik ol nakrem li iri ondo er nga limu hara. ¹⁶ Ushirik maninimba lihi ondon li laha indiyok yanga Kenan orok limu ira. Uhu yanga las Kenan orok nandari Sekem orok li laihi sunja aka orok limu wakor owera. Sunja aka oso Abraham angop maskop yan or laha Hamorhi jikisi ondohin or frungawuhundari sira.

¹⁷ Avui Wasilaka os or ukmbaha mas Abrahamin or sawehendari oso am si talakuri wolok osmu nara. Oso wolo nirambara Jekophi ol Ijipik liri ondo musha mendek nari lira. ¹⁸ Josep hashirik kandakar nga nambek li lihi Ijipik fehe ma lar kingik ormu nara. Or mbeek

7:9: Stt 37:11,28; 39:2,21-23 7:10: Stt 41:37-44 7:11: Stt 41:54;
42:1-2 7:13: Stt 45:1-4,16 7:14: Stt 45:9-11; 46:27 7:15: Stt
46:1-7; 49:33 7:16: Stt 23:2-20; 33:19; Jos 24:32 7:17: Kis 1:7

lerawu jivi os Josep orok or lahandarin heyendari ambu ri.
¹⁹ King oto Judama ondon kavak or nakmbaha lirin ormu mbara, ♦Jikisakri ol akri li wawa ondon ji laha hikrik ji ormbeshinak li haka, ♦karem ormu mbara.

²⁰ Oro wolok Moses nijava orhi orin simu wara. Si wari Avui Wasilakahi misokomek jivi mendek or nashirik niyaka nalmingrip fri wanyishirik akakop ormu wara.

²¹ Hako king mbari mashi oso kwambu mendek si nashirik fri misihi akakop fri oweshirik or wahandarin fri halaha orin fri laharla hikrik fri oweshirik ormu wara. Ushirik king jikisnokopji orhi osmu i laha jikisi sihi hom simu simbi lahayara. ²² Moses am or saha mbele mbele hishiyarinda jivi Ijipik nandari ondon ormu heitakora. Erem or naha mashi os or mbari kwambu nga si narik lerawu kwambun ormu lara.

²³ Moses asama orhi am 40-k or naha orhi ma ol akishmakishak naha Ijipik fehe ondonjik lerawun men landari ondon or heyekurik ormu hishira. ²⁴ Or ihi nor heyeri Ijipik fehe ma lar ormu Israelik fehe ma larin kavakavak ura. Urik Moses mu Israelik fehe ma otonjik or sihi Ijipik fehe oton ormu mandingormera. ²⁵ Moses or hishiri karem, or avak Avui Wasilaka mbashinak Israelik fehe ondon or laha li ikwa ri, karem hishiri ora. Hako lir mbeek erem hishiri ambu lir. ²⁶ Wahandaha nor i heyerik Israelik fehe ma ambe lap opmu anajira. Urik fririn or arangokmba uhu ormu mbara, ♦Shir Israelik fehenda ambe osh te. Mberem ushiwak shihi ambek shi anajikwak shi undua? ♦

²⁷ Karem or mbarik ma or ma anandin havahavan jiri ma oto Mosesin or tololafaa normu mbara, ♦Mayam si. Lawe mirin malakamak mbashiwak nirin mi heyembakwak mi undu? ²⁸ Mir anin mi mandingormekwak

mimu hishindu, os hinyer Ijipik fehe ma oton mi mandingormeri hom? ²⁹ Moses mashi oson or misihi or ajehe ormu tulu ira. Or tulu ihi yanga Midianik or ihi orok ormu nokop laha lira. Uhu jikishulayi orhi frijip nari vri.

³⁰ Asama 40 am si irik ensel lar mu Moseshik talara, misamtelmbamba os pasir telemba Sainai nandari mishi orok ensel oto mi kanda las hi ukruri nindik ormu talasira.

³¹ Moses or heyeri hi oso mbeek mi oson uri ambu sir. Uri osik wavu musha mushak ormu hishira. Uhu armek or heyekurik pasir ormu i sira. Urik Wasilaka mu orin sawera, ³² **An** God neloko mihi lotu undari anira. An God Abraham nga Aisak nga Jekop nga God lihi anira. **Urik** Moses or lishnyafaha kwarnguarnaha or heyekurin ormu ajera.

³³ Urik Wasilaka mu orin sawera, **Misambi** os mi siwa oso anhi jivi mende sir. Uwa osik mir avak kumba ari mihin tloka. ³⁴ An os Ijipik fehe ma anhi ma ondon li uwak kavak li nawan angop a heyenda sir. An os li tlawan angop a misiwa sir. Uwa osik ter anhi ma ondon a jivinakwak amu rakanduwa. Uwa osik mir usanak a mbashinak Ijipik ika, **karem** ormu mbara.

³⁵ Mas wolok Israelik fehenda ma ondo Mosesin li turaha karem mbari lir, **Lawe** mirin malakamak mbashiwak nirin mi heyembakwak mi undu? **karem** mbari lir. Hako Moses oto Avui Wasilaka mbashirik or ihi lida lihik or naha lirin jelyakurik nari ri, os or sihi nor misirik mi kanda las hi ukruri nindik Avui Wasilaka sauharik ensel or saweri hom. ³⁶ Moses oto nom maifuk or sihi Israelik fehe ondon or laha yanga Ijipin limu halara. Uhu mbele mbele ma undahi ambu nga apsham apshamhi ondon yanga Ijip orok or uhu Fa Nalo orok or uhu misamtelmbamba orok os asama 40-k li liri wolo er nga ormu ura.

³⁷ Uhu Moses oto Israelik fehenda ma ondon ormu sawera, ♦ Avui Wasilaka avak ma lar jiji nindik or kamashinak profetik nakwa ria, tos an nawa hom. ♦

³⁸ Undarik misantelmbamba orok Moses nga neloko nihi ondo nga orok li tirsaha lirik ensel lar telemba Sainaik mashi Avui Wasilakahi ermba ermbak lindan ormu Mosesin sawera. Urik or nga mu nirin sawera.

³⁹ Hako mashi os Avui Wasilaka Mosesin or sawerik or nga neloko nihi ondon or saweri mashi oso lir mbeek misindiyari ambu lir. Lir mashi orhin li mblarna ormbeye wawu lihi indiyok Ijipik li ikurik hishiri lir. ⁴⁰ Uhu Aronin limu silira, ♦ Moses kar nirin Ijipik lahararik ni tahanda oto or mbele menden or landua. Nir ni nikishi nikishihi am ni krehe te. Uwa osik mir nirnjik god lal mi ushinak li maifu inak indiyok Ijipik ni ika. ♦ ⁴¹ Karem li mbaha mbele las bulmakau jikisi hom limu heimaha ura. Uhu haimba handambanda god lihi osonjik limu nambura. Uhu er limu rupkapshira, os tava lihik li toloho li uri god oson. ⁴² Uri osik Avui Wasilaka lirin or kumaifa nor halashirik ta niyaka tashingraha ondo yejen limu lotu ura. Mashi oso jekamba profetik karem li kayehendari osa.

♦ Jir Israelik fehe ma jirin, ji misi. Asama 40-k os misantelmbamba orok ji liri wolo anin ji nambukuri lal am laharari oj? Wahau.

⁴³ Sel aka os ji kishari oso aka anhi ambu sir. Oso haimba handambanda god Molekhi nga tashingraha Refanhi nga frihi aka sira. Ovron ji lotu ukmbaha tava jihik ji uri vri. Erem ji uri osik avak a mbashinak yanga home mende Babilonik li laha ikwa jir. ♦ *Amos 5:25-27*

Mashi Avui Wasilakahi karem mbahandari osa.

⁴⁴ Neloko nihi os misantelmbamba orok li liri wolo, lir Avui Wasilakahi sel aka nga nandari lira. Aka orok sunja frijip Avui Wasilakahi mashi nga nandari ovron li oweshirik wandari vri. Sel aka oso li uri Avui Wasilaka Mosesin or saumukushirik or heyeri hom, os or mbari nombo hom limu ura. ⁴⁵ Ushindarik nirambara lihi sel aka oson li kishaha Josua nga nakrem li sihi awun li uhu ihi misambi os Judama ambu ondo liri mishin li hiniyin hongokurik olmu ira. Urik Avui Wasilaka mu Judama ambu ondon kria ormbere. Ma ondon or kria ormbeshirik sel aka oso li kisha ihi li oweshirik orok simu sira. Er si si ihi Devit mu kingik nara. ⁴⁶ Devit oto Avui Wasilaka rupshi mendendari ria. Undarik Devit Avui Wasilaka or Jekop lotu undari oton or sawehe normu silira, ♦ Am mi mbashinak aka jivi las mirnjik a ukundan? Ushinak ma li ihi mirin orok li lotu ukwan. ♦ ⁴⁷ Hako Avui Wasilaka mbeek or mbashirik Devit akan uri ambu ri, wahau. Solomon mu aka oson ura.

⁴⁸ Hako Avui Wasilaka kwambu ngashi or mbeek ma tavak li tolo uhunda aka orok linda ambu ri. Oso mas profet karem or mbahandari sir,

⁴⁹ ♦ **Wasilaka** karem mbari ri. Antonom heven nga misambi nga a tolonda nira. Mberem nanda akan anjik ji ushinak avai limasikundas? Wahau.

⁵⁰ An anhinjik mbele mbele amber hevenik fehe nga misambik fehe nga antonom a urakonda lira. ♦
Aisaia 66:1-2

Profet karem mbahandari ri.

⁵¹ Hako, jir mamblasamblan jinda jir. Sunguwavu jihi sunjakombe hom nanda jir. Jir Judama ambu ondo hom ji naha mbeek mashi Avui Wasilakahin misinda ambu jir. Uhu ermba ermbak Masikome orhin mblarnanda jir, os mas misumu walanga jihi undari hom. ⁵² Misumu

walanga jiji ondo profet ol Kraisi ma worna ma Avui Wasilakahi or takuri mashin sawendari ondon amber hom li mandingormendari lira. Uhunda osik jir erema. Ma worna ma Kraisi oton jiji toloho wutari ondo lihi tavarenjek jiji harik li jimandingormeshirik hari ria. ⁵³Jir mashi Avui Wasilakahi os ensel li sawerin angop jiji misiri sir. Hako mbeek jiji tiyari ambu sir, ♦ Stiven karem ormu sawera.

Sunjakomben li loho Stivenin li mandingormeri

⁵⁴Judama lida lihi ondo mashi os Stiven saweri oson li misihii er li wapeleenaha fu nga limu tantlemantlembura. ⁵⁵Hako Masikome Avui Wasilakahi Stivenin kwambun hari ria. Urik heven yok or larasamawuhu ukruharanda Avui Wasilakahin or heyehe Jisas Avui Wasilakahi tapmama yok sirin ormu heyera. ⁵⁶Uhu Stiven mu mbara, ♦Ji misi. An hevenin a heyewa angop sutlawa sir. Uwak Ma Jikisi Avui Wasilakahi ormu tapmama Avuihi yok sinduwa. ♦

⁵⁷Mashi oson li misihii li wapelelena mendehe wasilakak limu ushandashira. Uhu or mbari mashi oson li misikurin li turaha mambla lihin limu arangora. Li usaha shirinyambar li ihi Stivenin limu toltambanara. ⁵⁸Orin li toloho yanga hikriyok limu tololongo lalayira. Uhu sunjakomben li loho orin li jimandingormekmbaha limu ormbere. Ma ol Judama lida lihi li tirsandari mishik orin haimba handambari ma ondo kousamba lihin li toloho lai jikanda ermbasi lar siri mishik limu owera. Hi orhi Sol oria.

⁵⁹Erem li ushii sunjakomben li loho Stivenin limu jira. Urik ormu beten ura, ♦Jisas Wasilaka mirin te. Masikome anhi tava mihik amu halanduwa. ♦ ⁶⁰Uhu kumbambongon or huvuhu wasilakak ormu mbara, ♦Wasilaka, mir

avak kavakava os anin li uwan lirin wasan uwa hala. ♦
Karem or mbaha normu hara.

8

Sol siosin kavak or nari

¹⁻³ Sol Stivenin li mandingormekurin rupshiri ri. Stiven or hashirik Judama ol Avui Wasilakahi mashin yawur tiyandari ondo ornjik li owetlaha orin limu wakor owera. Os Stivenin li mandingormeri wolo, Jisasin hishindiyan-dari ma ol Jerusalemik lindari ondo er nga kavak li nakurik limu ura. Sol oto aka akak or layihi Jisasin hishindiyan-dari ma ondon or jihi or tolo longo laihi krawuk or oweshirik limu lira. Hako lal os erem or urin li heyehe li tulu ihi lal provins Judiak li irik lal provins Samariak limu ira. Hako aposel ondo nom Jerusalemik er liri lira.

Filip provins Samariak mashin or saweyari

⁴ Hako ma ol Jerusalemik halaha tulu iri ondo yanga yangak li ihi mashi Jisashin saweyari lira. ⁵ Lar lihi Filip oria. Filip oto provins Samariak or ihi orok fehendari ma ondon mashin ormu sawera, ♦ Jisas oto jirin jiv-inakmbaha Avui Wasilaka kamahanda ma ria. ♦ ⁶ Karem or sawehe mbele mbele ma undahi ambun or urik li heyehe ma musha mendek mashi orhin arme mendek limu misira. ⁷ Filip wasimalengamba ol man tolondari ondon or mbarik li jisuwuhu ma ondon li halaha tulu iri lir. Uhu ma ol kumba nashi tava nashindari ondon or mbarik er nga jivik nari lir. ⁸ Ushirik ma orok fehendari warje mende nga limu rupshira.

Saimon entlembantlen sindari ma

⁹ Hako ma lar yanga orok lindari ri. Hi orhi Saimon oria. Or entlembantlen sindari ma ria. Mbele mbele

apsham apshamhi indingan or uhu, **◆**An kwambu nga na nanda nira. **◆**Karem or mbaha orhinjik yerkujindari ri. ¹⁰⁻¹¹ Samariak fehe ma amber malakama nga hi ngashi ambu ma ondo nga jikisi nga asama mushak mbele mbele ol or uri ondon li heyeye wavu musha mushak hishindari lira. Uhu karem mbandari lir, **◆**Kwambu Avui Wasilakahi indinga osmu orhik nanduwa, **◆**karem mbandari lira. ¹² Hako Filip os Avui Wasilaka arangoshinak jip li likuri mashi nga Jisas Kraiss or taha kavakava lihin or yoko ermbekmbaha nor hahandari mashi nga nor sawerik orok fehe ma li misindiyaha fak limu layira. ¹³ Saimon or er nga mashi Jisashin or misindiyaha fak ormu layira. Uhu Filip iri hom, or er nga nor tiya ihi mbele mbele apsham apshamhi nga ma undahi ambu ondo nga Filip urik or heyeye wavu mushak ormu hishira.

¹⁴ Aposel ol Jerusalemik liri ondo li misiri Samariak fehenda ma ondo angop mashi Avui Wasilakahin misindiyari lir. Uhu Pita fre Jonin li mbashirik yanga orok frimu ira. ¹⁵⁻¹⁶ Samariak fehe ma ondo Wasilaka Jisasin wavu lihihik li hishiowehe fak limu layira. Hako mbeek Masikome Avui Wasilakahi lihihik or taka namber. Uri osik Pita nga Jon nga opmu Avui Wasilakan sawera, unak or mbanak Masikome orhi lihihik or takakmbahan. ¹⁷ Avui Wasilakan fri saweshihi tavan masiji lihihik fri hauoweshirik Masikome Avui Wasilakahi lihihik ormu takara.

¹⁸ Saimon or sihi nor heyerik aposel ovro tava frihin fri hauowerik Masikome Avui Wasilakahi ma ondohik ormu takara. Urik yan or laha fririn or haha normu mbara,

¹⁹ **◆**Shir kwambu oson anin shi hawa. Unak avak man erem a unak Masikome Avui Wasilakahi lihihik or takaka. **◆**

²⁰ Hako Pita Saimonin ormu sawera, **◆**Ya mihi toso nga mir nga avak kavak er nakwa shir. Mberem ushiwak?

Mir karem mi hishiwa osa. Mbele mbele jivi os Avui Wasilaka men or handa oso yak mi frungawundahi sir, karem hishiwa oma. Hako wahau. ²¹ Sunguwavu mihi Avui Wasilaka or heyewa mbeek jivik nawa ambu sir. Uwa osik mir mbeek lerawu tos shi lawan mi landahi ambu sir, wahau. ²² Mir avak wavu mihin tormblehe kava kava mi unda oson kumasika. Uhu Avui Wasilakan silinak kavakava ol sunguwavu mihik nawan or yoko ermbeka. ²³ Mirin a heyewa mbele mbele kava ol sunguwavu mihik hojehe mirin toltangrishiwak a heyendu. ♦

²⁴ Urik Saimon mu fririn sawera, ♦ Shir avak anjik Avui Wasilakan shi sawenak mbele mbele oso avak anhik si talakwa si halaka, ♦ karem ormu mbara.

²⁵ Aposel ovro mashi os Wasilaka fririn or mukurik fri heyeri nga or sawerik fri misiri mashi nga orok fehendari man frimu sawembara. Uhu indiyok Jerusalemik ikurik frimu ira. Fri ihi Avui Wasilakahi mashin yanga yanga os provins Samariak nandari orok fri saweihi Jerusalemik frimu ira.

Filip Itiopiak fehe ma larin mashin or saweri

²⁶ Ensel Wasilakahi lar Filipin ormu sawera, ♦ Mir usaha Jerusalemik ika. Uhu Jerusalemik mi halaha nombo os yanga Gasak li inda nombo yok ika, ♦ karem ormu mbara. (Nombo oso ma ngashi mishi ambu nindik inda sir.) ²⁷ Urik Filip or usaha ormu ira. Nombo orok or ihi yanga Itiopiak fehe ma lar or tarik ormu heyera. Ma oto hi nga nor naha hiushanokove Itiopiak fehendanjik ya sihi ondon washilindari ma ria. Avui Wasilakan or lotu ukmbaha Jerusalemik tari ria. ²⁸ Ushihi indik yangak or ikmbaha karis, karem li ushanda orok or lawu lihi jekamba profet Aisaia kayehendari oson or ritim uhu ormu ira. ²⁹ Urik Masikome Avui Wasilakahi Filipin ormu sawera, ♦ Mi ihi karis orok i pasir sika. ♦

³⁰ Karem or mbarik Filip shirinyambar or ihi karis iri mishik ormu i sira. Pasir or i sihi nor misirik Itiopiak fehenda ma oto profet Aisaia kayehendari mashin ormu ritim ura. Urik Filip mu silira, ♦ Mir mashi os mi ritim uwa oso mainome sihi am mimu hishiyarindu? ♦

³¹ Karem or mbarik ma oto mu mbara, ♦ Wahau te, os ma lar mashi kaso mainome sihin or sawenak a misi nahi ambu, wa mberem a hishiyariku? ♦ Karem mbaha Filipin or mbarik or lawuhu karisik nakrem frimu lira.

³² Mashi os jekamba orok narik or ritim uri karem, ♦ Ma orto li jimandingormekurik li lairi ri. Hako or mbeek mashi las mbari ambu ri. Os sipsipin li jimandingormekwak li laiwak mayam li sinda hom siri ri. Uhu os sipsip jikisi kukwa lihin li korokwak li lai oweshiwak mayam li sinda hom ma oto or mbeek mashi las mbari ambu ri.

³³ Mashi kavakavan li mbaha orin limu esnerkora. Or mbeek mashi omendingak li mbaha kotik li oweri ambu ri. Mashin li haimba handambaha orin limu kotik owera. Or jinirmbanira nga nor na namber li jimandingormeshirik hari ri. Unda osik hulaima nokopma mbeek nirambara orhi lal heyekwa ambu lir. ♦ *Aisaia 53:7-9*

³⁴ Itiopiak fehe ma oto mashi oson or ritim uhu Filipin ormu silira, ♦ Mirin amu silinduwa. Profet lawen or mbaha mashi kason or kayer? Orhinjik or mbari os mo, ma anandi lar or mbari os? ♦ ³⁵ Karem or mbarik Filip Aisaia kayehendari mashi os or heyeri oso mainome sihin or saweshihi, hovok Jisashi mashi nga nor sawerik ormu misira.

³⁶⁻³⁷ Uhu nombok fri ihi fa las fri heyeye Itiopiak fehe ma oto mu mbara, ♦ Heye, fa las kasai karok nandu. Anin fak tolofaleka. ♦ ³⁸ Karem or mbaha nor mbarik karis er

simu sira. Urik Filip nga ma oto nga frimu fak layira. Uhu Filip orin ormu fak tolofalera. ³⁹ Uhu fan fri halaha frimu rasara. Urik Masikome Avui Wasilakahi Filipin or laha ishirik ma oto mbeek orin heyeri ambu ri. Hako ma oto er or rupshihi nombo orhin or tiyaha yanga orhik or ikurik ormu ira. ⁴⁰ Hako Filip or heyeri angop yanga Asdotik siri ri. Uhu mashi Jisashin yanga orok ormu saweyara. Uhu yanga ol Sisariak ikuri nombok nandari orok ormu saweira. Uhu nor ihikop kuma yanga Sisariak ormu ira.

9

Sol sunguwavu orhin or tormbleri

¹ Oro wolok Sol er or waplelenaha Wasilakan hishindiandari ma ondon or toloho or mandingormekmbaha ormu ura. Uhu hetprisik ormu ira. ² Or ihi hetprisoton or heyeye jekamba lal or kayeshikmbaha ormu silira. Or kayehe nor hanak or laihi maifuk sihi Judama lotu undari akan washilindari ma ol Damaskusik fehe ondon or hakmbahan. Urik hetpris jekambak karem ormu kayera, ♦Os Sol ma lal or heyenak nombo Jisashin li tiyanda nahi, wa ma ondon avak or toloho Jerusalemik or laharaha krawu akak or oweshinak likwa lira. ♦Karem or kayehe Solin ormu hara. ³ Urik Sol Jerusalemik or halaha yanga Damaskusik or ikurik ormu ira. Am or ihi Damaskusik or layikuri ambek si narik kolok tumsar kasai lervlandari hom lersuwu yok simu taka orin arangora. ⁴ Urik misambik or takatukuyi waha or misirik mashi las ma lar karem ormu mbara, ♦Sol, Sol. Mberem ushiwak anin mi kavak nakwak undua? ♦⁵ Urik Sol mu mbara, ♦Wasilaka, mir lawe mir? ♦Urik ormu mbara, ♦An Jisasin mimu kavak nanduwa. ⁶ Hako mi usaha mi ihi yanga Damaskusik layika. Unak ma lar avak lerawu os

mi lakwa lakwa oson or sawenak mivai misika, ♦ karem ormu mbara.

⁷ Hako Sol nga iri ma ondo er li lishnyafaha li ajehe mayam er limu sira, mbeek mashi las mbari ambu lir. Mberem ushirik? Mashi oson misiri lir. Hako lir mbeek ma omen heyeri ambu lir. ⁸ Urik Sol mu usasira. Misokome orhi huriri sir. Hako mbeek mbele las or heyekurik nari ambu. Erem or narik ma ol or nga iri ma ondo tava orhin li toloho Damaskusik limu la layira. ⁹ Li lalayi oweshirik niri nalmingrip orok liri ria. Hako misokome orhi mbeek jip or heyeri ambu. Uhu akwa nga uksembe nga mbeek ari ambu ri.

¹⁰ Yanga Damaskus orok Jiasin hishindiandari ma lar lindari ria. Hi orhi Ananaias oria. Or lihi suku hom or heyeri Wasilaka hi orhin ormu ushara, ♦ Ananaias. ♦ Karem or mbarik ormu mbara, ♦ Wasilaka, mberem uwa? ♦ ¹¹ Karem or mbarik Wasilaka orin ormu sawera, ♦ Mir usaha nombo os Nombo Worna, karem li ushanda orok mi ika. Nombo orok mi ihi Judashi akak mi layihi ma lar yanga Tarsusik fehe oton mi silheyeka. Hi orhi Sol oria. Or ormu orok beten unduwa. ¹² Sol oto or lihi suku hom or heyewak or linda akak mi layihi tava mihin masiji orhik mi hauoweshiwak kolok misokome orhi indiyok jivik si nawak heyewa ora. ♦

¹³ Urik Ananaias mu sawera, ♦ Wasilaka, an a misiwa ma musha mende ma orton li mbanda re. Jerusalem orok ma ol mirin hishindiyanda ondon kavak or nawak li mbawak a misinda re. ¹⁴ Or angop bikpris ondo kwambu lihin orin li haha li mbashirik torok tari ria, mirin hishiowehe lotu unda man or toloho krawuk or owekmbahan. ♦

¹⁵ Hako Wasilaka mu orin sawera, ♦ Mir i. Ma oto angop a kamawa ri. Or ihi Judama ambu ondo nga king ondo nga hulaima nokopma Israelik fehe ondo nga mashi anhin or

sawenak li misikmbahan. ¹⁶ Lerawu anhin or laha nombo orok nomorawu kava orhik talakwa oson avak a mukunak heyekwa ri, ♦ karem ormu mbara.

¹⁷ Urik Ananias or usa or ihi aka orok or layi tava orhin or hau Solhi masijik owehe normu mbara, ♦ Awasayi anhi, Sol. Wasilaka Jisas or nombok mihik talarik mi heyeri oto or mbashiwak mirin a heyekwak amu randuwa. Ushinak misokome mihi indiyok jip mi heyekmbahan. Unak Masikome Avui Wasilakahi avak mir nga nor sikmbahan. ♦ ¹⁸ Ananias karem or mbarik os foom armbu hom misokome orhik nari ovro kolok fri jakoho frimu rakara. Urik indiyok ormu heyera. Uhu nor usarik orin ormu fak tolofalera. ¹⁹ Urik akwa lal li harik or amasihi indiyok kwambu nga normu nara.

Sol Damaskusik Jisashi mashin or saweri

Uhu niri lal Sol Damaskus orok Jisinin hishindiandari ma ondo nga limu lira. ²⁰ Uhu kolok Judama lotu undari aka orok or ihi mashin ormu sawera, ♦ Jisas orto jikisi Avui Wasilakahi ria. ♦ ²¹ Urik ma amber Solhi mashin li misihi limu lishnyafara. Uhu limu mbara, ♦ Ma roto Jerusalem orok ma ol Jisinin hishiowehe lotu unda ma ondon kavak nandari ma toria. Uhu ter torok or taha ma ol Jisinin hishindiandari ma ondon or toloho bikprisik or laha ihi krawuk or owekmba tawa ri, karem ni hishiwa re. ♦ ²² Hako mashi os Sol or saweri oso kwambuk er si naha krahak nari sir. Uhu karem ormu mbara, ♦ Jekamba Avui Wasilakahik li kayehendari hom Jisas oto hulaima nokopman jivinakmbaha Avui Wasilaka angop or kama-handa ma ri. ♦ Karem or mbarik Judama ol Damaskusik lindari ondo li misihi wawu musha mushak limu hishira.

9:15: Ap 25:13; 27:24; Ro 1:5

9:16: 2 Ko 11:23-28

9:21: Ap 8:3

9:22: Ap 18:28

²³ Niri lal am li ishirik Judama lal lasikop li tirsaha Solin li mandingormekurik limu anasawera. ²⁴ Uhu sunja inyi os yangan arangondari akayanga amber ondon niri nga tandi nga er limu arangorakora. Unak or tanak li mandingormekmbahan. Hako Sol mashi os orin li jikurik li mbari mashi oso angop misiri ri. ²⁵ Uri osik orin tiyandari ma ondo niri wolo lasik orin li laha inyi os sunjak li undari orok limu lalawura. Uhu serkawu laka kwambu jindari lasik li mbashirik or layi lirik kuvuk li tihi naman er li tolari hom yanga hikriyok ormu layira.

²⁶ Undarik Sol indiyok Jerusalemik ormu ira. Uhu ma ol Jiasin hishindiandari ma ondo nga nakrem li tirsakmba ormu ura. Hako wahau. Lir os Jiasin or hishindiayari oson angop misiri lir, hako mbeek mashi oso ome, karem hishiri ambu lir. Uri osik limu ajera. ²⁷ Hako Barnabas mu Solin aposel onдохik halakmbaha laha ira. Or laihi mashi os Sol Damaskusik inda nombo orok Wasilakan or heyeri oso nga mashi os Wasilaka orin or saweri oso nga lirin ormu sawera. Uhu yanga Damaskusik Sol mashi Wasilakahin kormbak or sawehe mbeek or ajeri ambu oso nga ormu sawera. ²⁸ Aposel ondo Sol os Jiasin or hishindiayari oson kormbak limu heyera. Uhu Sol or nga Jerusalemik nakrem li lihi limu yara. Uhu kwambu Jisashik mashin kormbak ormu sawera. Or mbeek man ajeri ambu ri. ²⁹ Uhu Judama ol mashi Grikhik maimbanda ma ondo nga limu anamainkwambu mbara. Hako lir nombo nombo os orin li jimandingormekurin lasari lir. ³⁰ Hako Jiasin hishindiandari ma ondo mashi oson li misihi Solin li laha Sisariak limu lai halashirik yanga Tarsusik ormu ira.

³¹ Oro woloK Jiasin hishindiandari ma ol provins Judia nga Galili nga Samaria orok lindari ondo jipjip er lindari

lira, mbeek nomorawu nga nari ambu lir. Uhu Avui Wasilaka lirin or jelyashirik orin hishindiyananda nombo lihi kwambuk er nari sir. Avui Wasilakan li ajehe orhi siyok limu sira. Li sirik Masikome Avui Wasilakahi lirin or jelyashirik Jisasin hishindiyan dari ma musha mendek er nari lira.

Pita or mbarik Ainias jivik or nari

³² Pita Avui Wasilakahi ma ondon or heyekmbaha yanga yangak ormu ira. Uhu yanga las Lida, karem li ushandari mishik ormu ira. ³³ Kuyanga orok or ihi ma lar ormu heyera. Ma oto hi orhi Ainias oria. Ma oto maome orhi angop turmusaharakondari ria. Jeyengawukop or wandari asama tostava tava yok nalmingrip nari sira. ³⁴ Pita orin or heyeh e ormu sawera, ♦Ainias, ter Jisas Kra is unak jivik nakwa mir. Uwa osik mi usaha jeyengawu mihin armek oweka. ♦ Karem or mbarik kolok lewas ormu usara. ³⁵ Urik ma ol yanga Lida orok fehe nga kuyanga Saronik fehe nga Ainias oto jivik or narik li heyeh e wawu lihin li tormblehe Wasilakan limu tiyara.

Pita or mbarik Tabita indik si usahari

³⁶ Kuyanga Jopak Jisasin hishindiyan dari nokove las lindari sir. Hi sihi Tabita sir. Grikihi mashik Dorkas, karem li ushandari sir. Sir mbele mbele lerawu jivin si laha erndakava ondon si haha jelyandari sir. ³⁷ Nindi las wolok si kavamisihi simu hara. Urik maninimba sihin li uktoloho waskowarmbak li hevehe aka metenje heyeyok li lalawu oweshirik simu wara. ³⁸ Oro wolok Pita yanga Lidak liri ri. Yanga Lida oso yanga Jopa nga pasir nandari sir. Uri osik Jisasin tiyandari ma ol Jopak lindari ondo Pita yanga Lidak or ta lirin li misihi ma frijip li mbashirik frimu ira. Fri ihi orin frimu sawera, ♦Hai, kolomalok mi ra ni iwa. Nambek mi nawa halawa. ♦

³⁹ Urik Pita or usaha frir nga limu ira. Li ihi orin li laha aka os heyersiyer li undari aka heyeyok limu lawura. Or lawu nor heyeri nokove mumbla ondo orok li sihi limu tlara. Urik Pitan li heyeye os Tabita lir nga si liri wolok kowe mbele mbele ol si tlavaha lirin si hahandari ondon orin limu mukura.

⁴⁰ Urik Pita mu hulaima nokopma amber ondon or mbarik hikrik limu layira. Urik kumban or huvuhu ormu Avui Wasilakan sawera. Uhu fumunyava orhin or tormblehe nokove oso maninimba sihi wari mishi oroyok ormu heyera. Uhu ormu mbara, ♦Tabita, nyir usawa.♦ Karem or mbarik kolok misokome sihi simu hurira. Uhu Pitan si heyeye si usaha simu lira. ⁴¹ Urik Pita tava sihin or tolorig simu usasira. Urik Pita Avui Wasilakahi ma ondo nga nokove mumbla nga nor usharik li tarik normu mukura, ♦Tabita tos usa lindu,♦ karem ormu mbara. ⁴² Urik Pita lerawu os or lari mashi oso li haisau handasawe irik yanga Jopak fehe ma amber li mistakoho ma mushak Wasilakan limu hishindiya. ⁴³ Urik Pita yanga Jopa orok nambek Saimon nga liri vri. Saimon oto bulmakau sishin or tloloho mbele mbelen bulmakau sishi ondok undari ma ri.

10

Ensel Korniliusik or talaha mashin or saweri

¹ Ma lar yanga Sisariak lindari ri. Hi orhi Kornilius oria. Or Romik fehe kepten oria. Awun undari ma 100 orhi siyok li sihi awun undari lira. Awun undari ma ondo, ♦Italik fehe awun unda ma♦ karem li ushandari ma lira. ² Or Judama ambu ri, hako Avui Wasilakan lotu undari ma ri. Or nga ma ol aka orhik lindari ma ondo er nga amber Avui Wasilakan li tiyaha orin ermba ermbak lotu undari lira. Uhu Judama erndakava ondon ya mbele mbelen handari ri. Uhu ermba ermbak Avui Wasilakan sawendari

ri. ³ Nindi las wolok am si homikurik 3 kilok hom si narik or mbele las sukuk heyendari hom ormu heyera. Or lihi nor heyerik ensel Avui Wasilakahi lar orhik or talaha ormu mbara, ❖Kornilius.❖

⁴ Karem or mbarik ensel oton or heyehé nor aje normu mbara, ❖Wasilaka, mberem uwa?❖ Urik ensel mu orin sawera, ❖Avui Wasilaka os orin mi sawenda angop or misiwa sir. Uhu os erndakava ondon armek mi uhu ya mbele mbelen mi handa oso nga angop or heyewa sir. Uhu os erem mi undan ormu rupshinduwa. ⁵ Wa, mir kolok ma lal mbashinak yanga Jopak li ika. Uhu ma lar orok li heyé li sawe laha li taka. Hi orhi Saimon, hi yoko orhi Pita oria. ⁶ Or Saimon ome larhi akak lindu. Saimon oto bulmakau sishin or tloho mbele mbelen bulmakau sishi ondok unda ma ria. Aka orhi os solwara mambuk sinda sir.❖

⁷ Ensel karem or sawe lafakaha ormu ira. Urik Kornilius ma frijip ornjik lerawun landari ma nga awun undari ma lar nga nor usharik limu rara. Awun undari ma oto or Judama ambu ri. Hako or er nga Avui Wasilakan lotu undari ma ri. Or ermba ermbak Kornilius nga pasir or lihi lerawun landari ma ria. ⁸ Uhu Kornilius os or heyerik talarin lirin or sawehé nor mbashirik Jopak limu ira.

Pita sukuk heyendari hom or heyeri

⁹ Li wahandaha ma ol Kornilius mbashirik iri ondo li ihi am takondik si narik Jopak li layikurik simu nara. Oso wolo mende Pita Avui Wasilakan or sawekmbaha aka heyeyok ormu lawura. ¹⁰ Uhu Pita or eregha or akurik ormu misira. Akwan li hundujeri hom or lihi mbele las sukuk heyendari hom ormu heyera. ¹¹ Or heyerik heven akayanga simu sutlara. Urik mbele las osmu takara. Oso waskowarmba laka hom nari sir. Sumbu sumbu yok li toloho li halashirik misambik takari sira. ¹² Hako mbele mbele ol waskowarmba orok wari ondo fle mbashi, wako

hovo, avi apsham apsham nandari ondo^{10:12} er nga orok wari lira. ¹³ Urik Pita or lihi mashi las mbarik ormu misira, ♦Pita mir usaha ondo lal jihi aka! ♦ ¹⁴ Urik Pita mu mbara, ♦Wasilaka, wahau te. An mbeek mbele mbele ol misokome mihik mi heyewa jivik nanda ambu, karem mi pantlenda ondo kal a ahaheyenda ambu osik a akwa ambu nir. ♦ ¹⁵ Karem or mbaha nor misirik indik ormu mbara, ♦Mbele mbele ol Avui Wasilaka ushirik jivik nahanda ondon avak kava, karem mbawa hala, ♦ karem ormu mbara. ¹⁶ Mashi oso Pitan hindi nalmingrip saweri sir. Urik Pita hindi nalmingrip, wahau, karem mbari ri. Ushirik waskowamba oso kolomalok indiyok simu lawura.

¹⁷ Urik Pita wavu musha mushak or hisihi ormu mbara, ♦Wa, mberemhi suku tosir, tos ter a heyewa toson? ♦ karem or lihi hishirik ma ol Kornilius mbashirik tari ondo Pita liri akan li lasaraha os or liri akayangak limu ta sira. ¹⁸ Uhu limu silira, ♦Saimon, hi yoko orhi Pita torok lindar mo wahau? ♦ ¹⁹ Pita suku os or heyeri oson or lihi hishirik Masikome Avui Wasilakahi orin ormu sawera, ♦Misi. Ma nalmingrip ol mirin lasarandu. ²⁰ Mir usaha layi. Layihi lir nga nakrem ji i. Lir Judama ambu lir. Hako mir avak wavu mushak hishiwa hala. An mbashihindak tawa ma lir. ♦

²¹ Urik Pita or layihi ormu mbara, ♦An Pita anira, ma or ji lasarawan. Jir mbelenjik ji randu? ♦ ²² Urik limu mbara, ♦Nir Kornilius torok ni raha mirin ni heye, karem or mbashihindak nimu randuwa. Or kepten Romik fehe ri. Awun unda ma 100 ondo orhi siyok sinda lira. Or

10:12 **10:12:** Wok Pris sapta 11 karem mbanda sir. Fleavimbashi lal misokome Avui Wasilakahik or heyewa jivik nawak li anda lir. Hako lal misokome orhik or heyewa kavak nashiwak li anda ambu lir. Fleavimbashi ol Pita heyeri ondo lal kavak or heyeri lir. **10:14:** Wkp 11:1-47; Ese 4:14

10:15: Mk 7:15,19

ma jivik or naha Avui Wasilakan or lotu uhu orin tiyanda ma ri. Or, ♦ma jivi mende♦ karem Judama amber li mbanda ri. Hako ensel Avui Wasilakahi lar or talaha orin ormu saweshirik or nga mu nirin mbashiwak nimu randuwa. Ushinak aka orhik mi ihi mashi lal mi sawenak or misikmbahan.♦²³ Urik Pita lirin akomek or lalayihi oweshirik li lihi orok or nga limu wara.

Pita Korniliushi akak or layihi mashin or saweri

Li wahandaha or nga najer limu ira. Ma ol Jisashi mashin misindiyandari Jopak fehe lal er nga limu ira.²⁴ Li wahandashihi li ihi yanga Sisariak limu talara. Kornilius or usharik orhi ma nga naimble orhi ondo er nga angop li talandirsaha Pitan nikishi liri lira.²⁵ Urik Pita mu tara. Or taha akak or layirik Kornilius pasir or taha kumbamu Pitahik or avermbuwaha orin ormu lotu ura.²⁶ Hako Pita orin or toloho ormu mbara, ♦Mir usa. Erem uwa hala. An mir hom men ma nir.♦²⁷ Uhu fri maimbaha frimu akak layira. Uhu or heyeri Judama ambu ondo musha mendek orok tirsira liri lir.

²⁸ Urik Pita mu lirin sawera, ♦Angop ji heyenda sir. Lo nihi karem mbanda sir, nir Judama nga jir Judama ambu nga mbeek nakrem ni likwa ambu nir. Uhu mbeek nir ihi pasir jir nga ni sikmbaha mbanda ambu sir. Hako an angop Avui Wasilaka sukuk or mukushihindak a heyehenda sir. Uhunda osik mbeek ma lar a mba, ♦Mir kava mir, mir misokome Avui Wasilakahik jivik nanda ambu mir, ♦karem a mbakwa ambu nir.²⁹ Uwa osik a rakmbaha ji mainhashihindak a misihi kolomalok amu randuwa, mbeek mashi jihin a mblarnari ambu nir. Wa, ji sawenak a misi. Mberem ushiwak anin ji mbashihindak a randu?♦

³⁰ Urik Kornilius mu mbara, ♦Niri nalmingrip am iri lir, mbele las anhik talarin. Aka anhik a lihi ter si nawa

hom 3 kilokik si narik Avui Wasilakan a saweri nira. Urik kowe ukruharandarin faleri ma lar tumsar or talaha anhi fumunyavak or sirik amu heyera. ³¹ Urik ormu mbara, **◆**Kornilius, Avui Wasilaka os orin mi sawendan angop misiwa ri. Uhu os erndakava ondon armek mi uhu ya mbele mbele ondon mi handan angop heyewa ri. Uwa osik Avui Wasilaka os erem mi undan ormu rupshinduwa. ³² Wa, kolok ma lal mbashinak yanga Jopak li ihi Saimonin li heyeka, hi yoko orhi Pita ria. Uhu oton li laharaka. Ma oto or Saimon ome larhi akak lindu. Saimon orto bulmakau sishin tloloho mbele mbelen bulmakau sishi ondok unda ma ria. Aka orhi solwara mambuk sinda sir. **◆** ³³ Karem or mbarik a misihi kolomalok ma ondon a mbashirik limu ira, mirin li heye li laharakmbahan. Uwa osik mi rashiwak nimu rupshi mendenduwa. Mashi os Wasilaka mirin or hahanda oson mi sawenak ni misikmbaha nimu talandirsanduwa. Uwak Avui Wasilaka ormu nir nga linduwa. **◆**

³⁴ Urik Pita mu sawera, **◆**Ter am amu heyekrahakoronduwa. Avui Wasilaka Judama ambu ondon or kumasihi Judama nom rupshinda ambu ri. Ma amber hom nakrem rupshinda ri. ³⁵ Hako yanga yanga amber hom ma ol orin lotu uhu nombo wornan tiyanda ondo amber or rupshinda lir. ³⁶ Avui Wasilaka nir Israelik fehe nirin mashi jivin or hahanda karem. Or mbashirik Jisas Krais or taha nor hashihindak waplelena Avui Wasilakahi mendek si nashihindak os nimu or nga waphimbiji linduwa. Jisas Krais orto ma amber lihi Wasilaka ria. ³⁷ Jon mashin or sawe nor mbar, **◆**Jir sunguwavun ji tormblehe fak ji layika. **◆** Karem or mbashirik mbele mbele ol provins Galilik sishih rara yanga Israelik talandari ondon angop ji heyenda sir. ³⁸ Jir angop ji heyeri sir. Avui Wasilaka Jisas yanga Nasaretik fehendan or kamashihi Masikome

orhi nga kwambu orhi nga orin hari ria. Uhu or nga nor sishirik Jisas yanga yangak or ihi hulaima nokopman armek or uhu ma ol Laulaka oloshirik kavak nahandari ondon or urik jivik limu nara.

³⁹ Mbele mbele ol or urik yanga Israel nga Jerusalem orok talari ondo misokome nihik ni heyehhe nimu sawenduwa. Hako Jisasin miandok li tirihi limu mandingormera. ⁴⁰ Hako niri frijip am fri ishirik Avui Wasilaka or mbarik Jisas indiyok or usaha hulaima nokopma misokome lihik ormu talara. ⁴¹ Hako Judama amber nembes, wahau. Ma nir mas Avui Wasilaka mbashirik mashi orhin sawendari ma nirtonom nihik talari ri. Os indiyok or usahari wolo nakrem ni lihi nimu ara. ⁴² Uhu ormu nirin sawera, Yanga yangak ji ihi kormbak karem ji sawe, Avui Wasilaka Jisas orto nom or kamashihindak ma ol hahanda nga ma ol liwa nga lirin or heyembakwa ri, karem ormu sawera. ⁴³ Profet ondo amber Jisasin karem sawendari ola. Ma ol Jisasin wavu lihik owenda ondo amber os miandok or hari nombo orokop Avui Wasilaka kavakava lihin or laha ermbekwa ola, karem mbahandari lira.

Masikome Avui Wasilakahi Judama ambu ondohik or takari

⁴⁴ Pita mashin or saweri halanganga Masikome Avui Wasilakahi ma amber ol orok lihi mashin misiri ondohik ormu rakara. ⁴⁵⁻⁴⁶ Urik Jisasin hishindiandari Judama ol Pita nga nakrem rari ondo li misiri Judama ambu ondo yanga apsham apshamhik fehe mashi lihik li mbaha hi Avui Wasilakahin limu hauowera. Oson li misihi li lishnyafaha limu mbara, Ambehoma. Avui Wasilaka Masikome orhi angop Judama ambu tondon er nga nor

hawa lir. ♦ Karem li mbarik Pita mu mbara, ⁴⁷ ♦ Ma rondo angop Masikome Avui Wasilakahin lawa lir, os nir lahanda hom. Uwa osik ma lar avak lirin pantlekwa ambu lir, os ma rondo li mbanak li fak tolofalekwan. ♦ ⁴⁸ Uhu Pita ma ondon ormu sawera, ♦ Ji mbanak avak kwambu Jisas Kraishik jirin li fak tolofaleka. ♦ Karem mbashirik fak li layishihi limu orin sawera, ♦ Mir avak niri lap nir nga ni lika, ♦ karem limu mbara.

11

Pita Jerusalemik or ihi mbele mbele ol talarin or saweri

¹ Ushirik aposel ondo nga Jiasin hishindiyardari ma ol provins Judiak lindari ondo nga limu misira, Judama ambu ondo angop Avui Wasilakahi mashin li misindi-yarin. ² Hako os Pita Jerusalemik indik or iri wolo, Jiasin hishindiyardari Judama olmu Pitan ngriara. ³ Uhu olmu mbara, ♦ Mir mberem ushirik Judama ambu ondo aka lihik mi layihi lir nga nakrem ji ar? ♦

⁴ Karem li mbarik Pita mbele mbele ol orhik talarin lirin armek ormu sawera, ⁵ ♦ Os yanga Jopak a lihi Avui Wasilakan a saweri wolo mbele las sukuk a heyendari hom a heyerik lersuwu yok simu rakara. Oso waskowarmba laka hom nari sira. Mbele las sumbu sumbu yok li toloho li halashirik anhik takari sira. ⁶ Urik mbele mbele ol waskowarmba orok nari ondon armek a lishi heyeri, fle mbashi ol ma owelinda ondo, fle mbashi ol sembilangak fehe ondo, wako hovo, avi ondo karem orok nari lir. ⁷ Urik mashi las heven yok a misirik ormu mbara, ♦ Pita, mir usaha ondon jihi aka. ♦ ⁸ Karem or mbarik amu mbara, ♦ Wasilaka, wahau te. An mbeek mbele mbele ol misokome mihik mi heyewa jivik nawa ambu, karem mi

10:45-46: Ap 2:4; 19:6

10:48: Ap 2:38

11:3: Ap 10:28; Ga 2:12

11:5: Ap 10:9-48

pantlenda ondo kal a ahaheyenda ambu osik a akwa ambu nir. ⁹ Karem a mbarik ormu mbara, Mbele mbele ol Avui Wasilaka ushirik jivik nahanda ondon avak kava, karem mbawa hala, karem ormu mbara. ¹⁰ Mashi oso anin hindi nalmingrip saweri sir. Urik an hindi nalmingrip, wahau, karem a mbari nir. Ushirik waskowarмба oso indiyok lersuwu yok simu lawura.

¹¹ Si lawuri halanganga ma nalmingrip aka os a liri mishik limu tara. Lir Sisariak linda ma lar mbashirik tari lira. ¹² Urik Masikome Avui Wasilakahi mu anin sawera, Lir nga ji ika. Lir Judama ambu lir. Hako wavu mushak hishiwa hala. Karem or mbarik a misihi ma 6-pela Jisashi mashin misindiyandari ma ondo er nga nimu ira. Ni ihi ma otohi akak nimu layira. ¹³ Aka orhik ni layirik ormu nirin sawera, os ensel aka akome orhik or tala sirik or heyeri mashi oson. Ensel oto karem orin saweri ri, Mir ma lal mbashinak Jopak li ika. Uhu ma lar Saimon, hi yoko orhi Pita oton li heye li sawe laharaka. ¹⁴ Ma oto avak or taha mashi lal mirin sawekwa ri. Os Avui Wasilaka avak mir nga ma ol nakrem aka mihik linda ondo er nga amber kavakava ji undan or laha ermbeshinak ermба ermбаk jip ji likwa mashin. Ensel karem orin or mbari oson anin ormu sawera. ¹⁵ Urik mashin lirin a sawerik Masikome Avui Wasilakahi mu lirik takara, os mas nihik or takahandari hom. ¹⁶ Urik amu hishira, mashi os Wasilaka mas or mbahandarin. Karem or mbari osa, Jon men hulaima nokopman fambak tolofalendari ria. Hako jir avak Avui Wasilaka mbashinak Masikome orhi or takaha jihik sikwa ri, karem mbari ora. ¹⁷ Os nir Wasilaka nihi Jisas Krai or saweri mashin ni misindiyarik Avui Wasilaka Masikome orhin nirin men hari ri. Undari hom ormu lirin erem hara. Uwa osik an mbeek lerawu

os lihik or lari oson mbele las a mbandahi ambu nir, wahau. ♦ Karem ormu mbara.

¹⁸ Ma ondo Pitahi mashi oson li misihi mbeek orin li ngriakurik hishiri ambu lir, wahau. Hi Avui Wasilakahin li hauowehe limu mbara, ♦ Ter am nimu heyenduwa. Avui Wasilaka or halashiwak Judama ambu ondo er nga sunguwavu lihin li tormblehe ermba ermbak jip li linda oson limu landuwa. ♦

Yanga Antiokik fehenda ma Jisasin hishindiyardari ma ondo ermbak hi Kraishi nom li usharik li misihi lirin Kraishi ma, karem li ushari

¹⁹ Os Stivenin li mandingormerik or hari wolo Jisasin hishindiyardari ma ondon er nga kavak li nakmbaha limu ura. Erem li urik Jerusalemin li halaha li tuluhu yanga yangak limu ira. Lal kuyanga home ol Judama ambu ondo linda mishi orok limu ira. Lal kuyanga Fonisiak, lal ailan Saiprusik, lal yanga Antiokik, karem limu ira. Uhu yanga orok mashi Jisashin li saweri Judama ondo nom li sawerik misiri lir, mbeek Judama ambu ondo nga saweri ambu lir. ²⁰ Hako lihi nindik ma lal Saiprusik fehe nga yanga Sairinik fehe nga yanga Antiokik li ihi mashi Wasilaka Jisashin yanga Grikik fehenda ondon er nga limu sawera. ²¹ Urik kwambu Wasilakahi lihik si nashirik ma mushak sunguwavu lihin li tormblehe Wasilakahi mashin limu misindiyara.

²² Sios Jerusalemik fehe ma mashi oson li misihi Barnabasin li mbashirik Antiokik ormu ira. ²³ Or ihi nor heyeri Avui Wasilaka orok fehe ma ondon armek or uhu nor jelyashirik or heyehe ormu rupshi mendera. Uhu ma ondon armek ormu owesawera. Unak wavu lihi mende nga Wasilakan ermba ermbak li tiyakmbahan. ²⁴ Barnabas oto ma jivi mendek or narik Masikome Avui Wasilakahi

orhik or sishirik kwambu mendek Wasilakan hishindiyan-dari ri. Uri osik mashin or sawerik ma musha mendek Wasilakan limu wavu lihik owera.

²⁵ Ushihi Barnabas yanga Tarsusik or ihi Solin ormu lasara. ²⁶ Or ihi orin or heyeye nor laha yanga Antiokik frimu rara. Uhu asama namtas orok fri lihi ma musha mende Jisasin hishindiyan-dari ondon mashin frimu owe-sawera. Yanga Antiok orok Antiokik fehe ondo ma ol Jisasin hishindiyan-dari ondon li heyeye ♦Lir Kraishi ma, ♦karem maifu mendek limu ushara.

²⁷ Oso wolo profet lal yanga Jerusalemin li halaha yanga Antiokik limu rakara. ²⁸ Profet ondo lihi lar hi orhi Agabus oria. Masikome Avui Wasilakahi or saushirik mashin ormu sawera, os yanga yanga misambi amber akwa mendek si nakuri mashin. Ushirik os Klodius or malakama Sisar Romik fehek or nari wolo akwa mendek simu nara. ²⁹ Urik Jisasin hishindiyan-dari Antiokik fehendari ma Agabus saweri mashi oson li misindari osik am akwa mendek si narik ya lal li laha Jisasin hishindiyan-dari ma ol provins Judiak lindari ondon li hashinak ya oso lirin si jelyakmba limu mbara. Ma ol ya lakak nari ondo lakak li hakmba limu mbara. Ma ol ya awar nari ondo awar li hakmba limu mbara. ³⁰ Uhu ya ondon li owe tirsashirik Barnabas fre Solin li mbashirik ya ondon fri laha provins Judiak frimu ira. Fri laha ihi orok sios lida ondon frimu hara.

12

Herot Jemsin or mandingormeshihi Pitan krawuk or oweri

¹ Oro wolok king Herot Agripa Jisasin hishindiyan-dari ondon kavak or nakurik ormu mbara. ² Uhu nor mbarik bainatik Jemsin limu jimandingormera. Jems oto sanje

Jonhi ria. ³ Herot or heyeri os erem or uri oso Judama lida lihi limu rupshira. Uri osik Pita er nga nor mandin-gormeshinak or hakmbaha normu hishira. Oso wolo Judama hiyawu Bret Yis Ngashi Ambun li andari wolo sira. Uhu Pitan or mbashirik li toloho krawuk limu owera. ⁴ Uhu or mbashirik awun undari ma 16-pela ondo tovro kavrombak orin limu washilira. Uhu Herot karem hishiri ora, ♦ Hiyawu wasilaka Pasova oso mendek si nanakop a mbashinak Pitan li laharlanak hulaima nokopmahi misokomek yawur kormbak orin a kotim ukwa nir, ♦ karem ormu hishira. ⁵ Erem or mbashirik Pita krawu akak ormu lira. Hako Jiasin hishindiyardari ma ondo li tirsaha kwambu mendek olmu Avui Wasilakan saweri lira. Ushinak Pitan or jelyashinak krawu akan or hala talakmbahan.

Ensel Pitan krawu akak or laharlari

⁶ Herot Agripa mu os Pitan or kotim ukuri wolon kamara. Os or kamandari de oso si hara namber, Pita awun undari ma ovrohi nindik ormu suknyara. Tava orhi angop sen kuvuk awun undari ma ovrohi tava nga li anamblashi li ishishirik siri vri. Urik awun undari ma lal olmu akayanga hikrik arangoshi lira. ⁷ Urik tumsar ensel Wasilakahi lar mu talara. Urik ukruharandari aka orok simu ukrura. Urik ensel Pitan aimak or jihi nor lembasihi ormu mbara, ♦ Mir kolok usa. ♦ Karem or mbarik kolok sen kuvu ovro mu tlolo farakara. Urik ensel mu mbara, ⁸ ♦ Kufulombo mihin ishindangrihi kumba ari mihi nga faleka. ♦ Karem or mbarik os or mbari hom Pita mu ura. Urik ensel mu mbara, ♦ Kousamba mihi nga falehe anin tiyaka. ♦ ⁹ Urik Pita krawu akan or halaha ensel oton ormu tiya ira. Hako Pita sukuk or heyer, karem hishiri ri. ¹⁰ Fri ihi akayanga maifuk sindarin fri tikrishihi akayanga nindin fri tikrishihi akayanga sambak frimu ira. Urik

akayanga oso sihik simu sutlara. Ushirik frimu layishihi ira. Nombo lakak fri ihi kolok ensel mu Pitan halashi ira.

¹¹ Ushirik Pita am or hishiyarihi ormu mbara, ♦ Ter amu hishiyarinduwa, Avui Wasilaka mbashiwak ensel orhi anin jvinakwak tawa ri. Herot nga Judama ol mbele mbele kava anin ukwak li mbawa ondo lihi tavarenjek anin indik or lakmbahan. ♦ ¹² Uhu aka Mariahik ormu ira. Sir nijava Jonhi sira. Jon hi yeje orhi Mak oria. Ma musha mendek aka orok li tirsaha Avui Wasilakan sawe liri lir. ¹³ Pita am or ihi ormu akan tirira. Akan or tiririk orok lerawun landari nokopminyongo las mu akayangan sutlakurik tara. Hi sihi Roda sira. ¹⁴ Hako Pitahi mandarjinyak si misihi sunguwavu sihi er si rupshi mendehe akayangan si sutla namber indiyok simu shirinya ira. Si ihi orok tirsandari man simu sawera. ♦ Pita or taha akayangak sindu. ♦ ¹⁵ Karem si mbarik limu mbara, ♦ Wahau te. Nyir ferfar nyimu mbandu? ♦ Hako si mblarna menderik li misihi limu mbara, ♦ Nyir ensel or Pitan washilindan heyewa nyir, ♦ karem limu mbara.

¹⁶ Hako Pita er sishi akan tiriri ri. Urik akayangan li sutlaha orin limu heyera. Uhu er limu lishnyafara. ¹⁷ Urik Pita mayam li likmbaha ormu tavalounara. Uhu nombo os Wasilaka orin or jvinashirik krawun or hala talari mashi oson ormu sawera. Uhu ormu mbara, ♦ Jir avak Jems^{12:17} nga ma anandi ol Jisasin hishindiyaanda ma ondo nga ji sawenak li misika, mbele mbele os anhik talawa oson. ♦ Ushihi Pita lirin or halaha yanga anandi yok ormu ira.

¹⁸ Am si hararik, awun undari ma li heyeri Pita mbeek krawu aka orok liri ambu ri. Ushirik li mbelehe limu aje mendera. Uhu lihinjik limu anasili anasilira, ♦ Pita mbeek or iwa? ♦ ¹⁹ Herot Agripa or heyeri mbeek Pita

orok liri ambu. Urik ma ondon or mbashirik Pitan limu lasaira. Hako mbeek li heyeri ambu ri. Urik awun undari ma ol Pitan washiliri ondon li kotim uhu li mandingormeshinak li hakmbaha ormu mbara. Ushihi Herot provins Judian or halaha yanga Sisariak ormu layira. Uhu orok ormu lira.

Avui Wasilaka Herotin kavak or nari

²⁰ Nindi las wolo King Herot Agripa yanga Tairik fehe ma nga Saidonik fehe ma nga ormu waplelena mendera. Uri osik yanga orok fehe ma li tirsaha orin li heyekurik limu ira. Unak waplelena orhi mendek si nakmbahan. Lir ermbak kuyanga os Herot arangondari mishi orok akwan li landari osik, las avak Herot lirin or waplelenaha akwan li landari nombon or pantlenda ngashi, karem mbaha li ajehe olmu ira. Li ihi masmas Blastus, or Herot wandari aka oson washilindari man li heyehe limu sawera. Ushinak mishamaimbanda mak or naha nor i Agripan or heyesaweshinak waplelena orhi mendek si nakmbahan.

²¹ Ushirik Herot os lirin or heyekuri wolon ormu kamara. Oso wolo king falendari kowen or falehe sia os king lindari orok ormu lira. Uhu masi lal ormu sawera. ²² Urik yanga Tairik fehe ma nga Saidonik fehe ma nga lirin or rupshikmbaha li hokophakovihi mainlakalakan jiji limu mbara, ♦ King Herot mashin or mbawa kwambu nga nor naha Avui Wasilaka hom mbaw te. Mbeek ma mbanda hom mbawa kom te. ♦ Karem limu er washimbara. ²³ Urik Herot masi os li mbari oson or misihi or rupshihi mbeek hi Avui Wasilakahin hauoweri ambu ri. Erem or urik kolok ensel Avui Wasilakahi mu orin jira. Urik jipmiskavamisindari las orhik nari sir. Urik owe ol hovo hom nanda shishirik ormu hara.

²⁴ Hako masi Avui Wasilakahi yanga yangak li haisau handasawe irik ma mushak Jisasin limu hishindiara.

²⁵ Urik Barnabas nga Sol nga lerawu frihin Jerusalemik fri larakoho indik Antiokik frimu ira. Uhu Jon Mak er nga fri laha limu ira.

13

Barnabas fre Solin li kamaha li mbashirik mashi jivi Jisas Kraishin fri sawekurik fri iri

¹ Sios Antiok orok lindari ma lal hi lihi karem. Barnabas, Simeon, Simeon oto hi yoko orhi Niger, Lusius yanga Sairinik fehenda, Sol, Manain. Manain oto or king Herot Antipas nga nakrem sahandari ma ri. Lir profet mashik li mbaha mashi Avui Wasilakahin armek owesawendari ma lir. ² Nindi las wolok hulaima nokopma sios orok fehe Avui Wasilakan li lotu uhu akwan li halaha limu lira. Urik Masikome Avui Wasilakahi lirin ormu sawera, ♦ Jir awak Barnabas fre Solin ji kamashinak lerawu os fri lakmbaha na mbahandan fri laka. ♦ ³ Urik akwan er li hala lihi tava lihin masiji frihik li hauowehe Avui Wasilakan li sawehe li mbashirik frimu ira.

Barnabas fre Sol ailan Saiprusik mashin fri saweri

⁴ Masikome Avui Wasilakahi fririn or mbashirik yanga Selusiak frimu ira. Orok sipik fri lawuhu ailan Saiprusik frimu ira. ⁵ Ailan Saiprus oso yanga lal nga nandari lira. Las Salamis sira. Yanga Salamis orok frimu layira. Salamisik fri layihi Judama lotu undari akak mashi Avui Wasilakahin frimu sawera. Jon Mak fririn or jelyakmbaha er nga normu ira.

⁶ Li ihi ailan Saiprus amber hom li yaha mashin li sawe ihi yanga yervle Pafosik li sawekurik limu ira. Pafos orok Judama lar or mbele mbele entlembantlen sindari man limu heyera. Hi orhi Barjisas oria. Or haimba

handambandari profet lar oria. ⁷ Malakama Sergius Paulus nga lindari ria. Sergius Paulus oto wavu krahak hishiyarindari ma ria. Undari osik mashi Avui Wasilakahin fri sawenak or misikmbaha fririn ormu ushara. ⁸ Hako Barjisas oto hi orhi Grikhi mashik Elimas, karem li ushandari oto lerawu os fri lakmba urin ormu pantlera. Mberem ushirik? Or mbeek malakama oto Jisashi mashin or misindiyakmbaha or hishiri ambu. ⁹ Hako Sol, hi yeje orhi Pol, Masikome Avui Wasilakahi orhik or sishirik Elimas oton or heilatalehe normu mbara, ¹⁰ ♦ Mir Laulakahi jikisi mira. Mir jipjip linda nombo oson uwak kavak li nanda ma mira. Mir ermbak mi haimba handambaha wapkava hishihi os jipjip linda nombo Wasilakahin uwak kavak nanda ma mira. Hako mir os er mi unda oson halakwa ambu om? ¹¹ Uwa osik misi. Wasilaka avak ter mirin jikwa ri. Unak misokome mihi avak si tumushinak mbeek mbele las heyekwa ambu mir. Uhu kandakar nga nambek erem er naha likwa mira. ♦

Pol karem or mbarik kolomalok lersuwu tle nga kwandi nga si taha Elimashi misokomen simu arangora. Urik ma ol orin toloho nombon mukukurinjik ormu lasa ira.

¹² Urik malakama Sergius Paulus oto os Elimas erem or nari oson or heyeye nor lishnyaha wavu orhi si usarik Wasilakan wavu orhik ormu owera.

Barnabas fre Pol yanga Pisidia mavayok nandari yanga Antiokik fri ihi mashin fri saweri

¹³ Urik Pol le yanga Pafosin li halaha sipik li lawuhu limu yanga Pergak ira. Perga oso yanga Pamfiliak nandari sira. Hako Jon Mak fririn orok or halaha indiyok Jerusalemik ormu ira. ¹⁴ Urik Pol fre Barnabas nom yanga Pergan fri halaha frimu yanga Antiokik ira. Antiok oso yanga Pisidia mavayok nandari sira. Am Sabat wolok si

narik Judama lotu undari akak fri layihi frimu takalira. ¹⁵ Urik mashi Avui Wasilakahi Moses kayehendari las nga profet kayehendari las er nga limu ritim ura. Ushirik ma ol li lotu undari akan washilindari ma ondo li mbashirik ma lar ihi Pol fre Barnabasin ormu silira, **◆**Shirin, shir mashi las er nga ma tol torok liwa tondon shi saunjelyak-wak shi hishi nahi, wa shi saweka. **◆**

¹⁶ Urik Pol or usasihi mayam li linak mashin or sawekmbaha normu tavalounara, **◆**Jir Israelik fehenda ma nga jir Judama ambu ol Avui Wasilakan lotu unda jir nga, ji misi. ¹⁷ Avui Wasilaka nir Israelhi nelokon or kamaha nor ushirik os Ijipik li liri wolo musha mendek limu nara. Uhu kwambu orhi mendek lirin indiyok Ijipik normu laharara. ¹⁸ Hako orin li kumasirik or halashirik asama 40-k misantelmbamba orok yari lira. Hako mbeek lirin halari ambu ri. ¹⁹ Urik Avui Wasilaka kuyanga Kenan orok fehendari kraha 7-pela ondon or mbarik kavak limu nara. Uhu misambi oson neloko nihi ondon ormu halashira. Unak misambi oso lihik er si nakmbahan. ²⁰ Os Ijipik li liri wolo sishi raha Kenanik li layi misambin li humasi laha li liri asama 450 hom nari sira.

Urik Avui Wasilaka maifuk sindari ma ondon or kamashirik Israel orok limu sira. Er li li ihi profet Samuel mu talara. ²¹ Urik Israel ondo king nga li nakmbaha limu mbara. Urik Avui Wasilaka Solin or kamashirik kingik or naha asama 40-k ormu sira. Sol oto jikisi Kishi ri. Benjaminhi krahak fehendari ri. ²² Hako Avui Wasilaka Solin or halashihi Devitin or kamashirik kingik ormu nara. Uhu ormu sawera, **◆**A heyewa Devit jikisi Jesihi oto sunguwavu anhi osmu orin rupshi mendenduwa. Or avak mbele mbele os a mbawan tiyakwak a heyewa ma ria, **◆**

13:17: Kis 1:7; 6:6; 12:51 **13:18:** Nam 14:34; Lo 1:31 **13:19:** Lo 7:1; Jos 14:1 **13:20:** Het 2:16; 1 Sml 3:20 **13:21:** 1 Sml 8:5,19; 10:20-24

karem ormu mbara. ²³ Uhu maskop or mbahandari hom kraha Devithik fehe ma lar or kamashirik Israelik talaria, nirin or jivinakmbahan. Ma oto Jisas oria.

²⁴ Jisas lerawun or la namber, Jon masmas Israelik fehendari ma ondon amber mashin ormu sawera, sun-guwavun li tormbleshinak lirin fak or tolofalekmbahan.

²⁵ Jon am or hakuri wolok si narik ormu sawera, ♦ Ji hishiwa an lawe mende nir? An ma or jirin jivinakwa ma ambu nir. Hako ji misi, ma or jirin jivinakwa ma oto avak takwa ri. An ma jivi ambu nir. Unda osik an mbeek kuvu os kumba ari orhi orok nawan a sorngondahi ambu nir. Hako ma or jirin jivinakwa ma oto jivi mende indinga ria, ♦ karem ormu mbara.

²⁶ Mahasanje, jir Abrahamhi nirambara nga Judama ambu ol Avui Wasilakan lotu unda ma jirin. Mashi os Avui Wasilaka Jisas oton or kamashirik nirin or jivinahanda mashi oso nir amber nirnjik li sawehendari sir. ²⁷ Ma ol Jerusalemik lindari nga lida lihi ondo nga mbeek orin li heyehelirin jivinakmbaha Avui Wasilaka kamahanda ma ri, karem yawur hishiyariri ambu lir. Uhu mashi mashi os profet kayehendari ermbea ermbak Sabat wolok li sawendari oso nga yawur hishiyariri ambu lir. Uri osik orin li mandingormekmbaha limu mbara. Mashi os karem li mbari oso er nga osmu profet mas li mbahandari hom nara. ²⁸ Hako li heyeri mbele las or uri mbeek kavak nari ambu sir. Unak orin li kotim uhu li jimandingormekurin. Hako li ukmisi flarna mendehe malakama Pailatin li mbarik or mbashirik orin limu mandingormera. ²⁹ Mbele mbele os orin li ukmbaha profet mas li kayehendari oso amber orin li urakoshihi maninimba orhin miandok li laha mawak limu halowera. ³⁰ Hako Avui Wasilaka or

13:22: 1 Sml 13:14; 16:12; Sng 89:20 13:23: 2 Sml 7:12-16 13:24: Mt 3:1-2
 13:25: Jn 1:20,27 13:28: Mt 27:22-23 13:29: Mt 27:59-60

mbarik indiyok usahari ri. ³¹ Uhu hindi mushak kormbak or talarik ma ol Galilin halaha or nga nakrem Jerusalemik iri ondo orin limu heyera. Ushihindak ma ondo os orin li heyendan Judama ondon ter nga olmu sawenduwa.

³² Uwa osik Barnabas nga an nga mashi jivi os Avui Wasilaka maskop misumu walanga nihi ondon or ukmbaha nor mbahandari mashi oson ter os jirin shimu sawenduwa. ³³ Avui Wasilaka or mbarik Jisas angop mawan halaha usahari ri. Erem or ushirik mbele mbele or ukmbaha nor mbahandari oso omendingak osmu nara. Mashi oso Buk Song namba 2 orok osmu nandua. Mashi oso karem,

◆ Mir jikisi anhi mira. Ter avoko mihik amu nandua. ◆

Buk Song 2:7

³⁴ Avui Wasilaka or mbanak or usaha mbeek indik or hakwa ambu oson angop mas or mbahandari sir. Mashi Avui Wasilakahi karem sawehendari sir, ◆ Mas Devitin a ukmbaha na mbahandari hom jirin armesarme mendek a ukwa nir. ◆ Undari mashi oso omendingak talari sir.

³⁵ Mashi Avui Wasilakahi anandi las karem sawehendari sir, ◆ Mir mbeek mi halashinak ma or mi kamahanda ma oto mawak waha kuvayikwa ambu ri, ◆ karem or mbahandari osa. ³⁶ Hako nir angop ni heyenda sir, Devit os misambik or liri wolo Avui Wasilaka mbari mashi nom tiyandari ora. Uhu nor hashirik orin limu wakor owera, neloko orhin li wakor owendari hom. Ushirik maome orhi angop kuvayiri sir. ³⁷ Hako ma or Avui Wasilaka mbarik mawan halaha usahari ma oto kuvayiri ambu ri.

³⁸ Uwa osik mahasanje, jir armek ji hishiyarika. Ma orto nom kavakava ji undan yoko ermbekwa ma ria. ³⁹ Mashi Avui Wasilakahi Moses kayehendari oso mbeek kavakava jihin laha ermbendahi ambu sir. Uhu jirin unak Avui

Wasilakahi misokomek ma worna mak ji nandahi ambu sir. Hako ma amber Jisasin wavu lihi owewa ma ondo avak kavakava lihi amber or laha ermbeshinak misokome Avui Wasilakahik ma worna mak nakwa lira. ⁴⁰ Uwa osik jir ji auheyeka. Las avak orin ji kumaifaha os mas profet li mbahandari hom jihik si nanda ngashi.

⁴¹ Karem li mbahandari osa,

◆ Jir mashi Avui Wasilakahin mblarnanda ma jirin, ji misi. Jir avak lishnyamashnyaha hakwa jir. Mberem ushiwak? Avak jihi nindik mbele las a unak ji heyehe wavu musha mushak ji hishihi mbeek hishiyarikwa ambu jir. Ma lal jirin armek owesawekwa ol te, hako mbeek hishiyarikwa ambu jir. ◆ ◆

Habakuk 1:5

⁴² Pol am mashin or sawerakoshihi or nga Barnabas nga hikrik fri layikurik fri urik hulaima nokopma fririn limu sawera, ◆ Sabat wolo usaik indiyok shi raha ter ni misiwa mashi oso lal nga shi sawenak ni misi, ◆ karem limu mbara. ⁴³ Os li tirsaha liri mishi oson fri halaha fri irik Judama ondo nga Judama ambu ol Avui Wasilakan lotu undari ondo nga mushak frir nga limu anasawera. Uhu frimu mbara, ◆ Jir ermba ermbak Avui Wasilaka jirin or jivinandan ji hishiowehe orin ji tiyaha ji lika, ◆ karem frimu sawera.

⁴⁴ Am indik Sabat wolok si narik kuyanga orok fehe ma amber hom Pol fre Barnabas mashi Avui Wasilakahin fri sawenak li misikmbaha limu talandirsara. ⁴⁵ Hako Judama lal ma musha mendek li talandirsarik li heyehe wavu lihi osmu kavak nara. Uhu mashi os Pol sawerin li mblarnaha orin mashi kavan limu mbara.

⁴⁶ Urik Pol fre Barnabas kormbak lirin frimu sawera, ◆ Shir Avui Wasilakahi mashin jir Judaman masmas shi sawekurik shi hishiri shir. Hako jir mashi oson jimu

mblarna ormbenduwa. Uwa oso os jihinjik karem jimu mbanduwa, ♦ Nir ma jivi ambu nir. Nir mbeek ermba ermbak linda oson ni landahi ambu nir. ♦ Uwa osik ji misika. Shir ter mbeek mashi las jirin shi sawekwa ambu shir. Shir Judama ambu ondohik shi ihi lirin mashin shi sawekwa shir. ⁴⁷ Mberem ushiwak? Wasilaka karem shirin or saweri osa,

♦ An mirin a ushirik ukruharanda hom nari mir. Ushinak yanga yanga amber hom mi ihi Judama ambu ondon mi jelyashinak sunguwavu lihin li torm-bleshinak kavakava lihin a laha ermbekmbahan. ♦
♦ *Aisaia 49:6*

⁴⁸ Judama ambu ondo mashi oso li misihi wavu lihi jivi mendek si narik mashi Wasilakahin li rupshihi limu hauowera. Uhu ma ol ermba ermbak linda oson lakmbaha Avui Wasilaka kamahandari ondo amber mashi Avui Wasilakahin misindiyara. ⁴⁹ Urik mashi Avui Wasilakahin yanga yangak li haisau handasawe irik kuyanga orok fehe amber limu mistakora. ⁵⁰ Hako Judama ol orok fehe ondo Pol fre Barnabasin li waplelenaha nokove orok fehe ol maifuk sihi Avui Wasilakan lotu undari ondo nga malakama lal orok fehe ondo nga li mbashirik fririn limu ngriara. Uhu Pol fre Barnabasin kavakavak li uhu li mbashirik kuyanga oson fri halaha frimu ira. ⁵¹ Fri ikurik kumba jere frihin frimu narka lafakara. Ushinak orok fehe Judama ondo kavakava lihi os fririn li urin si mukunak li heyekmbahan. Uhu yanga Antiok oson fri halaha yanga Aikoniamik frimu ira. ⁵² Urik Masikome Avui Wasilakahi Jisasin tiyandari ma ol yanga Antiokik lindari ondohik or layishirik limu rupshi mendera.

14

Barnabas fre Pol yanga Aikoniamik mashin fri saweri

¹ Pol fre Barnabas yanga Aikoniamik fri ihi os Antiokik fri uri hom Judama lotu undari akak frimu layira. Aka orok fri layihi mashi Wasilakahin fri sawerik Judama nga Judama ambu ondo nga mushak mashi oson limu misindiyara. ²Hako Judama lal mbeek mashi oson misindiyakurik hishiri ambu lir. Uhu Judama ambu ondon li urik wavu lihi kavak si narik mashi Jisashin misindiyandari ondon kavakavak li ukurik limu hishira. ³ Hako frir nambe mendek orok fri lihi mashin saweri vria. Uhu mbeek ajeri ambu vri. Urik Wasilaka kwambu orhin fririn or hashirik mbele mbele ma undahi ambu nga apsham apshamhi nga frimu ura. Erem fri urik hulaima nokopma li heyeye limu mbara, ♦Mashi tos fri sawewa toso omendinga sira. Avui Wasilaka wappij hishi orhi nirin men or hakwak hishinda ria. ♦ ⁴ Hako hulaima nokopma orok fehendari ma lihinjik li anakoroho lal Judamahi krahak li sirik, lal aposel frihi krahak limu sira. ⁵ Uhu Judama ondo nga Judama ambu ondo nga malakama lihi ondo nga li usaha fririn li mbanak fri humblarakmbaha limu mbara. Uhu sunjakombek fririn li jimandingormekurik limu ura. ⁶ Hako Barnabas fre Pol mashi os fririn li jimandingormekurik li mbari mashi oson fri misihi yanga Listra nga yanga Derbe nga orok frimu tulu ira. Yanga ovro provins Likoniak nandari vri. Uhu yanga lal orok er nga pasir nandari mishi orok iri vri. ⁷ Uhu mashi jivi Jisashin yanga orok frimu sawera.

Barnabas fre Pol provins Likoniak nandari yanga Listra nga Derbe orok mashin fri saweri

⁸ Yanga Listra orok kumba kavak nandari ma lar lindari ria. Nijava orhi orin si wari wolok kumba nashishirik mbeek jip eseyandari ambu ri. Men misambikop liyandari ria. ⁹ Ma oto or lihi nor misirik Pol mashi Avui Wasilakahin ormu sawera. Uhu or heyeri ma oto mashi Avui Wasilakahin or misindiyaha wavukop ormu hishira, **◆** Avui Wasilaka avak or mbanak jivik a nakwa nir, **◆** karem ormu hishira. ¹⁰ Urik Pol wasilakak ormu mbara, **◆** Mir usasi! **◆** Urik ma oto lewas or usasihi ormu ira.

¹¹ Ma mushak os Pol urin li heyehe yanga Likoniak fehe ondohi mashik wasilakak limu mbara, **◆** God nihi frijip angop mak fri naha nihik tawa tovria. **◆** ¹² Karem mbaha Barnabasin god Susik limu ushara. Uhu Pol or maimbandari osik orin god Hermesik limu ushara. ¹³ Tempel aka god Susnjik li undari oso inyi os li wasihi yanga oson li arangondari hikriyok nandari sir. Undarik tempel aka orok lerawun landari pris oto bulmakau hula lal nga mise lal kuvuk fenjendari nga nor laha yanga akayanga orok ormu laharara. Uhu or nga hulaima nokopma nga ofan god lihin li undari hom fririn li hakurik limu ura.

¹⁴ Hako aposel ovro mashi os fririn li ukmba uri mashi oson fri misihi os fririn li ukurin fri pantlekmbaha kowe frihin frimu tolfrehera. Uhu fri shirinya ihi ma ondohi nindik fri layi sihi frimu wasilakak ushasawera, ¹⁵ **◆** Ma jirin, ji misi. Mberem ushiwak erem ji ukwak ji undu? Shir ma shir, jir nanda hom shi nanda shir. Shir mashi Avui Wasilakahin shi sawehe karem shi sawenda shir. Jir avak god indinga ambu ondon ji lotu undan ji halaha wavu jihin ji tormblehe Avui Wasilaka or ermba ermbak linda orto nom ji lotu uka. Ortonom lersuwu nga misambi nga solwara nga mbele mbele amber uhundari ria. ¹⁶ Ome sira.

Mas wolo Avui Wasilaka or halashirik hulaima nokopma lihi lihi yandari lira. ¹⁷ Hako or mbeek simbalek or wanyi mendeshiwak ma li heyekwan li hishanda ambu ri, wahau. Or ermbak wapijip hishingan jirin handa ri. Or mbashiwak ma rakawak akwa li tasaha ome nga nanda lir. Uwak akwa musha mendek or hawak ji aha wavu jiji os jimu rupshi mendenduwa. ¹⁸ Karem frimu mbara. Uhu os ofan fririn li hakmbaha li uri oson fri pantleshirik limu halara.

¹⁹ Hako Judama yanga Antiokik fehendari nga yanga Aikoniamik fehendari nga yanga Listra orok li taha ma ondon li mbashirik limu Polin waplelenara. Uhu sunjakomben li loho Polin limu jik ormbere. Li heyeri am or har, karem mbaha maninimba orhin li tolo longoho li lalayi yanga hikriyok li oweshirik ormu wara. ²⁰ Urik Jiasin hishindiandari ma li raha Polhi maninimba oso wari mishik li sihi limu talayantlera. Urik Pol or usaha yanga orok indik ormu layira. Or wahandaha or nga Barnabas nga yanga Derbek frimu ira.

Provins Siriak nanda yanga Antiokik indik fri iri

²¹ Fri ihi mashi Avui Wasilakahin Derbe orok frimu sawera. Urik ma mushak Jiasin wavu lihi limu owera. Ushihi indiyok Listrak fri ihi Aikoniamik fri ihi Antiokik frimu layira. ²² Uhu yanga ondok fri yaha Jiasin tiyandari ma kopshan li mbaha li sikmbaha frimu saunjyara. Uhu Jiasin hishindiyanda nombo orok li sitambanaha li sikmbaha frimu saunjyara. Uhu frimu sawera, ²³ Avui Wasilaka or arangoshinak jip ni likwa mishik ni layi namber, nomorawu mushak masmas nihik talakwa sir, karem frimu mbara. ²³ Uhu sios ol orok nandinjik maifuk sihi lerawu Avui Wasilakahin lakuri ma lal frimu

14:16: Ap 17:30

14:17: Jer 5:24

14:19: Ap 17:13; 2 Ko 11:25

14:22: Ap 15:32; 1 Te 3:3

kamara. Uhu akwan fri halaha lirnjik Avui Wasilakan fri saweshihi ma ol Jisasin hishindiandari ondon Wasilakahi tavak frimu halara. ²⁴ Ushihi Barnabas fre Pol fri ihi yanga Pisidian fri tikri ihi provins Pamfiliak frimu layira. ²⁵ Provins Pamfiliak yanga Perga nga Ataliya nga nandari vri. Fri layihi yanga Pergak mashi Avui Wasilakahin fri saweshihi yanga Ataliak frimu ira.

²⁶ Ataliak fri ihi sipik fri lawuhu indiyok provins Siriak nandari Antiokik frimu ira. Sios Antiok oso mu mas lerawu Wasilakahin fri lakmbaha Avui Wasilakahi tavak fririn li halashihi, ❖ Waprupshi Avui Wasilakahi shir nga nakrem ikwa sira, ❖ karem li mbahandari mishi sir. Undarik lerawu oson fri larakoho opmu Antiokik indiyok ira. ²⁷ Fri i layihi hulaima nokopma siosik fehendarin fri usharik li talandirsarik mbele mbele os Avui Wasilaka tava frihik or urin frimu sawera. Uhu or halashirik Judama ambu ondo nga mashi orhin li misindiyarin er nga frimu sawera. ²⁸ Uhu ma ol Jisasin tiyandari sios Antiokik fehe nga nambe mendek orok frimu lira.

15

Sios lida ondo Jerusalemkop talandirsari lir

¹ Ma lal provins Judian li halaha olmu Antiokik tara. Li taha Jisasin hishindiandari ma ol Judama ambu ondon limu sawera, ❖ Os Moses sawehendari hom masamsishi jihin ji koro nahi ambu, Avui Wasilaka mbeek kavakava jihin laha ermbekwa ambu ri. ❖ ² Karem li mbarik Pol fre Barnabas mashi oso fri misihi fri usaha mainkwambuk lir nga limu anamblarnara. Uri osik Pol fre Barnabas nga ma ome lal nga li kamaha li mbashirik Jerusalemik limu ira, mashi oson aposel nga sios lida nga li anasawekmbahan. ³ Jerusalemik li ikmba limu ira. Li ihi yanga

Fonisia nga Samaria nga orok li ihi mashin ma ol Jiasin hishindiandari ondon limu sawera. Mashi os Judama ambu ondo wavu lihin li tormblehe mashi Jisashin lir er nga li misindiyarin limu sawera. Li sawerik li misihi limu rupshira. ⁴ Am Jerusalemik li layirik aposel nga sios lida ondo nga lirin li heyeye limu rupshira. Urik Pol fre Barnabas mashi os Avui Wasilaka tava frihik or urin frimu lirin sawera.

⁵ Hako Jisashi mashin misindiandari ma ol Farisik fehendari lal li usaha limu mbara, ♦ Os Judama ambu lal Jiasin li hishindiya kwak li hishi nahi, wa avak ni mbashinak masamsishi lihin li koroho mashi Moseshin li tiyaka, ♦ karem limu mbara.

⁶ Uri osik aposel nga sios lida ondo nga limu talandirsara, mashi oson armek li anasawekmbahan. ⁷ Li talandirsaha mashi mushak li mbashihi Pita mu usasihi lirin sawera, ♦ Nakrem Jiasin ni hishindiya ma jirin, jir angop ji heyeri sir. Mas Avui Wasilaka jihi nindik anin or kamari nir. Ushinak a ihi mashi jivi Jisas Kraishin Judama ambu ondon a sawenak li misihi Jiasin li hishindiya kmbahan. ⁸ Avui Wasilaka sunguwavu hulaima nokopmahi angop amber or heyerakonda sir. Uhu os Masikome orhin nirin or hahanda hom, Masikome orhin Judama ambu ondon er nga normu hara. Unak oson li heyeye, ♦ Avui Wasilaka ormu nirin er nga rupshinduwa, ♦ karem li mbakmbahan. ⁹ Avui Wasilaka mbeek Judama ambu ondon or kumasihi nir Judama nom rupshinda ambu ri, wahau. Nir nga lir nga nakrem rupshinda ri. Mberem ushiwak? Jiasin hishindiya nombo orok Avui Wasilaka kavakava lihin or laha ermbeshiwak sunguwavu lihi misokome orhik jivik simu nanduwa. ¹⁰ Hako mberem ushiwak mashi Moseshi ol nir nga neloko nihi nga ni

tiyarakondahik nari ambu ondon Jisasin hishindiyananda ma ol Judama ambu ondo li tiyarakokmba ji mbandu?

¹¹ Nir angop karem ni hishinda sir, waprupsi Jisas Wasilakahikop Avui Wasilaka kavakava nihin laha ermberi ri. Uwa osik Judama ambu ondo er nga nakrem ol ormu kavakava lihin laha ermbenduwa. ♦ Pita karem ormu sawera.

¹² Urik ma amber ol orok tirsaha liri ondo mashi las nga mbari ambu lir. Men mamblan owehe mashi os Barnabas fre Pol sawerin limu misira, mbele mbele os apsham apshamhi nga ma undahi ambu nga Avui Wasilaka frihi tavak Judama ambu ondo lihi nindik or uri oson. ¹³ Mashin fri sawerakorik Jems mu mbara, ♦ Nakrem Jisasin ni hishindiyananda ma jirin, mashi kas a sawekwa kason ji misi.

¹⁴ Saimon Pita angop or sawewak ji misiwa sir, Avui Wasilaka os Judama ambu ondon or jivinashirik lir er nga orhi mak li narin. ¹⁵ Mashi os profet ondo kayehendari er nga osmu nakrem sawenduwa. ¹⁶ Profet karem li kayehendari sir.

♦ **Kuyanga** os Devit arangondari oso nga mbele mbele yanga orok fehe nga angop kavak nari lir. Hako kumak indik a rawa wolo avak a tolonak si usahanak mbele mbele akrikop a ukwa sir.

¹⁷ Ushinak Judama ambu ol anhi mak li nakmbaha na kamahanda ondo er nga anhi li taha anin li lotu uhu anin, Wasilaka, karem mbakwa lir.

¹⁸ Mbele mbele os nakurin angop maskop Wasilaka karem or sawehendari sir. ♦ *Amos 9:11-12*

¹⁹ Uwa osik wavu anhi a hishiwa karem, nir avak Judama ambu ol wavu lihin tormblehe Avui Wasilakahi mak nawa ondon nomorawu las ni hawa hala, wahau. ²⁰ Hako ka ni jekamba las karem ni kayeshinak lirik si

ika, ♦ Jir avak akwa ol ma tavak li unda godnjik li ofa uwa ondon ji awa hala. Ondo misokome Avui Wasilakahik or heyewa kava lir. Uhu nokophirmbiriwa hala. Uhu fle ol li humukushiwak hawa nga mbele mbele ol fi nga nawan ji awa hala. Kandon ji hala nahi, ambehoma. Avui Wasilakahi misokomek os jimu jivik nanduwa, ♦ karem ni kayeka. ²¹ Mberem ushiwak? Erem pantlenda mashi os Moses kayehendari oso yanga yangak Judama lotu unda aka orok Sabat wolo ermbak li ritim unda osa, maskop sishi raha ter nga. ♦

Jekamba li kayehe li ormberi

²² Karem or mbarik ol aposel nga ol sios lida ma nga hulaima nokopma amber siosik fehe nga li mbaolsoloho ma frijip lihi nindik limu kamara. Lar Judas, hi yoko orhi Barsabas, lar Sailas. Frir sios lida lap ovria. Uhu li mbashirik yanga Antiokik Pol fre Barnabas nga limu ira. ²³ Jekamba las li kayehe tava lihik li oweshirik li lairi orok karem li kayeri sir, ♦ Nir aposel nga sios lida nga Jerusalemik linda nir. Nir jir nga nakrem Jiasin hishindiya ma nira. Nir jekamba kason Judama ambu jirnjik nimu kayenduwa. Jir mahasanje nihi jir, Antiokik liwa nga kuyanga amber yanga Siria nga Silisiak liwa nga, jirin nimu rupshinduwa.

²⁴ Nir angop ni misiri nir, ma nihi lal jihik li ihi mashi lal li saweshirik wavu jihi musha mushak ji hishirin. Hako nir mbeek erem li sawekmbaha ni mbashirik iri ambu lir, wahau. ²⁵ Uri osik ni anasawe ni mbaolsoloho ma lap nimu kamara, uhu ni mbashinak jihik fri ikmbahan. Barnabas fre Pol op ni rupshinda ovro frir nga jihik ikwa lir. ²⁶ Frir mbeek os Wasilaka nihi Jisas Kraishi hin kormbak fri sawenak li mandingormenak fri hakwan ajenda ambu vri.

²⁷ Uwa osik Judas fre Sailas ni mbashiwak frir nga jihik induwa. Uhu frir mashi kaso avak suwambushi frihik er nga jirin fri sawekwa sir. ²⁸ Masikome Avui Wasilakahi nir nga nor siwa osik mashi las karem nimu mbanduwa. Nir nomorawu mushak jirin ni owekwa ambu nir. Jir mbele mbele kal ji halakmba ni mbawa nom ji halaka. ²⁹ Jir avak fleome ol ma tavak li unda god ondonjik li ofa uwa ondon ji awa hala. Uhu fle li humukushiwak hawa nga mbele mbele ol fi nga nawan ji awa hala. Uhu nokophiribirihulatulhakawa hala. Os mbele mbele kava kandon ji hala nahi, wa ambehoma. Avui Wasilakahi misokomek os jimu jivik nanduwa. Unda mashi kasira. ♦

³⁰ Uhu ma siosik fehe Pol len li mbashirik yanga Antiokik limu ira. Antiokik li ihi ma sios orok fehen li mbashirik li randirsarik jekamba os li kayeri oson limu hara. ³¹ Urik jekamba oson li heyehelimu rupshira. Mashi oso lirin kwambuk jelyari osa. ³² Judas fre Sailas frir profet ovrik frir mashi jivi mushak Jisasin hishindiandari ondon frimu sawera. Os erem fri saweri wavu lihin kwambuk jelyari sira. ³³⁻³⁴ Uhu kandakar nga Antiokik fri lirik Jisasin hishindiandari ma ondo fririn armek li wesambasaha li mbashirik opmu indik Jerusalemik ira, os fri ikmbaha li mbashirik fri iri mishik. ³⁵ Hako Pol fre Barnabas Antiokik fri lihi ma lal nga mushak lerawun laha mashi Avui Wasilakahin saweri lir.

Pol fre Barnabas fri anakorori

³⁶ Niri lal am li ishirik Pol mu Barnabasin sawera, ♦ Ka shi yanga yangak shi ihi ma ol mas mashi Wasilakahin shi sawerik orin hishindiandari ondon shi heyeka. Am jipjip linal mo wahau? ♦ ³⁷ Hako Barnabas Jon Mak er nga nor laha li ikmbaha normu mbara. ³⁸ Urik Pol mu mbara, ♦ Ma toto mas kuyanga Pamfiliak shirin lai loho

indik Jerusalemik ihinda ma ria. Uhunda osik or nga ni ikwa ambu nir. 39 Mashi oson fri mbaha fri anangriaha nakrem fri landarin er fri anakoroho frihi frihik frimu ira. Uhu Barnabas Mak oton or laha fri ihi sipik fri lawuhu ailan Saiprusik frimu ira. 40 Urik Pol Sailasin ormu kamara. Uhu am fri ikurik Jisasin hishindiandari ondo fririn limu mbara, 41 Waprupshi Avui Wasilakahi shir nga nakrem ikwa sira. 41 Karem li mbashirik yanga yanga ol Siria nga Silisia nga orok nandari orok frimu ira. Uhu Pol hulaima nokopma sios orok fehen ormu kwambuk saunjelyara.

16

Timoti Pol nga fri iri

1 Pol fre Sailas kuyanga Derbe nga Listra nga orok frimu ira. Kuyanga orok Jisasin tiyandari lar lindari ri. Hi orhi Timoti oria. Nijava orhi Juda nokove sir. Sir Jisasin tiyandari sir. Hako avoko orhi yanga Grikik fehe ma ri.

2 Timoti ma jivi ri, Jisasin hishindiandari ma ol yanga Listra nga Aikoniamik fehe ondo karem mbandari lir. 3 Pol Timotin er nga nor laha fri ikmbaha hishiri ri. Uri osik Timotin or laha nor mbashirik masamsishi orhin limu korora. Or hishiri Judama ol orok lindari amber angop li heyendari ri, Timoti avoko orhi Judama ambu, yanga Grikik fehe ma ri. Uri osik erem ormu ura.

4 Ushihi yanga yangak li ihi mashi os aposel nga sios lida ondo nga Jerusalemik li mbaolsolori oson limu Jisasin hishindiandari ondon saweyara. Uhu limu mbara, Jir mashi kason ji tiyaka. 5 Urik sios orok fehe ma Jisasin hishindiandari nombo lihi osmu kwambu mendek nara.

Urik ermba ermbak Jisasin hishindiyardari ma ondo olmu mushak haunanawura.

Pol Masedoniak fehe ma lar sukuk or heyendari hom or heyeri

⁶ Oso wolo Pol le Masikome Avui Wasilakahi mashin provins Esia orok li sawekurin or pantleshirik provins Frigia nga Galesia yok limu ira. ⁷ Li ihi provins Misia wolo ambek li isihi provins Bitiniak li layikmbaha limu hishira. Hako Masikome Jisashi lirin ormu pantlera. ⁸ Ushirik provins Misiak li ihi yanga Troasik limu layira. ⁹ Am orok li layihi nirik Pol mbele las sukuk heyendari hom ormu heyera. Or heyerik ma lar provins Masedoniak fehe or sihi Polin ormu sawera, ♦ Mir Masedoniak mi taha nirin jelyaka. ♦ Karem ormu mbara. ¹⁰ Urik Pol oson or heyehhe kolomalok Masedoniak ni ikuri nombon nimu lasara. Mberem ushirik? Avui Wasilaka mashi orhin lirin ni sawekmbaha ormu nirin ushanduwa, karem ni hishiri osa.

Lidia Jisashi mashin si misindiari

¹¹ Uri osik sipik ni lawuhu yanga Troasin ni halaha ailan Samotresik nimu ira. Uhu ni wahandashihi yanga Neapolisik nimu ira. ¹² Uhu yanga oson ni halaha yanga Filipaik nimu ira. Yanga oso Romik fehe ma li taha li lindari mishi sir. Yanga Filipai oso provins Masedoniak si naha hi nga nandari sir. Uhu niri lal yanga orok nimu lira.

¹³ Sabat wolok si narik akayanga os inyi li washiarangondari mishi hikriyok nimu layira. ♦ Fa mambu orok ma lal li tirsaha Avui Wasilakan sawenda lir, ♦ karem li mbarik ni misihi nimu ira. Fa mambu orok ni heyeri nokove lal olmu tirsaha lira. Urik orok lirin mashin nimu sawera. ¹⁴ Urik Judama ambu nokove las hi

sihi Lidia oso mashi os ni sawerin simu misindiyara. Sir yanga Taiatairak fehe Avui Wasilakan lotu undari nokove sir. Kounalo os ya lakak li frungawundarin si oweshirik li frungawushirik yan landari sir. Wasilaka wavu sihin or tombleshirik mamblan armek si owehe mashi os Pol sawerin si misihi Jisasin wavu sihik simu owera. ¹⁵ Ushirik sirin ormu fak tolofalera. Ma ol aka sihi orok nakrem li lindari ondon er nga nor fak tolofaleshirik nirin simu sawera, ♦ Jir an am Wasilakan a tiyaw, karem ji hishi nahi, aka anhik ji raha lika. ♦ Karem kwambuk nirin si mbarik mashi os si mbarin ni misihi aka sihik nimu ira.

Pol fre Sailas yanga Filipaik krawuk li oweshirik fri siri

¹⁶ Nindi wolo lasik nir Avui Wasilakan li sawendari mishik ni ikmbaha ni irik akishmakisha nokopminyongo las os malakama sihinjik lerawun landari oso nirin simu ta nombok heyera. Nokove oso wasimalengamba or mbele mbele kumak nakurin sawendari oto olohondari sira. Lerawu onson si larik malakama sihi ondo ya mushak landari lira. ¹⁷ Nokove oso Pol len si tiya ihi simu laka lakak usha sawera, ♦ Ma tondo Avui Wasilaka metenjekek fehe orhi lerawun landa ma lira. Lir nombo os Avui Wasilaka jirin jivinakwan sawenda ma lira. ♦ ¹⁸ Nokove oso erem er si mbaha irik Pol or ufuhu sirin or tormble heyeye normu wasimalengamba or sirin oloshirik si mbaha iri oton ormu mbara, ♦ Kwambu Jisas Kraishik mirin amu mbanduwa. Mir nokove toson halaha ika. ♦ Urik kolomalok wasimalengamba sirin or halaha ormu ira.

¹⁹ Malakama sihi ondo li heyeri yan li landari nombo am mendek nar. Uri osik Pol fre Sailasin li tolo laha malakama li tirsaha li kot undari mishik limu laha ira. ²⁰ Uhu fririn li laha majistrethik li lai oweshirik frimu sira. Uhu limu sawera, ♦ Ma tovro Judama vria. Fri uwak

yanga nihi osmu kavak nanduwa. ²¹ Uhu mbele mbele ol Romik fehenda ma ni ukmbaha li mbanda ambu oson opmu sawenduwa. ❖

²² Urik hulaima nokopma li talandirsaha mashi kavakan fririn limu mbara. Urik majistret ovro fri mbashirik kowe frihin li tloloho fririn limu warmlashira. ²³ Warje mende nga limu jira. Ushirik majistret ovro fri mbashirik fririn li laha krawuk limu owera. Uhu krawun washilindari ma oton li sawehe limu mbara, ❖ Mir avak tovron arme mendek washili. ❖ ²⁴ Krawun washilindari ma oto or misihi fririn or laha ihi krawu akome indingak or la layi kumba frihin minimba nga nor ishishirik fri lirik krawu akayangan ormu koso arangora.

²⁵ Am nirkundik si narik Pol fre Sailas Avui Wasilakan fri sawehe hukwan frimu korora. Urik ma ol krawuk er nga li liri ma ondo olmu lihi misira. ²⁶ Urik kolok nenawu wasilakak si jirik krawu aka oso simu lishirira. Urik krawu akayanga amber lihinjik li sutlarik sen kuvu ol krawuk lindari ma ondon li ishishirik li liri er nga limu korkaro rakara. ²⁷ Urik krawun washilindari ma oto or usaha nor heyeri akayanga amber am sutlarakor. Urik ormu hishira, ❖ Ma ol krawu aka torok liwa ondo angop tulturakowa lir. ❖ Karem or hishihi bainat orhin or laha orhinjik or jimandingormekmbaha nor urik ²⁸ Pol mu ushara, ❖ Mir mihinjik mandingormekmba uwa hala. Nir amber nimu lindu. ❖

²⁹ Urik krawu aka oson washilindari ma oto or mbarik tujakan li ukru lahararik os Pol fre Sailas liri mishik ormu layira. Or ajehe kwarnguarnaha kumbamu Sailas fre Polhik ormu avermbuwara. ³⁰ Uhu fririn hikrik or la layihi normu silira, ❖ Awasayi shirin, mbere menden a anak

Avui Wasilaka avak kavakava anhin or laha ermbeku? ♦

³¹ Karem or mbarik frimu sawera, ♦ Mir Wasilaka Jiasin wavu mihik mi hishioweka. Unak Avui Wasilaka avak kavakava mihin laha ermbekwa ri. Mihi ma ondo nga nakrem. Wasilaka Jiasin wavu lihik li hishiowe nahi kavakava lihin avak or laha ermbekwa lir. ♦ ³² Karem fri mbashihi mashi Wasilakahin or nga orhi ma ondo nga fri sawerik limu misindiyara. ³³ Urik niri oro wolok fririn or la layi owehe oje frihin ormu ujokora. Urik Pol fre Sailas or nga orhi ma nga fak frimu tolofalera. ³⁴ Ushirik krawun washilindari ma oto fririn or laha aka orhik or la layihi akwan or harik frimu ara. Uhu or nga orhi ma ondo nga er limu rupshi mendera. Mberem ushirik? Lir amber angop mashi Avui Wasilakahin misindiyari ola.

³⁵ Am si hararik majistret ovro polisman lal fri mbashirik li ihi krawun washilindari man limu sawera, ♦ Majistret karem mbawa vri, ma tovron halashinak fri ika. ♦ ³⁶ Urik krawun washilindari ma oto mu Polin sawera, ♦ Majistret ovro karem mbawa vri, shir avak ni halashinak ikwa shira. Uwa osik shi rupshihi shi ika, ♦ karem ormu mbara.

³⁷ Hako Pol polisman ondon ormu sawera, ♦ Shir Romik fehenda shira. Hako mberem ushiwak majistret ovro mbeek mashi shihin armek fri misi namber hulaima nokopmahi misokomek fri mbashirik li warmblashihi krawuk shirin li ower? Os erem fri uri mbeek Romik fehe lo mbandari hom fri uri ambu sir. Hako ter men mayam fri wanyihi fri mbashinak shi ikmbaha frimu hishindu? Wahau te. Wa, halanak frihinjik fri raha frivai shirin hikrik la layika! ♦

³⁸ Urik li ihi Pol mbari mashin majistretin limu sawera. Urik majistret ovro fri misiri frir Romik fehenda, karem

fri mbashirik fri misihi frimu aje mendera. ³⁹ Uhu er fri ihi krawu aka orok frimu layira. Uhu os Pol fre Sailasin fri mbashirik li warmlashihi krawu akak li owerin fri sawe frimu mishamaimbara. Ushihi fririn hikriyok fri laharlaha karem frimu mbara, ◆ Kuyanga roson shi halaha shi ika, ◆ karem frimu mbara. ⁴⁰ Ushirik krawu aka oson fri halaha fri ihi Lidiahi akak frimu layira. Uhu Avui Wasilakan tiyandari ma ol aka orok lirin fri heyehe fri saunjelyashihi kuyanga oson fri halaha frimu ira.

17

Tesalonaikak lindari ma Pol fre Sailasin li ngriari

¹ Pol le Filipaik li nahandarik li ihi yanga Amfipolis nga Apolonia nga li ihi yanga Tesalonaikak limu ira. Judama lotu undari aka las orok nandari sira. ² Uhu Pol os ermbak or undari hom or ihi Judama lotu undari akak orok ormu layira. Or layihi wik nalmingrip Sabat wolo lir nga nor lihi mashi Avui Wasilakahi jekambak li kayehendari lal or heyehe lirin ormu sawera. ³ ◆ **Ma** or Avui Wasilaka man jivinakmbaha nor kamahanda oto nomorawu wasilakan or kisha nor haha indiyok usahakwa ri, karem jekamba Avui Wasilakahik li kayehendari sir. Jisas or a sawewak ji misiwa orthonom Avui Wasilaka kamashihindak ma orhin jivinakwa ma ria. ◆ ⁴ Karem or mbarik Judama lal li misihi Pol fre Sailasin limu tiyara. Urik yanga Grikik fehe ma ol Avui Wasilakan lotu undari ondo nga nokove ol orok fehe maifuk sindari ondo er nga mushak frihi mashin li misihi limu tiyara.

⁵ Hako Judama lida lihi ondo li heyerik ma musha mendek fririn li tiya irik wavu lihi kava mendek simu nara. Urik li mbarik ma kava yanga orok fehe ondo mushak li talandirsaha mainkwambuk mashi kavan limu mbara. Uhu Judama ondo er nga li ihi ma lar hi orhi

Jeson, orhi akayangan li jilundu ermbehe akak limu layira. Uhu Pol fre Sailasin limu lasara. Orok fri li nahi, li laharlaha hulaima nokopmahi tavak li hakmbahan. ⁶Hako li laslasafuhu Jeson nga Jiasasin hishindiyardari ma lal nga li toloho yanga orok fehendari lida lihik limu laha ira. Uhu limu mbara, ♦ Pol fre Sailas ovro yanga yangak fri ihi man fri mbafirimbarik hulaima nokopma wavu lihi kavak nanda ma vri. Ter opmu yanga torok tanduwa. ⁷Jeson toto fririn or laha aka orhik layiri lir. Ma tondo Jias king lihi, karem li mbaha mbeek malakama Romik fehe Sisarin tiyanda ambu lir, uhu orin mblarna ormbenda lir. ♦ ⁸ Karem li mbarik yanga orok fehendari ma nga malakama lihi nga li misihi wavu lihi kavak simu nara. ⁹Urik malakama ondo li mbarik Jeson nga ma anandi ondo nga yan li harik li halashirik limu ira.

Pol fre Sailas yanga Beriak fri iri

¹⁰ Am si krinyarik kolok Jisashi mashin misindiyardari ondo Pol fre Sailasin li mbashirik yanga Beriak frimu ira. Fri ihi Judama lotu undari akak frimu layira. ¹¹Judama ol Beriak lindari ondo mbeek Judama ol Tesalonaikak lindari ondo hom nandari ambu lir, wahau. Lir mambla lihin armek li owehe mashi os Pol sawerin arme mendek li misihi limu rupshira. Uhu, ♦ Mashi os fri saweri oso mashi Avui Wasilakahi nga nakrem si naha ome indinga os mo wahau? ♦ karem mbaha ermba ermbak mashi Avui Wasilakahin ritim undari lira. ¹²Uri osik Judama mushak Jiasasin wavu lihik limu owera. Yanga Grikik fehe nokove ol orok lihi maifuk sindari ondo mushak er nga Jiasasin wavu lihik limu owera. Urik yanga Grikik fehe hulaji ondo mushak er nga Jiasasin wavu lihik limu owera.

¹³ Hako Judama ol Tesalonaikak fehendari ondo Pol mashi Avui Wasilakahin yanga Beriak or sawerin li misihi

Beriak li taha orok fehe man li mbafirimbarik wavu lihi si usaha kavak er simu nara. ¹⁴ Urik kolok Jisashi mashin misindiyandari ma ondo Polin li mbashirik solwara sumbuk ormu layira. Hako Sailas fre Timoti fri halashi yanga Beriak liri vri. ¹⁵ Urik ma ol Polin nombon laha muku iri ondo orin li tambuhu yanga Atensik limu ira. Ma ondo am indik Beriak li ikurik Pol lirin ormu sawera, ❖ Ji ihi Sailas fre Timotin ji saweshinak kolomalok fri ra, ❖ karem ormu mbara.

Pol yanga Atensik mashin or saweri

¹⁶ Pol, Sailas fre Timotin Atensik ormu nikishira. Uhu nor heyeri yanga orok fehe ma ma tavak li undari god musha mendek li owehe lotu undari lira. Oson or heyehe wavu orhi kava mendek simu nara. ¹⁷ Urik or ihi Judama lotu undari akak or layihi Judama nga Judama ambu ol Avui Wasilakan lotu undari ondo nga limu anasawembara. Uhu ermba ermbak ma tirsandari mishik or ihi ma ol orok sirin or heyehe lir nga limu anasawera. ¹⁸ Hishiyarinda nga nanda ma lal orok lindari lira, kraha las Epikurian,^{17:18} kraha las Stoik, karem nandari lira. Ma ondo li misirik Pol mashi Jisashi nga os or haha indik or usahandari mashi nga ormu sawera. Urik lal lihi olmu mbara, ❖ Warapjinda toto mberem or mbandu? ❖ Hako lal olmu mbara, ❖ Samba sambak fehe godin li lotu unda nombon sawendar mbe? ❖ ¹⁹ Uhu Polin li laha malakama li tirsandari mishi telemba Areopagusik limu ira. Uhu limu sawera, ❖ Mir avak sawenak ni misika, mashi akri os hulaima nokopman mi sawewa oson. ²⁰ Hako mashi mihi ni misihi ni hishiwa, apshar er ni hishiwa re. Uwa osik

17:17: Ap 18:19 **17:18** **17:18:** Kraha Epikurianik fehe ondo lir maome lihi si rupkapshikuri nombon lasandari lira. Hako Stoikik fehe ondo lir mbeek maome lihi si rupkapshindari nombon tiyakmba hishindari ambu lir.

mainomendinga sihin armek sawenak ni misika, ♦ karem limu mbara. ²¹ Ma ol Atensik fehendari nga ma ol yanga anandin halashi taha Atensik lindari nga ermba ermbak mashi akri nom li misikmbaha hishindari lira.

²² Urik Pol malakama lihi nindik telemba Areopagus orok or sihi normu mbara, ♦ Jir Atensik fehenda ma jirin. Am a heyewa jir, mbele mbelen god hom lotu unda jir. ²³ Yanga torok a yaha mbele mbele ol ji lotu undan amu heyenduwa. Uhu alta las a heyewa, karem ji kayehendak a heyewa sir, ♦ Alta toso god or ni heyenda ambu orhi sir. ♦ Hako God or ji lotu uhu mbeek ji heyenda ambu oto orhi mashin jirin amu sawenduwa.

²⁴ Avui Wasilaka or misambin uhu mbele mbele amber uhunda oto orthonom heven nga misambi nga arangonda ma ria. Orthonom mbele mbele rondo amber hom Wasilaka lihi ria. Uwa osik or mbeek ma unda akak linda ambu ri. ²⁵ Or mbeek mbele las sainanda ambu ri, wahau. Uwa osik nir ma orin mbele las ni laha ni jelyandahi ambu ri. Orthonom nirin or ushihindak jip ni liwak mbele mbele ol ni sainawan handa ri. ²⁶ Hako misumu araje namtar nom mas or ushirik ma amber hom orhik talari lir. Orthonom yanga yanga os li naha li likuri likuri wolon or kamaha misambi wolo ambe os li likuri nga halari ri. ²⁷ Unak hulaima nokopma orin li lasaheyekmbahan. Hako or mbeek homtap linda ambu ri. ²⁸ Nir Avui Wasilaka ushihindak nimu linduwa. Or ngashik jip ni lihi nimu yanduwa. Os hishiyarinda ma jihi lal mas karem li mbahandari hom, ♦ Nir nga jikisi nirambara orhi nira. ♦

²⁹ Ome sira. Nir jikisi Avui Wasilakahi nira. Uwa osik avak karem ni hishihi ni mba, ♦ Avui Wasilaka oto gol hom mo, silva hom mo sunja hom nandari. Uhu ma

tavak li tolo unda ri, ♦ karem ni hishiwa hala, wahau.
³⁰ Mas wolo ma mbeek yawur hishindari ambu lir. Uri osik Avui Wasilaka mbeek lirin mberem mbandari ambu ri. Hako ter wolo ormu kwambu mendek mbanduwa, ♦ Ma yanga yangak fehe amber wavu lihin li tormbleka, ♦ karem ormu mbanduwa. ³¹ Maskop Avui Wasilaka angop or mbari sir, kumak os or mbahanda wolok si nanak ma misambik fehenda mbele mbele kavakava os li undan or heyembakmbaha ma lar ormu kamara. Ma or or kamahandari oto angop or harik or mbarik indik usaharik ni heyeri ri. Uhunda osik os nimu sawenduwa. Unak ma amber hom ortonom Avui Wasilaka kamahanda ma ri, karem li hishikmbahan. ♦

³² Urik ma ol orok lindari os ma haha indik or usahandari mashin or mbarik li misihi lal lihi Polin limu okolera. Hako lal limu mbara, ♦ Uhundanakop mashi os mi sawewan indik mi sawenak ni misikundu. ♦ ³³ Urik Pol lirin or halaha ormu ira. ³⁴ Hako ma lal orin li tiya ihi olmu Jiasin wavu lihik owera. Ma lar Dionisius oria, or telemba Areopagus orok tirsandari lida lar oria. Hako las nokove sira, hi sihi Damaris. Sir er nga Jiasin wavu sihik simu owera, uhu ma lal er nga Jiasin wavu lihik limu owera.

18

Pol yanga Korinik mashin or saweri

¹ Pol mashin telemba Areopagus orok or saweshihi yanga Atensin or halaha yanga Korinik ormu ira. ² Korinik or ihi Judama lar ormu heyera. Hi orhi Akwila, yanga Pontusik fehendari ria. Oro wolok malakama Sisar Klaudius mainkwambu las or owehe ormu mbara, ♦ Judama amber jir kolok yanga Romin ji halaha lasik ji ika. ♦ Uri osik Akwila nga nokove orhi Prisila nga Romin fri halaha

Korinik frimu tara. Urik Pol or ihi fririn ormu heyera.
³ Pol nga Akwila nga sel akan tlavandari lerawun landari ma vria. Uri osik Pol frir nga nor lihi lerawu oson limu lara. ⁴ Ermba ermbak Sabat wolo Pol or ihi Judama lotu undari aka orok lir nga li lihi anasawendari lir. Uhu nor mbanak Judama nga yanga Grikkhik fehe ma nga mashi Jisashin li misihi li tiyakmbahan.

⁵ Hako Sailas fre Timoti provins Masedonian fri halaha frimu tara. Ushirik Pol sel akan tlavandari lerawun or halashihi mashi Avui Wasilakahin sawendari lerawu nom ermba ermbak ormu lara. Uhu Judama ondon kwambuk ormu sawera, Jisas oto man jivinakmbaha Avui Wasilaka kamahanda ma ria, karem ormu sawera. ⁶ Hako Judama ondo mashi os or sawerin li misihi orin limu okolehe mashi kavakavan mbara. Uri osik lirin or tura kumaifa nor ikurik kousamba orhin or narkaha lirin ormu sawera, Wa, mberem ukwana. Avak a ihi Judama ambu ondon a sawekwa nir. Hako os hik ji i nahi, wa musa jihika, anhik nembesa.

⁷ Karem or mbashihi li lotu undari aka oson or halaha Judama ambu larhi akak ormu layira. Ma oto hi orhi Titius Jastus, Avui Wasilakan lotu undari ma ri. Aka orhi Judama lotu undari aka nga nakrem sindari vri. ⁸ Urik Krispus or Judama lotu undari akan washilindari ma oto nga ma ol aka orhik nakrem lindari ondo nga amber Jisashi mashin limu misindiyara. Urik ma ol yanga Korinik fehe musha mendek er nga mashi Jisas Kraishin Pol or sawerik li misihi li misindiyaha fak limu layira.

⁹ Urik niri las wolok Wasilaka sukuk heyendari hom Polhik or talaha ormu sawera, Mir ajehe mayam liwa hala. Kormbak os mi sawewan er saweka. ¹⁰ An mir nga shimu linduwa. Uwa osik ma lar mbeek mirin kavak

nakwa ambu ri, wahau. Anhi ma musha mendek olmu yanga torok linduwa. Uwa osik mashi anhin er saweka, ♦ karem ormu sawera. ¹¹ Ushirik Pol asama namtar niyaka 6-pela, karem yanga Korin orok er or lihi mashi Avui Wasilakahin ormu sawera. Yanga Korin oso provins Akaiak nandari sira.

¹² Hako os ma lar hi orhi Galio, provins Akaia orok malakamak or nari wolo Judama ondo li usaha Polin wutarik limu owera. Uhu kotik orin li laha ihi limu mbara, ¹³ ♦ Ma toto hulaima nokopman or saweshiwak mashi Moseshin li mblarna ormbeshihi Avui Wasilakan apsham apsham lotu unda lir. ♦

¹⁴ Karem mbarik Galio or misihi Pol or nga nor sawekmba nor urik Galio nga masmas or usaha Judama ondon ormu sawera, ♦ Judama jirin, os ma toto Romik fehe oweri lo las or mblarna ormbe nahi mo, os mbele kava las or u nahi, avak jir mbawa mashin a misikwa nir. ¹⁵ Hako, wahau. Jir mbele mbele mashi jihi nga lo jihi nga nombo nombo os ji tiyandan jihinjik ji anamblarnaha anhi jimuranduwa. Oso jihinjik ji anasawe ji mbaol-solondahi sir. Uwa osik an mbeek mashi os er nawan a misikwa ambu nir. ♦ ¹⁶ Karem mbaha nor mbashirik li halaha limu ira. ¹⁷ Uhu Sostenes or Judama lotu undari akan washilindari ma or yejen li toloho limu jira, os li kot uri mishi hikriyok. Hako Galio os er li uri oson or heyeye mbeek mbele las uri ambu ri.

Pol provins Siriak nandari Antiokik indik or iri

¹⁸ Pol niri lal er nga Korinik or liyaha provins Siriak or ikurik Jisasin hishindiandari ma ol yanga Korinik fehe ondon or wesambasa lafakaha yanga Senkriak ormu ira. Uhu sip las Siriak si ikmbaha si urik orok or lawuhu ikmbaha normu ura. Urik Akwila fre Prisila er nga li iri

vri. Os Pol Senkriak or liri wolo masakukwan ormu lerera. Mberem ushirik? Or angop mas mbele las or ukmbaha orhinjik Avui Wasilakan or saweshihi nor mbahandari osa. Oso am mendek si narik mashi Moseshi si mbahandari hom masakukwa orhin ormu lerera. ¹⁹ Li ihi yanga Efesusik li talaha Pol fririn orok or halaha Judama lotu undari akak or layihi Judama ondo nga limu lihi anasawera. ²⁰ Urik Judama ondo Polin limu mbara, ♦ Mir avak kandakar nga nambek torok mi lihi mivai ika. ♦ Karem li mbarik Pol mu mbara, ²¹ ♦ **Wahau**, an mbeek nambek torok a likwa ambu nir. Hako os Avui Wasilaka mba nahi, avak indiyok jirin a heyekmba na rakwa nira. ♦ Karem or mbaha lirin wesambasa lafakaha sipik or lawuhu yanga Efesusin or halaha ormu ira. ²² Sipik or ihi yanga Sisariak sipin or halaha Jerusalemik ormu ira. Or ihi sios orok fehendari man or heyehe lir nga anahowaimbawayira. Ushihi Jerusalemik or halaha yanga Antiokik ormu ira.

²³ Or ihi kandakar nom orok or lihi indiyok ormu ira. Or ihi provins Galesia nga Frigia nga orok or ihi orok nandari yanga yangak ormu ira. Or ihi orok fehendari ol Jisashi mashin misindiyandari ondon ormu saunjelyara.

Apolos yanga Efesusik mashin or saweri

²⁴ Judama lar yanga Aleksandriak fehendari or taha Efesusik ormu lira. Hi orhi Apolos oria. Or mashi Avui Wasilakahin armek heyehe hishiyari sawendari ma ri. ²⁵ Or mashi Wasilakahin li sawerik or misihi sunguwavu orhi kwambuk er si narik omendingak mbele mbele Jisas undari oson kormbak sawendari ri. Hako or Jon man or toloho fak or falendari nombo nom heyendari ri. ²⁶ Uhu Judama lotu undari aka orok or layihi mashi Avui Wasilakahin ormu sawera. Or mbeek ajeri ambu ri. Urik Prisila nga Akwila nga mashin or sawerik fri misihi aka

frihik orin fri laha ihi nombo nombo Avui Wasilakahin kormbak armek frimu sawera. Ushinak armek kormbak or hisikrahakorokmbahan.

²⁷ Ushirik Apolos provins Akaiak orok ikmbaha nor hishirik Jiasin hishindiandari ma orin li jelyaha jekamba las li kayehe masmas li ormbeshirik simu ira, provins Akaiak. Unak Akaiak fehe li heyehe orok or inak orin armek li ukmbahan. Apolos am provins Akaiak or talaha orok fehe ma ol Jiasin hishindiandari ondon ormu warje mende nga saunjelyara. Ma ondo Avui Wasilaka waprupshi orhin or hashirik Jiasin wavu lihik owendari lira. ²⁸ Or masi Avui Wasilakahin kwambu mendek hulaima nokopmahi misokomek or sawehe Judaman mblarnandari ri. Uhu jekamba Avui Wasilakahin armek or heyehe, ♦Jisas hulaima nokopma orhin or jivinakmbaha Avui Wasilaka kamahandari ma ri, ♦karem kormbak krahak sawendari ri.

19

Pol yanga Efesusik mashin or saweri

¹ Os Apolos yanga Korinik or liri wolo Pol yanga^{19:1} ol telemba orok nandari mishik ormu yara. Uhu kuma yanga Efesusik ormu tara. Efesus orok Jiasin tiyandari ma lal or heyehe ² lirin ormu silira, ♦Os kolo wolo Jiasin wavu jihik ji oweri wolo, Masikome Avui Wasilakahi am jihik nari or? ♦Urik limu mbara, ♦Wahau. Nir mbeek Masikome Avui Wasilakahi nihik or nakuri kas ni misiri ambu nir. ♦³ Urik Pol lirin ormu silira, ♦Wa, mberemhi mashin ji misihi ji mbarik li fak tolofaler? ♦Karem or silirik limu sawera, ♦Nir Jon sawendari mashin li sawerik ni misihi ni mbarik fak li tolofaleri nir. ♦

18:28: Ap 9:22 **19:1** **19:1:** Pol provins Galesiak nandari yanga orok ilai talaihi mashin saweyari ria. **19:1:** 1 Ko 3:6 **19:2:** Ap 8:16

⁴ Urik Pol mu mbara, ♦ Mas Jon os hulaima nokopman fak or tolofaleri oso men kavakava os li undarin li halaha Avui Wasilakahik li takmbaha nor uri sira. Hako or ma or kumasik takuri ma oton wavu lihik li owehe orin li tiyakmbaha normu sawera. Ma oto Jisas oria. ♦ ⁵ Karem or mbarik Jisinin wavu lihik li owerik kwambu Wasilaka Jisashik lirin limu fak tolofalera. ⁶ Urik Pol tava orhin masiji lihik or hauowerik Masikome Avui Wasilakahi mu lihik takara. Urik mashi apsham apshamhik li mbaha mashi profet hom limu sawera. ⁷ Ma ondo 12-pelak nari lira.

⁸ Urik Pol Judama lotu undari aka orok or layihi niyaka nalmingrip Avui Wasilaka or arangoshinak jip li likuri mashin mainkwambuk ormu sawera. ⁹ Hako ma lal mashi oson li mblarna orambehe hulaima nokopmahi misokomek Wasilakahi nombo oson mashi kavakavan limu mbara. Urik Pol nga Jisinin tiyandari ma lal nga Judama lotu undari aka oson li halaha limu ira. Li ihi Tiranus, karem li ushandari akak li layihi ermba ermbak mashi Avui Wasilakahin orok ormu sawera. Tiranus oso li tirsaha mashin li sawendari aka sira. ¹⁰ Asama frijip mashin orok saweri ri. Urik Judama nga yanga Grikik fehe ma nga ol provins Esiak liri ondo amber mashi Wasilakahin limu misira.

¹¹ Avui Wasilaka Polhi tavak mbele mbele ma undahi ambun ormu ura. ¹² Urik hulaima nokopma tawol os Pol tlorin or fiyindari nga kowe os or ishitivishihi lerawun or landari nga li laha ihi ma ol kavamisihi wasimalengamba toloshirik lindari ondohi maomek li hauowerik olmu jivik nara.

¹³⁻¹⁴ Hako Judama lal yanga yangak li yaha wasimalengamba ol man tolondari ondon mbru ermbendari lira. Ma ondo Skevahi jikishulayi 7-pela olira. Skeva oto

Judama bikpris lihi lar oria. Lir er nga kwambu Wasilaka Jisashik li ushaha wasimalengamba ol man tolondari ondon mbru ermbekurik li uhu limu mbara, ♦ Jisas or Pol sawerik ni misihinda otoi kwambuk jirin nimu mbanduwa. Mir ma toton halaha ika. ♦ ¹⁵ Karem li mbarik wasimalengamba nga mu mbara, ♦ An Jisas nga Pol nga frirtonom a heyenda nir. Hako jir lawe jir? ♦ ¹⁶ Urik wasimalengamba tolondari ma oto or jeinafaha ihi ma ondon amber or jihi kowe lihin or frehe maome lihi nga kavak or narik fi rakari sir. Urik aka oson li halaha serembomban li kishaha limu tulu ira.

¹⁷ Urik Judama nga yanga Grikik fehe ma nga ol yanga Efesusik lindari ondo mashi oson li misihi limu aje mendera. Uhu hi Wasilaka Jisashin metenjek limu hauowera. ¹⁸ Uhu ma musha mende Jisasin wavu lihi li owehe os li singalaha entlembantlen li sindari ondon Jisasin hishindiyardari ma ondo misokome lihi korbak limu sawera. ¹⁹ Uhu jekamba ol li heyeha li singalaha entlembantlen li sindari ondon li lahara owerakoho hik limu suwura. Jekamba ol ya lakak li landari ondon li lahara owehe li suwuri ondo ya sihi 50,000 silvak^{19:19} nari lira. ²⁰ Karem urik mashi Wasilakahi yanga yangak si irik ma mushak limu misindiyara.

²¹ Ushirik Masikome Avui Wasilakahi Polin or saweshirik Pol yanga ol or ikuri mishin ormu mbara, ♦ Avak provins Masedoniak a ihi hovok provins Akaiak a ihikop kumasik Jerusalemik a ikwa nir. Uhu yanga kandon mas a heyerakondanakop a ihi yanga Romin a heyekwa nir. Masikome Avui Wasilakahi karem anin sawewa ri. ♦ ²² Uhu ma frijip op orin jelyandari Timoti nga Erastus nga nor mbashirik masmas Masedoniak

19:17: Ap 5:11 **19:19** Ya silva oso karem. Oro wolo ma lar de las lerawun or lari, silva namtas landari ri. **19:21:** Ap 23:11; Ro 1:13

frimu ira. Hako Pol ortonom provins Esiak kandakar nga nambek orok liri ria.

²³ Oro wolok ma lal nombo Wasilakahin mainkwambuk li mbaha Polin limu wutarik owera. ²⁴ Ma ol erem mbari lihi lar hi orhi Demetrius oria. Or mbele mbelen silvak undari ri. Uhu nor mbashirik ornjik lerawun landari ma ondo haimba handambanda god Artemis sindari akan li heimaha os si nandari hom silvak awarikandak undari lir. Uhu ondon li oweshirik ma li frungawushirik yanga mushak nandari lir. ²⁵ Demetrius ma ol ornjik lerawun landari ma nga ma ol lerawu os li lari himin landari ondo nga nor mbarik limu talandirsara. Urik ormu lirin sawera, ♦ Jir an nga ni landa ma jirin. Angop ji heyenda sir. Lerawu toson ni lahakop yanga ni nanda nir. ²⁶ Hako Pol oto ma tavak li unda god ondo god indinga ambu lir, karem or haimba handambashiwak ma mushak orin tiyanda lir. Angop ji heye ji misiri sir. Mashi oso mbeek yanga Efesuskop nawa ambu sir, wahau. Kuyanga ol provins Esiak nanda ondo amber hom angop li misirakowa sir. ²⁷ Karem or mbari mashi oso si uwak yan ni landa nombo osmu mendek nanduwa. Yan ni landa nombo nom nembes, hi jivi Artemishi nga osmu misambi mendek takanduwa. Artemis oso ma ol provins Esiak fehe nga hovok misambi torok fehe amber hom sirin lotu unda lir. Hako mashi Polhi oso osmu hi god nokove Artemishi oson kavak nakwak nanduwa. ♦

²⁸ Mashi oson li misihi li waplelenaha wasilaka mendek limu mbara, ♦ Artemis tos yanga Efesusik sinda toso nom wasilaka mendek nanda sira. ♦ ²⁹ Karem mbaha mashi wasilaka mende yanga orok limu mbahanjira. Uhu li mbarik kuyanga orok fehe ma er nga limu mainkwambu mbara. Er li mbaha provins Masedoniak fehe Gaius fre Aristarkus op Pol nga yandari ovron li toloho ma

tirsandari mishik shirinyambar limu lai owera. ³⁰ Pol mashi oson or misihi or er nga ma ondo li tirsari mishik or ihi mashin or sawekmba mbari ri. Hako Jiasin tiyandari ma orin li pantleri lir. ³¹ Urik provins Esiak fehendari lida lihi ol Pol nga ananaimble tolohondari ondo orin li mainhaha lir nga karem limu mbara, ♦Mir avak os li tirsanda mishi orok iwa hala.♦

³² Ma mushak mbeek os orok li tirsari maintontlo sihin hishiyariri ambu lir. Hako lir men li usaha os wawu lihi lihik li hishiri oson hukwanakwayinjiri lir. ³³ Judama ondo ma lar hi orhi Aleksander oton li kisha ermberik maifuk ormu i sira. Urik orin li mbashirik or sihi nor tavalounashinak mayam li sinak mashin or sawe, karem mbaha uri ria. ³⁴ Hako orin li heyeri or Judama lar oria. Urik ma orok fehe Judama ambu ondo amber wasilaka mendek limu mbara, ♦Artemis tos Efesusik sinda toso nom wasilaka mendek nanda sira.♦ Karem limu mbara. Os erem li mbari oso nambe mendek washi mbahanjiri lira.

³⁵ Urik Efesusik fehendari malakama ondonjik jekamba lerawun landari ma oto or mbarik ma musha mende ondo mayam limu sira. Urik ormu mbara, ♦Jir yanga Efesusik fehenda ma jirin. Ji misi. Ma amber samba sambak fehenda er nga angop li heyerakonda nir, nir Efesusik fehe Artemishi aka nga sunja os hevenik takarik ni oweshihindak wanda oso nga ni washilinda oso angop li heyenda sir. ³⁶ Ma lar mbeek mashi kason mblarna ermbekwa ambu ri. Uwa osik oson ji hishiowewa hala. Jir avak kolomalok huliyusaha mbele las hishiyari namber ji uwa hala. ³⁷ Torok ji laharawa ma tovro mbeek mbele las tos ni lotu unda mishik hirnyanda ambu vri. Uhu frir mbeek mashi kava las god nokove nihi toson mbanda

ambu vri. ³⁸ Hako Demitrius nga ma ol lerawu nakremhin landa ma nga os mashi las ma lar nga li na nahi, os li kot ukuna wolokop ni misikundu. Unak malakama li lihi mashi lihi oson livai heyembakundu. ³⁹ Hako os mashi las nga ji na nahi, halandanak lida nihi li tirsali anasawekwa wolokop yawur nivai anasawekundu. ⁴⁰ Hako ji misika. Os malakama Romik fehenda otoi lerawun landa ma os ter ji uwa toson li misi nahi, avak li kotim ukwa jir, os men ji tirsaha ji mainkwambu mbaha awun ji ukmbaha ji uwa oson. Os erem ji uwa oso mbeek maintontlo sihi nga nawak ji uwa ambu sir. Os li ra silihi li mba, **◆** Mberem ushirik ji talandirsaha ji mainkwambu mbar? **◆** Karem li sili nahi, mberem nivai mbaku? **◆** ⁴¹ Malakamanjik jekamba lerawun landari ma oto mashin or sawerakoho nor mbashirik ma ondo olmu mbrumambuhu ira.

20

Pol provins Masedonia nga yanga Grik nga nor iri

¹ Hulaima nokopma mashi laka lakak li mbahanjiri oso am mendek si narik Pol mbashirik Jisasin tiyandari ma amber lasikop limu tirsara. Urik mashi las lirin ormu saunjelyara. Unak kwambuk li sikmbahan. Ushihi lirin or wesambasa lafakaha provins Masedoniak ormu ira. ² Yanga yanga ol provins Masedoniak nandari orok or ihi mashi musha mendek Jisasin tiyandari orok fehe ondon ormu sawera. Unak kwambuk li sikmbahan. Ushihi yanga oson or halaha provins Grikik^{20:2} ormu ira. ³ Niyaka nalmingrip Grikik liri ri. Ushihi nom sip lasik or lawuhu provins Siriak ikurik ormu ura. Hako or misiri Judama ondo orin li mandingormekmba limu mbara. Uri osik

20:2 **20:2:** *Provins Grik oso hi yeje sihi Akaia sira.*

nombo os or ikurin or halashihi indiyok provins Masedonia nombok ikurik ormu ura. ⁴ Ma ol Pol er nga nor tambuyandari ma kalira. Lar Sopater yanga Beriak fehe, or jikisi Pirushi ri. Tesalonaikak fehe ma frijip Aristarkus nga Sekundus nga, Gaius kuyanga Derbek fehe nga, Timoti nga ma frijip Esiak fehe Tikikus nga Trofimus nga. Ma kando Pol nga yandari lira. ⁵ Undari ma ondo lal masmas li ihi yanga Troasik nirin nikishiri lira. ⁶ Urik ni ihi yanga Filipaik ni lirik os hiyawu Bret Yis Ngashi Ambu oson ni andari wolok si narik orok nimu lira. Oso wolo am mendek si nashirik sipik ni lawu yanga Filipain ni halaha nimu ira. Niri tostava am li ishirik Troasik ni layihi ma ol masmas orok iri nga nimu anaheyera. Uhu niri 7-pela orok nimu lira.

Yanga Troasik Pol or urik Yutikus indik or usahari

⁷ Am Sandek si narik Jisasin ni hishiowehe komunionin ni akurik nimu tirsara. Urik Pol mashin ormu sawera. Am si haranak lirin ni halaha ni ikurik si nari osik Pol mashin er or sawe ihi nirkundik simu nara. ⁸ Aka metenje os ni tirsari mishi lam musha mendek ukru harari lira. ⁹ Aka metenje orok ni liri jikanda ermbasi lar hi orhi Yutikus or windon li tlendari mishik liri ri. Pol mashi hambelakak er or sawerik Yutikus suknyaha or tunguafaha misambik ormu takatukuyira. Urik orin li layi tolo larasari angop hari ri. ¹⁰ Urik Pol er nga nor rakaha or wari mishik kumban or huvuhu orin or tolo larasarik ormu indik usahara. Uhu ormu sawera, ♦ Jir tlaholowa hala. Tor wa undu. ♦ ¹¹ Karem mbashihi indik ormu lawura. Uhu bret las or laha or toltavaha orok tirsandari ma ondo nga limu ara. Uhu lir nga mashi musha mendek limu anasawera. Li anasawe ihi am si hararik Pol lirin or halaha ormu ira. ¹² Jikanda ermbasi oto am jivik or nashirik li rupshihi orin li laha limu ira.

Pol yanga Troasin or halaha yanga Miletusik or iri

¹³ Pol orhinjik nombok or ikurik or hishiri osik masmas or mbashirik sipik ni lawuhu yanga Asosik nimu ira. ¹⁴ Ni irik Pol or taha nirin yanga Asosik or heyeye nakrem sipik ni lawuhu Mitilini nimu ira. ¹⁵ Uhu kuyanga Mitilini ni hala ihi wahandashihi pasir ailan Kiosik nimu ira. Hovok wahandashihi ailan Samosik nimu ira. Hovok wahandashihi yanga Miletusik nimu ira. ¹⁶ Pol kolok Jerusalemik or ihi Pentikos wolok orok or likmba nor hishiri osik or mbeek provins Asia orok nambek likurik hishiri ambu ri. Uri osik yanga Efesusin or tikrihi yanga Miletusik ormu ira.

Pol sios lida Efesusik fehe ondon wesambasan or hari

¹⁷ Am yanga Miletusik ni talaha Pol sios lida ol Efesusik fehe ondon masmas ormu mainhara. Ushinak Miletusik li taha orin li heyekmbahan. ¹⁸ Am li rarik ormu lirin sawera, ♦ Jir angop ji heyendari sir, maifuk provins Esiak a rari wolok sishi raha ermba ermbak mbele mbele ol a undarin. ¹⁹ Jir angop ji heyendari sir, os hi anhin a halashirik si takarin. Uhu Jisasin hishindiyananda manjik a holoho lerawu havakavan a laha Wasilakan a tiyarin. Uhu Judama anin kavak li narik nomorawu laka mushak anhik si lawurik a kishaha Wasilakan a tiyarin. ²⁰ Hako an mbeek a ajehe mashi os jirin a saunjelyakurin a halari ambu nir. Ma li tirsanda mishi nga mahi aka akak a ihi ermba ermbak jirin mashin kormbak a sawendari nir. ²¹ Ermba ermbak mashi kwambuk Judama nga yanga Grikik fehe ma nga nakrem a sawendari ona. Unak wawu lihin li tormblehe Avui Wasilakahik li taha Wasilaka nihi Jisashi mashin li misindiyakmbahan.

²² Ji misika. Masikome Avui Wasilakahi anin or mbandanda osik Jerusalemik a ikwak amu unduwa. Mbele

las orok anhik talakwa a heyenda ambu nir. ²³ Hako Masikome Avui Wasilakahi yanga yangak anin karem sawenda ora, krawuk li owenak nomorawun a kishakwa osmu anin nikishinduwa. ²⁴ Hako an mbeek maome anhinjik a hishinda ambu nir. Lerawu os Wasilaka Jisas anin or hashihindak a landa oso a larako nahi, a rupshikwa nir. Lerawu oso mashi jivi os Avui Wasilaka hulaima nokopman or rupshindan kormbak a saweyanda lerawu sira.

²⁵ Ji misi. Mas jiji nindik a ihi Avui Wasilaka mbanak jip ji likundari mashin a saweri nira. Hako kumak jir mbeek fumunyava anhin indik heyekwa ambu jir. ²⁶ Uwa osik ter jirin kormbak amu sawenduwa. Os jiji lar hik or i nahi, oso anhi musak nakwa ambu sir. ²⁷ Mberem ushiwak? An mbeek os Avui Wasilaka or ukmbaha nor mbahanda mashi las jirin a sawekurin a halari ambu nir, wahau. Amber hom angop a sawerakori nir. ²⁸ Jir jihinjik ji auheyeha ma ol sios Avui Wasilakahik sindan armek ji washilika. Ma ondo angop Avui Wasilaka jikisi orhi fik or frungawuri lira. Uri osik Masikome Avui Wasilakahi lirin ji washilikmbaha jirin ormu kamara. ²⁹ Angop a heyewa sir. Os jirin a halaha iwa wolo haimba handambanda ma li taha avak kala asa sipsipin li kavak nanda hom jirin kavak nakwa lir. ³⁰ Unak jiji nindik ma lal avak li usaha mashi lal haimba handambakwa lir. Li haimba handambanak Jisasin tiyanda ma lal avak lirin tiyakwa lir. ³¹ Uwa osik ermbea ermbak ji auheyeka. An asama nalmingrip jir nga na liri wolo jirnjik a hishihi mashin niri tandi jirin a sawehendarin ji hishihi halawa hala.

³² Ter jirin Avui Wasilakahi tavak amu halanduwa. Uhu mashi jivi Wasilakahi os hulaima nokopman or rupshinda

oso nga avak jihik si nashinak kwambuk ji sika. Uhundanak Avui Wasilaka jirin or ukmbaha or mbahanda hom jirin or arangoshinak ermba ermbak jipjip likwa jir.

³³ An mbeek ya kowe mbele mbele jihi ondonjik a silindari ambu nir. ³⁴ Angop ji heyenda ona. Tava anhik lerawun a laha anhinjik a linda nir. Uhu ma ol nakrem ni liwan er nga na jelyanda ona. ³⁵ Os erem a landa jirin a mukukmbaha a landa sir. Jir avak erem ji laha ma ol lihinjik jelyandahi ambu ondon ji jelyaka. Uhu mashi os Wasilaka nihi Jisas mbahanda oson ji hishika. Karem or mbari osa, ♦Os ma anandin ni rupshihhi mbele mbelen lirin ni ha nahi, Avui Wasilaka warje mende nga nirin rupshinda ri. Hako os mbele mbelen nihikop ni lakwak ni hishi nahi, Avui Wasilaka nirin rupshinda ambu ri. ♦

♦
³⁶ Pol mashin am or sawerakoho kumbambongon or huvuhu sios lida nga Avui Wasilakan limu sawera. ³⁷ Ushihhi Polin li toloho makshitakshihhi warje mende nga limu tlaholora. ³⁸ Pol or mbar, ♦Jir mbeek fumunyava anhin indik heyekwa ambu jir. ♦ Karem or mbari osik warje mende nga limu tlaholora. Uhu orin limu sipik lai halara.

21

Pol sipik or lawulihhi Jerusalemik or iri

¹ Nir sios lida ondon ni halashihhi sipik ni lawuhu nombok ailan Kosik er nimu ira. Uhu wahandashihhi ailan Rodesik nimu talara. Ushihhi Rodesin ni halashihhi kuyanga Patarak nimu talara. ² Uhu ni heyeri sip anandi las yanga Fonisiak si ikmba simu ura. Urik sip orok ni lawuhu nimu ira. ³ Ni ihi ailan Saiprusin tava ashi yok ni

lafaha kuyanga Tairik nimu ira. Yanga Tair oso provins Siriak nandari sira. Sip oso mbele mbele lal yanga orok si halakurik nari osa. ⁴ Urik Jisasin tiyandari ma lal orok ni heyehé niri tostava tava yok frijip lir nga orok nimu lira. Urik Masikome Avui Wasilakahi Jisasin tiyandari ma orok fehen or saushashirik Polin limu sawera, ♦ Mir avak Jerusalemik iwa hala. ♦ ⁵ Hako sip am kuyanga Tairin si halaha si ikuri wolok si narik, Jisasin tiyandari ma orok fehe nga jikis nokopji lihi nga nirin li laha yanga hikri yok ni layihi solwara sumbu yok kumbambongon ni huvuhu Avui Wasilakan nimu sawera. ⁶ Ushihi lir nirin li wesambasarik nir nga mu lirin wasambasara. Uhu sipik ni lawurik lir indik yanga lihih limu ira.

⁷ Yanga Tairin ni halaha yanga Tolemesik nimu talara. Uhu Jisasin hishindiyananda ma ol orok fehe ondon ni heyehé ni howaimbawayihi niri namtar orok nimu wara. ⁸ Ni wahandashihi Tolemesin ni halaha yanga Sisariak nimu talara. Uhu Filiphi akak ni layihi or nga nimu lira. Or mashi jivi Jisashin sawendari ma ri. Or ma 7-pela ol aposelin jelyakmbaha mas li kamahandari ma lar oria. ⁹ Or jikis nokopji tovro kavro ngashi ri. Lir hulasi namber. Lir Avui Wasilakahi mashin profet hom sawendari lir.

¹⁰ Niri lal nga orok ni liri nir. Urik profet lar hi orhi Agabus provins Judian or halaha ormu yanga Sisariak rakara. ¹¹ Or taka nirin or heyehé kufulombo Polhin or laha kumba tava orhin masham orhinjik ormu ishira. Uhu ormu mbara, ♦ Masikome Avui Wasilakahi ormu karem mbanduwa. Kas karem a uwak ji heyewa kaso Judama avak kufulombo kasohi mashaman Jerusalemik erem li ishiji Judama ambu ondo lihi tavarenjek li hakwa ri. ♦

¹² Mashi oson ni misihi nir nga orok fehe ma nga amber kwambuk Polin nimu mbara, ❖ Mir avak Jerusalemik iwa halaka, ❖ ¹³ karem ni mbarik Pol mu mbara, ❖ Mberem ushiwak ji tlaholoho wavu anhin kavak ji nandu. An mashi Wasilaka Jisashin a sawenda onik anin li toloho Jerusalemik krawuk li owekwan a ajekwa ambu nir. Os li mandingormekwak li uwa oso nga an mbeek a ajekwa ambu nir. ❖ ¹⁴ Ni heyeri Pol Jerusalemik or ikuri mendek nari ri. Ushirik ni heyeye nir mbeek orin ni pantlekurik nari ambu sir. Uhu nimu mbara, ❖ Mbele mbele os si nakmba Wasilaka mbahanda oso halanak os si nakmba nor mbahanda hom si naka. ❖

¹⁵ Niri lal am li ishirik Jerusalemik ni ikurik mbele mbelen nimu hundujera. ¹⁶ Urik Jisasin tiyanda ma lal yanga Sisariak fehe ondo er nga nakrem nimu ira. Ni irik yanga Sisariak fehe ondo nirin Nasonhi akak limu laha ira. Ma oto Saiprusik fehe ria. Mas wolokop sishihi Jisasin tiyanda ma lar oria. Uhu aka orhik nimu wara.

Pol Jerusalemik or layiri

¹⁷ Ushihi Jerusalemik ni talarik Jisasin hishindiyananda ma nirin li heyeye limu rupshira. ¹⁸ Ni wahandashihi Pol nirin or laha Jemsin heyekurik nimu ira. Oro wolo sios lida ondo orok limu tirsalira. ¹⁹ Urik Pol lirin or howaimbawaihi mbele mbele os Avui Wasilaka orhi tavak Judama ambu ondo lihi nindik or landari oson ormu sawera.

²⁰ Sios lida ondo Polhi mashin am li misirakoho hi Avui Wasilakahin limu hauowera. Uhu limu orin sawera, ❖ Mir angop mi heyeri sir, Judama musha mendek angop Jisasin wavu lihik oweri lir. Hako lir amber lo Moseshin armek tiyanda ma lira. ²¹ Hako ma lal karem mbafirimbiri lir, Pol Judama ol Judama ambu ondohi yangak linda ondon

ormu sawenduwa, ♦Moses kayehenda mashin ji tiyawa hala. Jir avak jikisi hulayi jihi masamsishi lihin ji korowa hala. Uhu mbele mbele ol misumu walanga wolok sishihi ji tiyanda nombon ji tiyawa hala. ♦Mir mashi karem mi sawenda, karem mirin li mbafirimbari osik ma ondo li misihi wavu lihi kavak nari sir. ²² Hako mberem nivai uku? Lir os torok mi rawa avak misikwa lir. Las avak li taha mirin kavak li nanda ngashi. ²³ Uwa osik mbele las os mi ukmba ni mbawa hom avak erem uka. Ma nihi lal tovro kavro angop mbele las li ukurik Avui Wasilakan li saweri sir. ²⁴ Unda osik mir avak ma ondo nga tempelik ji ika. Uhu avak nombo nombo misokome Avui Wasilakahik jivik li nakwak li unda hom ji uka. ^{21:24} Uhu ya lal avak lirin hashinak masakukwa lihin li lerekwa ofan li haka. Erem mi unak Judama ol Jisasin hishindiyaanda mak nanda ma rondo avak li heyeye li mbaka. Mashi os mirin li mbari men li mbafirimbari sir. Mir er nga Moses kayehendari mashin tiyanda mir, karem li mbaka. ²⁵ Hako Judama ambu ol Jisasin tiyanda ondonjik jekamba las angop karem ni kaye ni orمبرi sir, ♦Jir avak fleome ol ma tavak li unda god ondonjik li ofa uwa ondon ji awa hala. Uhu fle ol li humukushiwak hawa nga mbele mbele ol fi nga nawan ji awa hala. Uhu nokophirimbiriwa hala, ♦karem nimu kayera. ♦

²⁶ Karem li mbarik Pol or wahandashihi ma ondon or laha misokome Avui Wasilakahik jivik li nakuri lerawun li lakmbaha tempel akak limu layira. Uhu prisin or sawe normu mbara, ♦Nir ter sishi ihi niri 7-pela li inak Avui Wasilakahi misokomek jivik ni nakwa ofan ni hakwa nir. ♦

21:23: Nam 6:1-20; Ap 18:18 **21:24** **21:24:** Nombo nombo oso Namba
 sapta 6 orok ji heyeka. **21:25:** Ap 15:29 **21:26:** 1 Ko 9:20

Judama tempel akak Polin li tolori

²⁷ Niri 7-pela am mendek li nakurik si narik, Judama ol provins Esiak tari ondo tempel aka os inyi li washihindari akome orok Polin li heyehe, orok liri ma ondon li mbarik Polin li wapkava hisihi orin limu tolora. ²⁸ Uhu kwambu mendek limu mbara, ♦ Jir Israelik fehe ma jirin. Ji taha avak nirin jelyaka. Ma toto yanga yanga amber hom nir Judama nga mashi os Moses kayehendari nga tempel aka roso nihi nga mashi kavan sawenda ri. Hako oso nom nembes, wahau. Or yanga Grikik fehe ma ondon er nga tos tempel aka Avui Wasilaka kamahanda torok laharlanda ora. Uwak Avui Wasilaka misokome orhik or heyewa osmu kavak nanduwa. ♦ Karem limu mbara. ²⁹ Mas li heyeri Pol ma lar hi orhi Trofimus yanga Efesusik fehe oton or laha yanga orok nakrem fri yarik li heyeri osik karem hishiri ola, ♦ Pol ma oto angop er nga tempel akak or laha layiri ri, ♦ karem hishiri ola.

³⁰ Ma ol Jerusalemik fehe mashi oson li misihi limu huliyusara. Uhu amber li shirinya ra tirsaha Polin li toloho tempel aka inyi hikriyok limu la layira. Uhu tempel aka inyi oso akayanga amber limu arangorakora.

³¹ Urik ma amber hom Polin li mandingormekurik limu ura. Urik Romik fehe komanda mashi oson ormu misira, Jerusalemik fehe ma amber li anangriaaha li anajirin.

³² Uhu kolomalok orhi siyok sinda kepten lal nga awun unda ma lal nga or laha limu ira, os hulaima nokopma ondo tirsari mishik. Urik Judama ondo komanda oto awun unda ma orhi nga nor laharashirik li heyehe os Polin li jiri er limu halara.

³³ Urik komanda oto awun unda ma orhi ondon or mbashirik sen kuvu lap li laha Polin limu ishira. Uhu Judama ondon ormu silira, ♦ Ma toto lawe ri? Mberem

or ur? ³⁴ Hako ma musha mendek orok li sihi mashi apsham apsham li mbaha warje mende nga li mba hukwanakwayishirik or mbeek yawur misihi yariri ambu ri. Uhu nor mbashirik awun undari ma Polin li laha aka lihik limu la layikmba ura. ³⁵ Hako Pol or ihi akak or lawukurik or urik ma musha orin li heyehe limu tara. Awun unda ma li heyeri lir Polin li jikuri mendek nashirik orin limu kishara. ³⁶ Ma musha mendek li tiya ihi limu mbara, ³⁷ Ma totot mandingormeshinak or haka, ³⁸ karem limu mbara.

Pol ma ol talandirsari ondon mashin or saweri

³⁷ Urik awun undari ma ondo am Polin li laha aka lihik li lalayikurik li urik Pol komanda oton Grikhi mashik ormu mbara, ³⁸ Wa, am mi halashinak mashi las mirin a mbakundan? ³⁹ Urik komanda oto mu mbara, ⁴⁰ Mir am Grikhi mashin mbanda om? ⁴¹ An a hishiwa, mir Ijipik fehe ma kar mas wolok awun uhu gavman nga anajihi ma 4,000 ol man mandingormendari ondon laha misamtelmbamba orok i lihinda ma, karem a hishiwa mir. ⁴² ⁴³ Urik Pol mu mbara, ⁴⁴ An Judama lar anira. Provins Silisiak nanda yanga Tarsusik fehe anira. Kuyanga anhi oso hi ngashi sir. Hako halashinak mashin hulaima nokopman a saweka.

⁴⁵ Urik komanda oto or mbashirik Pol akayangak or sihi nor mbashinak mayam li sinak or sawekmbaha ormu tavalounara. Urik ma amber mayam limu sira. Urik Pol lirin Hibruhi mashik ormu sawera.

22

¹ ² Mahasanje, avoko anhi jirin. Ter mbele mbele os anhik talahandan kormbak a sawenak jimu misikuwa.

³ Karem mbaha Hibruhi mashik or mbashirik li misihi mayam er limu narakora. Urik ormu mbara, ⁴ An

Judama nira. Nijava anhi yanga Tarsus orok si wari nira. Yanga Tarsus oso provins Silisiak nanda sir. Hako an Jerusalem torok a saha wasilakak a nari nir. Tisa nihi Gamaliel oto anin mashi Moseshi os neloko nihi misindiyandari ondon arme mendek or owesawerik amu misira. Uhu an mbele mbele jivi Avui Wasilaka os or rupshindan a tiyakmbaha funtlehavantlehe na landari nir, os ter jir uwa hom. ⁴ An Jisasin hishindiyananda hulaima nokopma ondon kavak a nandari nir. Uhu lirin a toloho na mandingormekmbaha kuvuk a ishihi krawuk a owendari nir. ⁵ Hetpris nga Judama lida lihi ondo nga lir os erem a undari angop li heyendari sir. Uhu lir os erem a undari oson sawekwa lir. Lir jekamba lal ma ol yanga Damaskusik lindarinjik li kayehe anin harik a laha Damaskusik amu ikmba ira. Jisasin hishindiyananda ma ondon a tolo laharaha Jerusalemik krawu akak a oweshinak kavak li nakmbahan.

⁶ An nombok a ihi am ta komek or sikurik or narik yanga Damaskusik a talakuri ambek simu nara. Urik kolok tumsar kasai lervlandari hom lersuwu yok simu taka anin arangora. ⁷ Urik misambik a rakatukuyihi na waha misirik mashi las ma lar karem ormu mbara, ♦Sol, Sol. Mberem ushiwak anin mi kavak nakwak undua?♦

⁸ Karem mbarik amu mbara, ♦Wasilaka, mir lawe mir? ♦ Urik ormu mbara, ♦An Jisas Nasaretik fehenda nira. Anin mimu kavak nanduwa, ♦ karem ormu mbara. ⁹ Hako ma ol an nga ni iri ondo os si lervlandari hom nari oso nom heyeri lir. Lir mbeek mashi os anin mbari oson armek misiyariri ambu lir.

¹⁰ Urik amu mbara, ♦Wasilaka, mberem avai ukundana?♦ Urik ormu anin sawera, ♦Wa, mi usa ihi yanga Damaskusik layika. Yanga orok ma lar or taha lerawu

os mirnjik a kamahanda oson avak mirin sawekwa ri. ¹¹ Hako lervlandari hom nari oso amba amba mende si ushirik misokome anhi mbeek mbele las a heyekurik nari ambu sir. Urik ma ol an nga ni iri ondo tava anhin li tolo laha Damaskusik nimu layira.

¹² Ma lar Damaskusik lindari ri. Hi orhi Ananaias oria. Or mashi Moseshin yawur or tiyaha Avui Wasilakahi siyok sindari ri. Judama ol Damaskusik lindari ondo amber orin rupshindari lir. ¹³ Ananaias oto an liri mishik pasir or ta sihi ormu mbara, ¹⁴ Awasayi anhi Sol, misokome mihi avak indiyok jivik nanak mi heyekwa sir, ¹⁵ karem or mbarik lewas misokome anhi indiyok jivik si narik orin amu heyera.

¹⁴ Urik ormu mbara, ¹⁵ Neloko nihi ondo Avui Wasilaka lihi oto angop or kamahanda mir. Uwa osik mir avak os or mbawa hom ukwa mir. Uhu mir avak ma warna ma Jiasin mi heyenak mashin or sawenak misikwa mir. ¹⁶ Mir avak mashi Avui Wasilakahin mi laha hulaima nokopma amber tos mi heyeha mi misindan sawenak li misikwa mira. ¹⁷ Hako nambek liwa hala. Kolok mi usaha hi Jisashin mi ushanak mirin li fak tolofaleshinak kava kava mihin or yoko ermbeka, ¹⁸ karem ormu mbara.

¹⁷ Ushihi indiyok Jerusalemik amu rara. Uhu tempel aka orok Avui Wasilakan a saweri wolo sukuk heyendari hom Wasilakan amu heyera. ¹⁸ Urik ormu sawera, ¹⁹ Mir usaha kolomalok Jerusalemik mi halaha ika. Os mashi anhin yanga torok mi sawe nahi, lir mbeek misikwa ambu lir, ²⁰ karem or mbarik amu mbara, ²¹ **Wasilaka**, an angop li heyenda nir. Mas aka ol li lotu undari mishi orok a ihi ma ol mashi mihin misindiyandari ondon a jihi krawuk a owendari lira. ²² Os mashi mihin sawendari ma Stivenin li ji mandingormeri wolo, an pasir a sihi os erem

li uri oson a heyeri jivi, karem a mbari nir. Uhu ma ol orin jimandingormeri ondo kousamba lihin a washi siri nira. ❖

²¹ Hako Wasilaka mu mbara, ❖ Mir ika. Avak a h-lashinak yanga home mendek mi ihi Judama ambu ondo-hik ikwa mir, ❖ karem ormu mbara. ❖

Pol orhinjik or Romik fehe, karem or mbari

²² Urik Judama mashi oson li misihi wasilaka mendek limu mbara, ❖ Mandingormeshinak or ha. Nir ma roto or likmba ni hishiwa ambu nir, ❖ karem mbaha ²³ li mbanjiji kousamba lihin li tloloho limu haihanda ermbera. Uhu havin limu tanyi ermbera. ²⁴ Urik komanda oto or mbarik awun unda ma ondo Polin li laha aka lihih limu la layira. Aka lihih li lalayi oweshirik komanda oto ormu hishira, ❖ Mbere mendem or ushiwak hulaima nokopma orin li waplelenaha li mandingormekwak li mbaw? ❖ Karem or hishihi Polin li warmblashikmba normu mbara. Unak korbak or sawekmbahan. ²⁵ Uhu nor mbashirik kumba tava orhin limu ishira. Urik Pol or sihi nor heyerik kepten pasir or sirik Pol mu orin silira, ❖ Lo jihi mberem si mbandu? Romik fehenda man yawur ji kotim u namber men ji warmblashikwa os? Os erem ji ukwa oso jivik nakwa os? ❖

²⁶⁻²⁷ Kepten oto mashi oson or misihi komanda orhin ormu i sawera, ❖ Avak mberem mivai uku? Ma oto Romik fehenda ri. ❖ Karem or mbarik or ihi Polin ormu silira, ❖ Mir sawenak a misi. Mir Romik fehenda om? ❖ Urik ormu mbara, ❖ He. An Romik fehenda ma anira. ❖ ²⁸ Urik komanda oto mu mbara, ❖ An ya wasilaka mendek Romik fehe gavmanin a haha Romik fehenda mak a nari nir. ❖ Urik Pol mu mbara, ❖ An wahau. An avoko nijava anhi

angop Romik fehenda mak fri nari osik an Romik fehenda ma nira. ♦²⁹ Awun undari ma ol orin jikmba uri ondo mashi oso li misihi limu halara. Urik komanda oto mashi oson or misihi os or mbashirik awun undari ma ondo Polin sen kuvuk li ishiri oson or hishihi ormu ajera.

Pol Judama lida lihin or saweri

³⁰ Komanda oto or wahandashihi ormu hishira, ♦Mberem ushirik Judama ondo Polin li mandingormekurik li ur? ♦karem mbaha or mbashirik Polin li ishiri sen kuvu oson limu sorngora. Uhu bikpris ondo nga Judama lida lihi ondo nga lirin or mainhashirik limu talandirsara. Uhu or mbashirik Polin li laha ihi os li tirsandari mishik li oweshirik misokome lihik ormu sira.

23

¹ Uhu Pol Judama lida lihi ondon or heyeye ormu mbara, ♦Mahasanje, an ermba ermbak misokome Avui Wasilakahik wavu anhi nga jivik si nawak a yanda nir. An a hishiwa an mbeek mbele kava las a unda ambu nir. ♦

² Urik hetpris Ananaias ma ol Pol nga pasir siri ondon or sawe normu mbara, ♦Orin suwambushi yok ji jika. ♦

³ Urik Pol mu orin mbara, ♦Avui Wasilaka avak mirin jikwa ri. Mberem ushiwak? Mir tarvle tenganda ma mir. Mir hikri yeje li heyewa jivik nawa mir. Hako akome yeje angop kavak nawa mir. Mir sunja inyi os tlendirinashiwak li walashiwak hikriyok li heyewa armek si naha sinda hom nawa mir. Mir mbeek lon mi tiyaha anin mi kotim ukwak uwa ambu mir, wahau. Uwa osik lon mi mblarna erembehe anin li jikwak mimu mbanduwa. ♦

⁴ Karem or mbarik ma ol pasir siri ondo li misihi limu mbara, ♦Mir mashi kavan hetpris Avui Wasilakahin or mi mbandu te. ♦

⁵ Urik ormu mbara, ♦ Kava am a mbar. Mahasanje, het-
prisik or nandan a heyenda ambu re. Jekamba Avui Wasi-
lakahik karem li kayehendari sir, ♦ Jir avak malakama
jihin mashi kavan ji mbawa hala, ♦ ♦ karem ormu mbara.

⁶ Pol malakama ondo angop or heyeri lir, lal kraha
Sadyusi nga sindari lir, lal kraha Farisi nga sindari lir. Uri
osik or ushaha normu mbara, ♦ Mahasanje, an Farisi nir.
Neloko anhi ondo er nga Farisik fehenda lira. An ma ol
hahanda indiyok li usahakwa, karem a hishinda nir. Unda
nombo orok ter jimu anin kotim unduwa. ♦ ⁷ Karem or
mbarik Farisi nga Sadyusi nga lihi ambek li anamblarnaha
li anakoroho kraha frijip limu sira. ⁸ Mberem ushirik?
Sadyusi ondo karem hishinda lir, ♦ Avui Wasilaka mbeek
ensel nga masakome nga or uhunda ambu lir. Ma ol
hahanda mbeek indiyok usahakwa ambu lir. ♦ karem
hishinda lir. Hako Farisi ondo karem hishinda lir, ♦ Avui
Wasilaka ensel nga masakome nga or uhunda lir. Ma ol
hahanda indiyok usahakwa lir. ♦ karem hishinda lir.

⁹ Er li anakoroho lihi ambek limu anamainkwambu
mbara. Urik mashi Moseshin sawendari ma ol Farisik
fehendar lal li usasihi mainkwambuk limu mbara, ♦ Nir
ni heyewa, ma toto mbeek mbele kava las uwa ambu ri.
Masikome Avui Wasilakahi mo ensel lar mo mashin or
sauhawak or mbandar mbe? U nahi or mbeek mbele
kava las uwa ambu ri. ♦ ¹⁰ Urik kepten oto or heyeri os
li mainkwambu mbari am wasilaka mendek nar. Las avak
ma ondo Polhi maomen li tolo lai laranak si kunyakurik
ormu ajera. Uhu awun undari man or mbashirik Polin li
lai tolo laharlaha aka lihik limu laha ira.

¹¹ Urik niri oro wolo Wasilaka Pol liri mishik or sihi
normu sawera, ♦ Mir ajewa hala. Kwambuk mi sihi os

Jerusalemik mi sawenda hom mashi anhin erem Romik sawekwa mir. ❖

Judama Polin li mandingormekmba li mbari

¹² Am si hararik Judama lal li tirsaha li mbaolsoloho limu mbara, ❖ Nir naman Polin ni mandingormehekop akwa nga uksembe nga ni akwa nir. ❖ ¹³ Ma ol mashi oson mayam mba wanyiri ondo 40-n tikriri lira. ¹⁴ Ma ondo li ihi bikpris ondo nga Judama lida lihi ondo nga limu sawera, ❖ Nir angop mainkwambu mende las karem ni mbawa nir, nir naman Polin ni mandingormehekop akwa nga uksembe nga ni akwa nir. ¹⁵ Uwa osik ji sawenak komanda oto Polin or laha indiyok malakama tirsanda mishik or laha ika. Jir avak orin karem ji haimba handambaka, ❖ Nir indiyok Pol mbele mbele ol or uri ondon ni oweiweiheyekmba nimu hishinduwa, ❖ karem ji mbaka. Unak nir nombon tleshi lihindanak or tanak ni mandingormekwa ri, ❖ karem limu mbara.

¹⁶ Hako Pol hinuku orhi os orin li mandingormekmba li mbari oso angop or misihi nor ihi awun undari ma ondohi akak or layihi Polin ormu sawera.

¹⁷ Urik Pol kepten lar or usharik or tarik ormu sawera, ❖ Jikanda ermbasi toton mi laha inak or ihi komanda mihin or heyee. Or mashi las orin or sawekmbaha rawa ri. ❖ ¹⁸ Urik kepten oto jikanda oton or laha komanda orhik or laha ihi ormu mbara, ❖ Krawuk linda ma Pol or mbashiwak jikanda toto mashi las mirin or sawekmbaha na laha shimu randuwa. ❖

¹⁹ Urik komanda oto or taha jikanda oton mantle yok or tololai owehe ormu silira, ❖ Mbele mi sawekmbaha mi raw? ❖

²⁰ Urik ormu sawera, ♦ Judama lal angop li mbaol-soloho mirin li sawenak ushok Polin mi halashinak malakama tirsanda mishik li laikmbaha mbawa lir. Uhu lir avak mirin mbafirimbakwa lir, ♦ Nir mbele mbele Pol uri ondon armek indiyok ni oweiweiheyekmba nimu hishin-duwa, ♦ karem mbafirimbakwa lir. ²¹ Hako mir mashi os erem li mbawan misiwa hala. Ma mushak 40-n tikriwa ma ondo angop mainkwambu las karem mbawa lir, ♦ Nir naman Polin ni mandingormehekop akwa nga uksembe nga ni akwa nir. ♦ Uwa osik ter ol nombon tle lindu, mi mbashinak Polin li laha inak li mandingormekmbahan. ♦

²² Urik komanda oto jikanda oton mainkwambuk or pantlehe ormu mbara, ♦ Mi ihi os anin mi ta heyewan avak sawenak li misiwa hala, ♦ karem or sawehe nor mbashirik ormu ira.

Li mbashirik Pol malakama Felikshik or iri

²³ Urik komanda oto orhi siyok sindari kepten frijip or usharik fri rarik ormu sawera, ♦ Shi ihi awun unda ma 200, hosik lihi awun unda ma 70, kormek awun unda ma 200, shi mbanak li hundujeka. Uhu avak niri 9 kilokik yanga Sisariak ji ika. ²⁴ Uhu avak Pol likwa hos lar er nga ji hundujehe armek ji laha inak orok or lawulihi nor ihi malakama Felikshi yangak or ihi nor lika. ♦

²⁵ Uhu jekamba las er nga ormu kayera, ²⁶ ♦ An Klodius Lisias anira. Jekamba toson mir malakama Feliksnjik amu kayenduwa. ²⁷ Judama ondo ma toton li toloho li mandingormekurik uri lira. Hako an a misiri or Romik fehenda, karem or mbarik a misihi an nga awun unda ma nga ni ihi indiyok tava lihi ni lari ri. ²⁸ Uhu an ma roto mbele os or urik kavak nari oson a heyekurik Judama lida lihi tirsandari mishik amu laha ira. ²⁹ Judama ondo lo lihin or mblarnar, karem mbari lir. Hako an a

heyeri mbeek mbele kava las or ushirik krawuk li owehe li mandingormekurik nari ambu sir, wahau. ³⁰ Hako ter a misiwa ma lal angop mayam orin li mandingormekwak li mbaolsolowa lir. Ushiwak kolomalok or amu halashiwak mihik induwa. Uhu ma ol orin kotim uwa ma ondo nga angop a sawewa osik avak mihik li ihi maintontlo os orin li kotim uwa oson li sawenak mivai misika, ♦ karem ormu kayera.

³¹ Urik awun unda ma ondo komanda oto or mbari mashin li misihi nirik Polin li laha kuyanga Antipatrisik limu laha ira. ³² Er li ihi si hararik hosik awun undari ma nom Polin li laha yanga Sisariak limu ira. Urik awun undari ma mamatar olmu indiyok Jerusalemik ira. ³³ Urik hosik awun undari ma ondo yanga Sisariak li ihi malakama Feliksin li heyeha jekamban orin li haha Polin er nga orhi tavak limu halara. ³⁴ Urik Feliks oto jekamba oson ormu heyera. Uhu Polin ormu silira, ♦ Mir yanga mbeek fehe mir? ♦ Urik Pol mu mbara, ♦ An provins Silisiak fehenda nira. ♦ ³⁵ Urik Feliks mu mbara, ♦ Halanak mirin kotim uwa ma ondo li rahakop yawur mashi mihin a misikwa nir, ♦ karem or mbaha nor mbashirik Polin li laha krawuk os Herothi aka lakak nandari orok li oweshirik ormu lira.

24

Judama lida lihi Polin li kotim uri

¹ Niri tostava am li ishirik, hetpris Ananias nga Judama lida lihi lal nga Tertulus nga limu yanga Sisariak takara. Tertulus oto Romik fehe ma owendari lon hishiyarindari ma ria. Li taha mashi os Polin li kotim ukurik li mbari mashi oson Feliksin limu sawera. ²⁻³ Urik Feliks Polin or usharik or tarik Tertulus oto masmas orin ormu mbara, ♦ Malakama Feliks, mir nirin mi jelyashiwak arme

mendek erem nimu linduwa mbeek awu nga ni nanda ambu nir. Wapjiphishi os mihik nanda si uwak mbele mbele kavak nahanda oso osmu jivik nanduwa. Nir oson ni heyeye wavu nihi jivi mendek si naha mirin nimu rupshinduwa. ⁴ Hako las avak mirin a tolntlefantlenda ngashi. Mi mbashinak mashi kandakar mirin a sawenak mi misika.

⁵ Ma toton mi heyewa or men maifuhu yanga yangak or yaha Judama ni nindik mashin or sawerik wavu lihi si huliyusarik awun undari lir. Uwak ma mushak nirin li halaha ihi olmu orin tiyanduwa. Or ma ol yanga Nasaretik fehe oton tiyanda ma lida lihi ria. ⁶⁻⁷ Oso nom nembes. Tempel akan or urik misokome Avui Wasilakahik kavak si nakurik nari sir. Uri osik orin nimu tolora. ⁸ Uwa osik mihinjik ma toton oweiweiheyeye silinak or mbanak mivai heyeka, os orin ni kotim uwa maintontlo oson. ❖

⁹ Urik Judama ondo Tertulus oto nga li sihi olmu korbak mbara, ❖ Mashi ondo amber omendinga lira. ❖

¹⁰ Urik Feliks Polin tavakop ormu ura. Unak or nga sawekmbahan. Urik Pol mu mbara, ❖ Angop a heyenda mir. Mir asama mushak malakamak mi naha majistret nihik nanda mir. Uwa osik mirin a rupshihi mashi las mirin amu sawekuwa. ¹¹ Os li mbawa ome ambu sir. Os mi sili nahi, avak li sawenak mi misikwa sir, a lotu ukmbaha Jerusalemik a iri mbeek niri mushak nari ambu sir, niri 12-pelakop nari lir. ¹² Oso wolo tempel aka orok mo os Judama lotu unda aka orok mo yanga orok mbeek mashi las orok fehe ma ondo nga ni anamainkwambu mbarik heyeri ambu lir. Uhu mbeek a mbarik ma li talandirsaha wavu lihi li huliyusaha mbahanjiri ambu lir, wahau. ¹³ Uri osik lir mbeek mbele os a urik kavak narik li heyeye orok anin li toloho kotim uri ambu lir. Uwa

osik os li mbawa omendinga ambu sir. ¹⁴ Hako an Jiasin tiyanda nombo os Judama kava, karem li mbanda oson a tiyanda nir. Uhu neloko nihi Avui Wasilaka lihi oton amu lotu unduwa. An mashi amber Moses kayehendari nga profet Avui Wasilakahi li kayehendari nga na toltangri na misindiyanda nir. ¹⁵ An Avui Wasilaka os ma jivi nga ma kava nga ol hahanda or mbanak li ushakwa oso menden amu nikishinduwa, tol torok liwa tondo li nikishinda hom. ¹⁶ Uwa osik ermba ermbak sunguwavu anhi nga a mblarnaha jivijivi nom a ukmbaha namu hishinduwa. Unak Avui Wasilaka nga hulaima nokopma nga li heyenak mbeek mbele las a uwa kavak nakwa ambu sir.

¹⁷ Asama lal yanga anandi lalik a lindari nir. Uhu ya lal erndakavan a haha ofa Avui Wasilakan er nga na hakmbaha indik Jerusalemik *a iri nir. ¹⁸ Uhu Avui Wasilakahi misokomek jivik a naha tempel akak a layi lirik anin limu heyera. Hako mbeek ma mushak an nga ni liri ambu lir. Uhu mbeek ma lal orok hukwarakwasi yari ambu lir. Hako Judama lal ol provins Esiak fehe ondo olmu anin tolora. ¹⁹ Os ma ondo mashi lal anin li mbaku nahi, wa, halashinak amber hom torok li ra sihi misokome mihik livai anin kotim uka. ²⁰ Ma tol torok siwa lal, os Judama lida lihi tirsanda mishik siri wolo, mbele las a mbari kavak narik am li heyenda nahi, wa mbanak kormbak li saweka. ²¹ Ma ol hahanda kumak indik li ushakwa mashin a mbarik li misihi limu anin kotim ura. Mashi kaso nom lihi nindik a sihi na saweri nir, ♦ karem ormu mbara.

²² Feliks nombo os Jisashi mashin li misindiyandari oso kal angop heyeyarindari ri. Undari osik ormu mbara, ♦ Komanda Lisias or tanakop mashi mashi os orin a ukwan a sawenak ji misikundu, ♦ karem mbaha li halashirik simu nara. Uhundanakop li mbakmbahan. ²³ Uhu Feliks

kepten lar or mbashirik Polin krawuk ormu owera. Hako orhi ma os li taha orin li jelyakuri nombo oso mbeek or pantleri ambu sir.

²⁴ Niri lal am li ishirik, Feliks nga nokove orhi Drusila nga frimu rara. Drusila oso Juda nokove las osira. Urik Feliks Polin or usharik ormu tara, Kraisi Jisashi mashin misindiyanda nombon or sawenak fri misikmbahan. ²⁵ Hako Pol os nombo wornan tiyandari nga ruwol tava oloho hafaka lindari nombo nga os kumak Avui Wasilaka ma amber or heyembakuri nga ormu sawera. Urik Feliks mashi oson or misihi or ajehe ormu mbara, ♦ Ambehoma. Wa, ika. Uhundanakop kumak indik a mbanak mivai ra. ♦ ²⁶ Hako Feliks or hishiri Pol am ya lal orin hakundar, unak or mbashinak or ikmbahan? Karem or hishihi or mbarik hindi mushak or taha opmu maimbara.

²⁷ Feliks Judama malakama lihi ondo li rupshikmbaha Polin krawuk or oweshirik asama frijip ormu sira. Ushinaha Porsius Festus Felikshi farniyik ormu sira.

25

Pol malakama Sisarik or ikurik or mbari

¹ Festus Felikshi farniyik or sihi niri nalmingrip am li ishirik yanga Sisarian or halaha Jerusalemik ormu lawura.

² Urik Judama lida lihi nga bikpris ondo nga li taha Polin li kotim ukuri mashin Festusin li sawe limu mainkwambu mbara, ³ ♦ Mir avak nirin jelyaka. Uhu Polin mbashinak Jerusalemik or taka, ♦ karem limu mbara. Maintontlo os li mbari karem. Ma lal angop li mbashirik nombon tle liri lir, Pol or tanak orin li mandingormekmbahan.

⁴ Hako Festus mashi os li mbarin or misihi ormu sawera, ♦ Pol or Sisariak krawuk sindu. An kandakar nga torok a lihikop

anhinjik Sisariak a ikwa nir. ⁵ Lida jiji lal avak er nga ni ika. Uhu ma oto mbele las os or urik kavak narik ji heye nahi, orok orin jivai kotim uka, ❖ karem ormu mbara.

⁶ Festus os lir nga nor liri niri 8-pela mo niri 10-pela or lihikop kuma yanga Sisariak ormu layira. Or layi wahan-daha kotin li tolondari akak or lihi Polin or mbashirik limu laharara. ⁷ Pol am or tarik Judama ol Jerusalemin halaha tari ondo orin li sihi talayantlehe mashi musha mendek orin olmu haimba handambara, ❖ Mir kavakava menden unda mir. ❖ Karem limu mbara. Hako mashi os li mbari las mbeek omek narik Festus heyeri ambu sir.

⁸ Urik Pol nga mu mbara, ❖ An mbeek Moses kayehendar dari mashi os nir Judama tiyanda las a mblarnari ambu nir. Uhu mbeek mbele las tempel aka orok a urik kavak nari ambu sir. Uhu mbeek mashi kava las malakama Sisarini a mbari ambu nir. ❖ karem ormu mbara.

⁹ Hako Festus Judama ondo li rupshikmbaha Polin ormu silira, ❖ Mir Jerusalemik mi inak kot mihin orok a misikmba mimu hishindu? ❖

¹⁰ Hako Pol mu mbara, ❖ Wahau. Aka tos a siwa mishi roso malakama Sisarhi aka os kotin tolonda mishi tosira. Uwa osik aka torok kot anhin misikwa mir. Hako angop mi heyewa sir, an mbeek Judama ondon kavak a unda ambu nir. ¹¹ Hako an os mbele kava mende las a ushihindak li heyehe os a hakmbaha li mba nahi, na hakwa nir. Hako mashi os anin li kotim uwa oso omendingak si na nahi ambu, ma lar mbeek wutarihi tavarenjek anin hakwa ambu ri. Uwa osik kot anhi oson avak a halashinak malakama Sisarhi tavak ikwa sir. Unak orvai kot anhin misikwa ri. ❖

¹² Urik Festus nga ma ol orin sauhandari ma nga olmu anasawera. Ushih Polin ormu sawera, ❖ Malakama Sisar kot mihin misikwa ri. Karem mi mbawa osik kolok malakama Sisarhik ika. ❖

Festus Polhi mashin Agripan or saweri

¹³ Niri lal am li ishirik king Agripan nga jikaha orhi Bernaisi nga yanga Sisariak Festusin armesarmek fri howaimbawayikmbaha frimu tara. ¹⁴ Niri mushak Sisariak liri vri. Urik Festus Polhi mashin king Agripan ormu sawera, ♦ Mas Feliks krawuk or owendari ma lar, hi orhi Pol ter ormu krawu torok linduwa. ¹⁵ Os Jerusalemik a ihi na liri wolo bikpris ondo nga Judama lida lihi ondo nga li taha ma oton a mbashinak li mandingormekmbaha limu mbara.

¹⁶ Hako masihi os li mbarin a misihi amu lirin sawera. Nir Romik fehenda ma mbeek men ma lar semben ni mbanak hakwa ambu ri. Wa, yawur kotik ni oweshinak masihi frihin fri mbanak evrembam ni heyehen. Uhu ma or musa nga nawa ma oton ni mbanak orvai haka.

¹⁷ Karem nari osik yanga Sisariak a tari wolo ma ol orin kotim undari ma er nga ni tari osik mbeek a halashirik nambek nari ambu sir. Men ni wahandaha kolok a mbarik orin kotin li tolonda mishik li laharari ri. ¹⁸ Ma ol orin kotim undari ma li usasihi li mbarik a misiri mbeek mbele kava mende las uri ambu ri. ¹⁹ Hako masihi oso li lotu undari nombo lihi nga ma or Jisas, karem li ushandari oto os or haha indik or usaha or lihinda mashin kwambuk or saweri nom li mbarik a misiri lir. ²⁰ Hako masihi ol orin li kotim uri mbeek a hishiyarindahik nari ambu sir. Uri osik orin amu silira, ♦ Jerusalemik mi inak kot mihin orok a misikmba mimu hishindu? ♦ Urik Pol mu mbara, ²¹ ♦ **Wahau.** Malakama Sisarhik a ikwa nir. Unak malakama Sisar vai kot anhin misi. ♦ Karem or mbarik a misihi orin a halashinak krawuk or linak yawur nombo las a heyehena mbashinak malakama Sisarhik orvai ika, karem amu mbara. ♦

²² King Agripan masihi oson or misihi Festusin ormu sawera, ♦ Ma oto or tanak masihi orhin avai misika. ♦

Urik Festus mu mbara, ♦Wa, ushok a mbashinak or tanak mivai mashi orhin misika. ♦

Pol king Agripa linda mishik mashin or saweri

²³ Wahandaha Agripa fre Bernaisi kowe jivi frihin fri falerik fririn limu ewemblaha laharara. Urik yanga Sisariak fehe lida ondo nga komanda ondo nga li tirsaha akome os li tirsandari mishi orok fririn limu lalayira. Urik Festus or mbarik Polin limu laharara. ²⁴ Urik Festus mu mbara, ♦King Agripa nga jir torok liwa nga ma roton ji heyeka. Judama ol Jerusalemik linda nga tol torok linda nga mashin kwambuk anin limu mbara, ♦Mir ma oton mandingormenak or haka. Avak halashinak or liwa hala, ♦karem li mbahanda ma toria. ²⁵ Hako an a heyeri mbeek mbele kava mende las or uri ambu. Uwa osik hakwa ambu ri. Hako or malakama Sisar nom kot orhin or misiku, karem or mbari osik avak a halashinak malakama Sisarhi ikwa ri. ²⁶ Hako mberemhi mashin avak a kayehe ma roto nga malakama Sisarhi tavak a halashinak si iku? Mbeek mashi las a kayendahi ambu sir. Uwa osik ter mir Agripa nga ma jir torok liwa nga ma roton tava jihik amu laharanduwa. Uwa osik ter mir Agripa, orin silinak mbele os or urik kavak narin or sawenak mi heyeka. Ushinak os or undan or sawenak er nga jekambak a kayehe malakama Sisarhi tavak a haka. ²⁷ Os men a mbashinak or inak mbeek musa os or unda las nga jekambak a kaye nahi ambu, wa oso mbeek jivik nakwa ambu sir. ♦

26

¹ Urik king Agripa mu Polin mbara, ♦Mir kolok mashi mihin saweka. ♦Karem or mbarik Pol tavan or lafawuhu ormu sawera, ² ♦King Agripa, mashi os Judama anin li kotim undan angop mi misiwa sir. Uwa osik mashi os an nga mirin a sawenak mi misikrahakorokwan amu

rupshinduwa. ³ Mberem ushiwak? Mir mbele mbele os nir Judama unda nombo nga mashi mashi os ni anamblar-nanda nga angop mi heyetakonda sir. An mbeek mashi mushak mirin a sawekwa ambu nir. Uwa osik armek mi lihi mashi anhin misika.

⁴ An ma anhi lihi nindik a lindari nir. Os jikisakrik a nari wolokop sishi raha Jerusalemik a i liri wolo nga Judama amber anin angop li heyendari nir. ⁵ Uwa osik os anin li mbakwak li hishi nahi, halanak li mbaka. An ma ondo amber angop li heyetakonda nir. Os jikanda ermbasik a nari wolokop a sishi raha Farisi ondo lihi lar anira. Farisi ondo Moses sawehendari mashi amber hom li tiyarakokmbaha hishinda lir. ⁶ Hako an ma ol hahanda li ushakwa mashin neloko nihin Avui Wasilaka or sawehenda oson a misihi na nikishinda nombo orok anin limu kotim unduwa.

⁷ Neloko nihi kraha 12-pela niri tandi ermba ermbak Avui Wasilaka sawehendari mashin ni hishihi ma ol hahanda indik li ushakwa oson ni nikishinda nira. King mirin, an er nga, oson a nikishinda nir. Unda nombo orok anin limu kotim unduwa. ⁸ Judama jirin, Avui Wasilaka or mbanak ma ol hahanda ondo ushandahi lir, karem hishinda jir. Hako mberem ushiwak Jisas or harik Avui Wasilaka or mbarik or ushanda oson ji mbelendu?

⁹ An mas ermbak Jisas Nasaretik fehe hi orhin a anak misambik si rakakmbaha a undari nira. ¹⁰ Uri osik orin hishindiandari ma ondon a toloho Jerusalemik krawuk a owendari nir. Uhu bikpris mbari nombon a tiyaha os li mbari hom ma ol Jisasin hishindiandari ondon a toloho krawuk a owendari nir. Uhu Judama malakama lirin li mandingormekurik li mbari wolo an nga erem a sifale mbandari nir. ¹¹ Uhu hindi mushak os li lotu undari aka akak a ilayi talaihi lirin a warmblashindari nir. Erem a anak Jisasin li kumasihni mashi kavakavan orin

li mbakmbahan. Uhu Jisasin hishindiyardari ma ondon kavak a nakmbaha yanga home mendek a lasaha yandari nira.

¹² Nindi wolo lasik bikpris ondo li kayeri jekamban a toloho yanga Damaskusik a ikurik amu ira. ¹³ Unda mashin king Agripa, mirin amu sawekuwa. Am takondik si narik nombok lervlandari hom metenje yok si saika rakaha an nga ma ol nakrem ni iri ondo nga simu arangora. Os erem si nari oso ta jindarin si tikrihi haruja menderi sir. ¹⁴ Urik nir amber hom misambik nimu rakara. Urik ma lar Hibru mashik anin ormu silira, ♦Sol, Sol. Mberem ushiwak kavak mi ya nandua. Os erem mi uwa nombo mihinjik mimu kavak nanduwa.♦

¹⁵ Karem mbarik amu mbara, ♦Wasilaka, lawe mir?♦ Urik Wasilaka mu mbara, ♦An Jisas, mir anin kavak mimu nanduwa. ¹⁶ Hako usasika. An mirin a kamashinak lerawu anhin mi lakmbaha amu randuwa. Unak mbele mbele ol ter mi heyewa nga kumak a mukunak mi heyekwa nga yanga yangak hulaima nokopman mi sawekmbahan. ¹⁷ Mbeek a halashinak Judama nga Judama ambu ondo nga mirin kavak nakwa ambu lir, wahau. Avak a mbashinak Judama ambu ondohik ikwa mira. ¹⁸ Ushinak lir avak mashi anhin li misihi li heyeyarikwa lir. Uhu nirtle nirndum nandan li kumasihi wavu lihin li tormblehe ukruharandak takwa lir. Uhu kwambu Laulakahin avak li halaha Avui Wasilakahi siyok sikwa lir. Erem li uhu mashi anhin li misindiyanak kavakava os li unda avak a laha ermbekwa sir. Ushinak lir avak Avui Wasilakahi mak mas nandari ondo nga nakrem hevenik likwa lir.♦ Karem ormu anin sawera.

¹⁹ King Agripa, mir misi. Mbele mbele os hevenik talari mashin mbeek a mblarnari ambu nir, wahau. ²⁰ Kolok a ihi mashi oson ma ol yanga Damaskusik lindan a saweshihi ma ol Jerusalemik lindan a saweri nir. Uhu provins

Judiak linda ma amber a saweri nir. Uhu Judama ambu ondon er nga amu sawera, ♦ Jir wavu jihin ji tormblehe Avui Wasilakan ji tiyaka. Uhu mbele mbele jivi nom ji unak os wavun ji tormblenda jihi oson livai heyeka, ♦ karem ma ondon amu sawera. ²¹ Erem a saweri nombok Judama tempel aka orok olmu anin tolora. Uhu anin li mandingormekmbaha olmu ura. ²² Hako Avui Wasilaka anin or jelyashihindak ter nga os amu er sishi mashin ma amber hom amu sawenduwa. An mbeek mashi anandi las a sawenda ambu nir. Mashi os mas profet nga Moses nga os talakurik li sawehendari oso nom amu sawenduwa. ²³ Mashi os li sawehendari karem, ♦ Ma or Avui Wasilaka kamashinak man jivinakwa oto nomorawun or kishaha hakwa ri. Uhu ortonom maifuk indik ushakwa ri. Uhukop mashi jivi Avui Wasilakahi os man or jivinakwa mashin Judama nga Judama ambu nga sawekwa ri, ♦ karem sawehendari lir. ♦

Pol Agripa Jisasin or hishindiya kmba or mbari

²⁴ Pol mashin or sawerik Festus kwambu mendek ormu mbara, ♦ Pol ferfar mimu mbanduwa. Hishiyarinda mihi wasilakak si nanda osik ferfar mbandam mbe? ♦ ²⁵ Urik Pol mu mbara, ♦ Malakama Festus, an ferfar a mbawa ambu nir, wahau. An a hishiyarihi omendingak amu sawenduwa. ²⁶ King Agripa, mir mbele mbele amber ol talahandak a mbawa angop mi heyenda lir. Uwa osik kormbak a sawewa nir. Mbele mbele ol a mbawa mbeek misokome mihikop mi heyehe mambla mihikop mi misiwa ambu lir, wahau. Ma amber angop li heyerakonda lir. ²⁷ King Agripa, mashi ol profet sawehendarin misindiyanda mir. A hishiwa mir angop misindiyanda mir. ♦

²⁸ Urik Agripa Polin ormu mbara, ♦ Ter mashi kandakar nom mi mbanak nombok Jisasin tiyanda mak a na, karem mimu hishindu? ♦ ²⁹ Urik Pol mu mbara, ♦ Os mashi lakak an mbawa mo kandakar nom a mbawa, wa mberem uwana. Os Avui Wasilakan a sawewa karem, mir nga tol nakrem mashi anhin ji misiwa tondo nga amber an nawa hom Jisasin tiyanda mak ji nakwak amu hishinduwa. Hako jirin sen kuvuk li ishishinak krawuk ji sikwan a mbawa ambu nir. ♦

³⁰ Urik king Agripa nga Festus nga Bernaisi nga ma ol nakrem orok li siri nga olmu usasira. ³¹ Uhu aka oson li halaha lihi ambek limu mbara, ♦ Ma toto mbeek mbele kava las uri ambu ri. Uwa osik hakwa ambu ri, o krawuk sikwa ambu ri. ♦

³² Agripa Festusin ormu mbara, ♦ Pol oto karem mbari ria, ♦ Malakama Sisar vai kot anhin misi. ♦ Os karem or mbahanda ambukop nimu halashiwak ormu jip iwa, ♦ karem ormu mbara.

27

Li mbashirik Pol kolaka Romik or ikmbaha sipik or lawuri

¹ Li mbaolsoloho limu mbara, ♦ Jir avak sipik ji lawuhu provins Italik ikwa jir. ♦ Uhu Pol nga ma ol nakrem krawuk li sindari ondo er nga keptenhi tava orhik limu halara. Ma oto hi orhi Julius oria. Or awun undari ma malakama Sisarhi lar oria. ² Nir yanga Adramitiumik fehe sipik ni lawuhu nimu ira. Sip oso kuyanga Esiak ikmba iri sir. Urik yanga Sisarian ni halaha nimu ira. Hako Aristarkus Tesalonaikak fehe er nga ni iri ri. Yanga Tesalonaika oso provins Masedoniak nandari sira.

³ Ni i wahandaha nimu yanga Saidonik talara. Julius Polin armek or uhu or halashirik or ihi ma orhin or

heyerik akwan li harik ormu ara. ⁴ Ushihi Saidonin ni halaha ni irik suwa os ni ikuri fuma yok si rasarik ni tolmbangoho ailan Saiprus sumbu yok nimu ira. ⁵ Er ni ihi provins Silisia nga Pamfilia nga ni tikrihi nimu ira. Uhu yanga Maira os provins Lisiak nandari orok nimu talara. ⁶ Urik kepten oto sip las or heyeye or mbarik nimu lawura. Sip oso kuyanga Aleksandriak fehendari sir. Italik si ikmba uri sira. ⁷ Sip orok ni lawuhu yanga oson ni halaha nimu ira. Suwa wasilaka mendek si tasarik niri lal mbeek haman ni imairi ambu nir. Lerawu havakavan li la ni ihi yanga Nidusik pasir nimu nara. Hako suwa wasilakak si rasari osik mbeek ni ikurik nari ambu sir. Uri osik ni tormblehe yanga Salmone os ailan Kritik nandari solwara sumbu yok nimu ira. ⁸ Ni ihi yanga lasik nimu talara. Yanga oso ♦sip ondo jip li ta sinda mishi, ♦karem li ushandari sir. Yanga oso yanga Lasea nga pasir nandari sir.

⁹ Niri musha am li irik, Judama akwan li halaha men li wandandari wolo mendek simu nara. Oso wolo solwara si rasaha wasilaka mendek si nandari wolo sira. Uri osik Pol mu lirin sawera, ¹⁰ ♦Ji misi. An a heyewa os ter ni iwa awak ni hakwa nir. Unak mbele mbele nihi awak mendek nakwa lir. Hako mbeek sip nga mbele mbele nihi ondo nom nembes, awak ma nir er nga amber ni hakwa nir. ♦¹¹ Hako kepten oto mbeek mashi Polhi oson tiyakmbaha hishiri ambu ri, wahau. Or sip mashama nga sipin tolondari ma nga fri mbari mashi nom misiri ri. ¹² Ma musha sip orok liri ondo li heyeri sip siri mishi yanga Lasea nga pasir nanda oso mbeek jivik si nashirik orok nambek li likmba hishiri ambu lir. Uri osik yanga oson li halaha yanga Finiksik li ikmbaha limu hishira. Sip ta sinda mishi Finiksik nandari oso ailan Krit sumbu yok si naha suwa mbeek wasilakak tasanda ambu sir.

Suwa lakak si rasari

¹³ Suwa am awar awar solwara yok si rasarik anka os sipin toltangrishirik si sindari oson li longorik si rasarik sipik li hauowehe limu ira. Li ihi ailan Krit solwara sumbukop limu ira. ¹⁴ Hako kandakar nga nambek naha suwa wasilaka mendek simu tapmama yok tasara. Suwa oso ailan Krithi kuma yok tasari sira. ¹⁵ Urik sip wasilaka mendek simu lishirira. Urik orok lerawun landari ondo sipin li tormble laha indiyok li ikmbaha limu ura. Hako mberem li ikurik nari ambu sir. Uri osik li halashirik suwa sipin si laha ormberik simu ira. ¹⁶ Urik er ni ihi ailan kanda lar nari sumbukop nimu ira. Ailan kanda oto Kauda, karem li ushandari ri. Urik lir lerawu mendekop li uhu bot kanda os li longo irin li larasa owehe sip nga limu ishindangrira. ¹⁷ Uhu sip nga armek limu ishindangrira. Las avak li ihi sip avak hapsishi nindi yanga Afrikahik si sinda ngashi, karem mba limu aje mendera. Uri osik selin li lafakaha li halashirik suwa si rasaha sip oson si laha ormberik simu ira. ¹⁸ Wahandaha suwa nga fa nga fri urik kwambu mendek sip simu lishirira. Urik sip orok lerawun landari ondo mbele mbele ol orok warin li lalaha solwarak limu ormbera. ¹⁹ Niri frijip fri ishirik, sip orok lerawun landari ma li aje mendehe sel nga mbele mbele ol sipin jelyakmba li layandari ondo nga limu laha ormbera. ²⁰ Hako suwa kavak er si narik niri mushak mbeek ta nga tashingraha nga ni heyeri ambu nir. Nir ni hishiri nir avak amber ni hakurik ni hishiri nir, mbeek jip ni likurik ni hishiri ambu nir.

²¹ Niri mushak mbeek akwan ni ari ambu nir. Urik Pol ma ondohi nindik or sihi ormu sawera, Ji misi. Os mashi anhin ji tiyaha ailan Kritin ni halari ambukop tos ter ni heyewan ni heyewa ambu nir. Uwak mbele mbele nihi mbeek kavak nawa ambu lir. ²² Hako ter jirin amu sawenduwa. Jir avak kopshan ji mbaha sika. Ma lar mbeek hakwa ambu ri. Hako sip nom avak kavak nakwa sir. ²³ An

Avui Wasilakahi lerawun a laha orhi mak a nanda nir. Ter nirik ensel Avui Wasilakahi or taha an liwa mishik pasir or sihi ²⁴ karem ormu sawewa, ♦ Pol, mir ajewa hala. Mir avak omendingak malakama Sisarhi fumunyavak sikwa mir. Avui Wasilaka ma ol sipik nakrem ji liwa ondo angop mihi tavak or hawa lir. Uwa osik mbeek hakwa ambu lir. ♦ ²⁵ Ensel karem mbawa ri, uwa osik jir kopshan ji mbaha sika. Avui Wasilaka or mbawa mashi oso os or mbawa hom omek nakwak amu hishinduwa. ²⁶ Sip toso avak suwa si laha inak si ihi ailan sumbuk sunja lasik si i jindirihhi kavak nakwa sir. ♦

Sip kavak nari

²⁷ Niri 13-pela am li ishirik nimu solwara laka Mediternianik nimu ira. Am nirkunfarkundik si narik sip orok lerawun landari ma ondo sip iri irin li misihi limu mbara, ♦ Am ailanik ni ikwak osmu pasir nanduwa. ♦ ²⁸ Uri osik kuvu os fa wolnarin li ormbe heyendarin limu ormbera. Li ormbe larasa li heyeri 40 mitak nari sir. Urik sip kandakar nga si irik kuvu oson indiyok li ormbe li heyeri 30 mitak simu nara. ²⁹ Urik limu ajera, las avak sip oso sunjak si i jindirihhi kavak si nanda ngashi. Uri osik anka tovro kavro sip kuma yejek limu ormbera. Unak sip orok si sijehen. Uhu limu god lihin sawera. Unak kolok si harakmbahan. ³⁰ Hako sip orok lerawun landari ma ondo sip oson li halaha masmas li tulu ikmbaha limu ura. Uri osik ankan li laha sip maifu inda yok li ormbekurik firkar li mbafirimbaha bot yejen li halanak si layikmba limu ura. ³¹ Hako Pol kepten nga awun undari ma ondo nga ormu sawera, ♦ Os ma tondo masmas sip toson li halaha li tulu i nahi, nir amber avak hakwa nir. ♦ ³² Urik awun undari ma ondo Polhi mashin li misihi kuvu os botin li ishiri oson li shikoroshirik bot oso si layi osmu ira.

³³ Am si harakurik si narik Pol ma ondo li akmbaha ormu sawera. Uhu normu mbara, ♦ Ji aka. Wik frijip mbeek ji ari ambu sir. ³⁴ Uwa osik jirin amu sawenduwa. Akwan ji amasihi ji li, mende, hakwa ambu jir. Jip er likwa jir. ♦ ³⁵ Uhu Bretin or laha misokome lihik Avui Wasilakan armesarmek or mbaha nor toltavaha ormu ara. ³⁶ Urik ma amber orin li heyeye wavu lihi si mbornarik lir nga akwa lal limu ara. ³⁷ Ma nir sip orok liri amber hom 276-ik ni nari nira. ³⁸ Am li a lafakaha sip larnakmbaha wit sumbu ondon li laha solwarak li ormberik limu layira.

³⁹ Am si hararik sip orok lerawun landari ma ondo misambi las limu heyera. Hako lir mbeek yanga oson yawur heyekrahakorori ambu lir. Uhu li heyerik solwara os si haha wari mishin li heyeye sipin orok li lai halakmbaha limu mbara. ⁴⁰ Uhu kuku anka ondon li tivindarin li kororakoshirik simu ira. Urik kombe wasilaka ovron li toloho os li ikuri nombo yok li tolowornaha selin li tolorik si lawurik sip mu ira. ⁴¹ Hako sip si ihi os si maifu indari yok simu lawu hapsishik jindirihira. Urik solwara amba amba mende si rasaha sip kuma yejen si jirik simu tlemantlera.

⁴² Urik awun undari ma ondo krawuk lindari ma ondon li mandingormekurik limu hishira. Las avak li kweinaha li faheyeye li tulu ishinak himamu avak lihik si nakurik li hishiri osa. ⁴³ Hako kepten oto Polin or jivinakurik or hishihi nor pantleshirik mbeek li mandingormeri ambu lir. Uhu normu mbara, ♦ Am ji faheyenda nahi, wa kolok ji kweinaha ji faheyeye ihi ji lawu toloka. ⁴⁴ Hako lal os ji faheyenda nahi ambu, lal minimba tombok ji tolo ji inak lal sip toson si jintlewa sumbu tondok ji toloho ji faheyeye ika, ♦ karem ormu mbara. Ushirik ma amber hom jip lawu tolorakori lira, mbeek lar hari ambu ri.

28

Pol ailan Maltak or lawuri

¹ Solwara mambuk jip ni lawusihi yangan ni heyekra-hakoroho nimu mbara, ♦ Ailan toso Malta, karem li ushanda tosira. ♦ ² Ma ol orok fehendari nirin armek limu ura. Ma am si rakarik ni nijirarik hin li tiyashirik nimu walora. ³ Pol hikrip sembe lal or tiyakmba nor lahararik hovo lar hikrip sembe orok or wahandarik hi urik or misihi ormu talara. Or talaha Polhi tavak or shihi ormu jesnafakawara. ⁴ Yanga orok fehendari li heyerik hovo oto Polhi tavak or shilokoho normu jesnafakawara. Urik lihi ambek li hishi limu mbara. ♦ Ma toto man jimandingormenda ma lar toria. Or mbeek solwarak hari ambu re. Hako god or mbele mbele kavakavan ni uwak wasan handa god oto mbeek ma oton or halashinak jip likwa ambu ri, wahau. Kavakava ol or uwanjik avak or unak hakwa ri. ♦ ⁵ Hako Pol hovo oton or jinongroko ormberik hik ormu layira. Urik mbeek mbele kava las Polhik nari ambu sir. ⁶ Urik ma orok fehe, Pol mberem mberem nakundara, karem mbaha limu nikishira. Lir karem hishiri ola. ♦ Ma totohi tava avak tirikwa sira. Unak avak kolok takatukuyihi hakwa ri. ♦ Hako nambe mendek li nikishiri mbeek mbele las orhik nari ambu sir. Urik limu mbara. ♦ God lar toria, ♦ karem limu mbara.

⁷ Ni hiwalo liri mishi oso malakama ailan orok fehendari orhi misambi nga pasir nari sir. Hi orhi Publius. Ma oto aka orhik nirin or laha nimu ira. Uhu niri nalmingrip or nga ni lirik nirin armek ormu ura. ⁸ Avoko Publiushi or kavamisihi kawuk wari ri. Or maome orhi hikop si tasarik uku hom ermbere ri. Urik Pol or ihi Avui Wasilakan or sawehe tava orhin maome orhik or hauowerik jivik ormu nara. ⁹ Erem or urik li heyehhe ma ol kavamisihi ailan orok

lindari ondo amber orhik limu tara. Urik Pol mbarik jivik limu nara. ¹⁰ Uhu nirin arme mendek limu ura. Urik am lirin ni halaha ni ikurik mbele mbele ol mendek ni narin li lahara nirnjik sipik limu lafawura.

Pol yanga Romik or talari

¹¹ Niyaka nalmingrip ailan Maltak nimu lira. Ushihi sip os orok sirik ni lawuhu nimu ira. Sip oso suwa wasilakak si tasari wolok si raha orok siri sira. Sip oso yanga Aleksandriak fehendari sir. Os maifu indari yeje god Sushi jikisi frijip li ushirik sindari vria. Urik yanga oson ni halaha nimu ira. ¹² Ni ihi yanga Sirakyusik ni layihi niri nalmingrip orok nimu lira. ¹³ Ushihi Sirakyusin ni halaha ni ihi yanga Regiumik nimu layira. Wahandashihi suwa kuma yok si rasaha rarik Regiumin ni halaha nimu ira. Ni ihi wahandashihi yanga Puteolik nimu layira. ¹⁴ Yanga orok Jisasin hishindiandari ma lal nimu heyera. Urik lir nga ni likmbaha limu mbara. Urik niri 7-pela orok lir nga nimu lira. Ushihi lirin ni halaha ni ihi yanga Romik nimu ira. ¹⁵ Jisashin hishindiandari Romik fehe ondo ni layirik li mbarik li misihi limu nirin heyekmba nombo sihi rara. Urik ni ihi lihi lal Apius maketik nimu anaheyera. Hovok lal yanga os, ♦Tenje aka nalmingrip, ♦karem li ushandari mishi orok nimu anaheyera. Pol lirin or heyeye hi Avui Wasilakahin ormu hauowera. Urik wavu orhi osmu kwambu mendek nara. ¹⁶ Yanga Romik ni layirik kepten Polin or halashirik aka lasik ormu lira. Urik awun undari ma lar er nga nor lihi Polin ormu washilira.

Pol yanga Romik mashin or saweri

¹⁷ Niri nalmingrip li ishirik Pol Judama lida ol Romik lindarin or mbarik limu talandirsara. Li talandirsarik lirin ormu sawera, ♦Mahasanje anhi jirin. An mbeek mbele kava las nihi man a uhu neloko nihi os li tiyandari nombo

oso nga na mblarnari ambu nir. Hako lir men krawu Jerusalemhik anin limu owera. Uhu Romik fehehi tavak anin limu halara. ¹⁸ Urik Romik fehe malakama ovro mashi anhin fri misihi fri oweheyeri an mbeek mbele las a uri kavak nari osik anin fri jimandingormekurik nari ambu sir. Uri osik anin halakmbaha frimu mbara. ¹⁹ Hako Judama ondo mashi os fri sawerin limu mblarnara. Uri osik an mbeek nombo las nga na nari ambu nir. Uhu amu mbara. ❖Malakama Sisar mashi anhin misikwa ri,❖ karem amu mbara. Hako oso an mbeek ma anhi lal a kotim ukmbaha na uri ambu nir. ²⁰ Uwa maintontlo orok jirin a ushawak jimu rawa. Unak jirin a heyeye mashin jir nga ni anasawekmbahan. Nir Israelik fehenda ma nir amber ma or nirin jivinakunda man ni nikishinda nir. Hako an ma oto angop or tahanda oson a hishiowehe na sawenda osik os limu anin sen kuvuk ishishihindak amu linduwa.❖

²¹ Urik orin limu sawera, ❖Provins Judiak fehe lal mbeek jekamba las mirin li kayehe li ormbeshirik ni heyeri ambu nir. Uhu Judama lar torok or taha mbeek nirin sawehe mashi kava las mirin mbari ambu ri. ²² Hako nir wavu os mi hishihi mi rawan mihinjik mi sawenak ni misikmba nimu mbanduwa. Nir os yanga yanga amber hulaima nokopma mashi kavan Jisasin ji tiyanda nombon li mbanda angop ni heyenda sir.❖

²³ Urik niri las li kamaha ma mushak limu Polhi akak tara. Urik nirsumbuk er or sishihi mashin or sawe ihi homiri sir. Pol os Avui Wasilaka hulaima nokopma orhin or arangoshinak jip li likuri mashi oson lirin or sawehe Moses nga profet ondo nga li kayehe os Jisasin li mbahandarin ormu lai laraha er nga sawera. ²⁴ Urik ma lal karem limu hishira. ❖Pol os or mbari omendinga sir.❖ Hako lal li misihi mbeek tiyari ambu lir. ²⁵ Lir

olmu lihi ambek anamblarnaha halashi ikmba ura. Urik Pol mashi las ormu sawera, ♦Masikome Avui Wasilakahi sauharik profet Aisaia neloko jihin or mbahandari mashi oso omendinga sir. ²⁶ Avui Wasilaka karem or mbahandari osa.

♦Mir hulaima nokopma ondohik mi ihi lirin saweka. Ma ondo mashin misikwa lir. Hako mbeek maintontlo sihin yarikwa ambu lir. Hindi mushak heyekwa lir. Hako mbeek armek mbele las heyekrahakorokwa ambu lir.

²⁷ Mberem ushiwak? Sunguwavu lihi angop fenjehe sunjakombe hom nanda sir. Uhu mambla lihi angop jihinda lir. Uhu misokome lihi angop tumunda sir. Uwa osik lir mbeek mashi anhi maintontlo sihin heyekrahakorokwa ambu lir. Uhu lir mbeek sunguwavu lihin li tormblehe anhik li ranak a unak jivik nakwa ambu lir. ♦ *Aisaia 6:9*

²⁸⁻²⁹ Uwa osik jir avak ji heyeka. Mashi kaso Avui Wasilaka man or jivinanda mashi sir. Oso Avui Wasilaka angop or halashirik Judama ambu ondohik si ishihindak li misihi avak rupshikwa lir. ♦

³⁰ Asama frijip Pol aka lasik ormu lira. Orok or liri wolo yan aka mashaman handari ora. Unak or halashinak aka orok or likmbahan. Uhu ma ol orin heyekmbaha rarin ormu rupshira. ³¹ Uhu Avui Wasilaka hulaima nokopma orhin or arangoshinak jip li likuri mashi nga Wasilaka Jisas Kraishi mashi nga korbak ormu sawera, mbeek ma lar orin pantleri ambu ri.

Unda kasira. Ambehoma.

Mashi Avui Wasilakahi
The New Testament in the Mende Language of Papua New
Guinea
Nupela Testamen long tokples Mende long Niugini

Copyright © 2005 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Mende

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-01-20

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 27 Jul 2022 from source files dated 22 Nov 2019

fb64f048-1609-51b3-bdee-648d1b3723fe